

Turun yliopisto
University of Turku

PK-IFRS-STANDARDIN KÄYTTÖÖNOTON ARVIOIDUT VAIKUTUKSET YRITYKSEN LAINANSAANTIIN JA PÄÄOMAKUSTAN- NUKSIIN

Liiketaloustiede, laskentatoimen ja ra-
hoituksen pro gradu -tutkielma

Laatija:

Anni Rantala

Ohjaajat:

KTL Ulla-Maarit Valve

KTM Matti Niinikoski

7.11.2012

Turku

Turun kauppakorkeakoulu • Turku School of Economics

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
1.1	Johdatus aihepiiriin	7
1.2	Tutkielman tavoite ja rajaukset	10
1.3	Metodologia ja menetit	11
1.4	Tutkielman kulku	12
2	PK-IFRS-STANDARDI	14
2.1	Motiivit erilliselle pk-yritysten IFRS-standardille	14
2.1.1	Pk-IFRS-standardin kehitys	14
2.1.2	Pk-IFRS-standardille asetetut tavoitteet ja standardin soveltaminen	17
2.2	Pk-IFRS-standardin käyttöönoton potentiaaliset hyödyt ja kustannukset....	19
2.2.1	Potentiaaliset hyödyt pk-yritykselle.....	19
2.2.2	Potentiaaliset kustannukset pk-yritykselle.....	21
2.2.3	Pk-IFRS-standardin käyttöönoton kustannus-hyöty-suhteen arviointi	23
3	LUOTONANTO JA PÄÄOMAKUSTANNUSTEN MÄÄRÄYTYMINEN.....	28
3.1	Pienten ja keskisuurten yritysten rahoituksen erityispiirteet ja ongelmat	28
3.1.1	Pankin ja lainansaajan välinen informaatioasymmetria.....	28
3.1.2	MacMillanin rahoituskuilu.....	30
3.1.3	Pk-yritysten rahoitusmuodot ja asema lainamarkkinoilla.....	32
3.2	Pankkien ja rahoituslaitosten yleiset luotonantoperiaatteet	34
3.2.1	Asiakasyrityksen luottokelpoisuusarviointiin vaikuttavat tekijät	34
3.2.2	Lainan korkoon vaikuttavat tekijät	37
3.3	Tilinpäätöksen rooli luotonantopäätöksenteossa.....	40
3.3.1	Tilinpäätöksen osuus yrityksen luottokelpoisuusarvioinnissa	40
3.3.2	Tilinpäätösstandardiston vaikutus tilinpäätöksen ja tunnuslukujen antamaan kuvaan.....	42
3.4	Aiempi tutkimus tilinpäätösstandardiston vaikutuksista luotonantopäätöksentekoon.....	45
4	PK-IFRS- JA FAS-STANDARDIEN VÄLISET EROT LUOTONANNON NÄKÖKULMASTA.....	49
4.1	Kirjanpitokäytäntöjen vertailevan tutkimuksen viitekehys.....	49
4.1.1	Kirjanpitokäytäntöjen tutkimisen tasot ja kohteet	49
4.1.2	Kirjanpitokäytäntöjen luokittelua	52
4.2	Pk-IFRS- ja FAS-standardien vertailu viitekehysten eri tasoilla	54
4.2.1	Kulttuuritason tarkastelu.....	54

4.2.2	Teoriatason tarkastelu	57
4.2.3	Säätelytason tarkastelu.....	59
4.2.4	Formaattitason tarkastelu	61
4.2.5	Yhteenvedo pk-IFRS- ja FAS-standardien vertailusta viitekehyksen eri tasoilla.....	63
4.3	Pk-IFRS- ja FAS-standardien mukaisten tilinpäätöserien kirjanpitoikäsitteilytapojen vertailu.....	65
4.3.1	Vuokrasopimukset, työsuhde-etuudet ja yritysten yhteenliittymät..	66
4.3.2	Liikearvo, arvonalentumiset ja varaukset	71
4.3.3	Rahoitusinstrumentit ja suojauslaskenta.....	76
5	TUTKIELMAN EMPIIRINEN OSUUS.....	80
5.1	Haastattelujen toteutus	80
5.2	Haastattelujen tulokset	81
5.2.1	Asenteet pk-yritysten tilinpäätössääntelyn kansainvälistä harmonisointia ja pk-IFRS-standardia kohtaan	81
5.2.2	Luottoluokitusjärjestelmät ja tilinpäätöksen rooli luotonantopäätöksenteossa.....	84
5.2.3	Pk-IFRS ja FAS-standardien väliset erot luotonantopäätöksenteon kannalta.....	90
5.2.4	Pk-IFRS-standardiin siirtymisen hyödyt ja kustannukset.....	99
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	102
7	YHTEENVETO.....	108
	LÄHTEET.....	112

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1	Laskentatoimen tutkimusotteet (Kasanen ym. 1993, 257).....	12
Kuvio 2	Lainanhakijoiden luokittelu (Uuteen luokituskäytäntöön sopeutuminen – – 2007, 12.).....	36
Kuvio 3	Lainan hinnan muodostuminen (Uuteen luokituskäytäntöön sopeutuminen – – 2007, 15.)	38
Kuvio 4	Kirjanpitoikäntöjen luokittelua (mukaiilen: Majala 1987, 61.).....	54

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1	Pienten ja keskisuurten yritysten kynnyksarvot (Pk-yritysten uusi määritelmä – – 2006, 14.).....	19
Taulukko 2	Pk-IFRS-tilinpäätöksen käyttöönoton potentiaaliset hyödyt ja kustannukset	24
Taulukko 3	Kansainvälisen tilinpäätöskäytännön tutkimisen tasot ja kohteet (Majala 1987, 28.)	49
Taulukko 4	PK-IFRS- ja FAS-standardien erot kulttuuri-, teoria-, säätely- ja formaattitasolla.....	64
Taulukko 5	Haastateltavat	80

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus aihepiiriin

Listatuille yhtiöille suunnatun IFRS-standardiston viitekehyksessä todetaan standardiston soveltuvan lähtökohtaisesti kaikenkokoisille yrityksille. Standardiston laatija International Accounting Standards Board (IASB) perustelee näkemystä sillä, että IFRS-standardien tavoitteena on tuottaa yrityksen sidosryhmille tietoa yrityksen tilikauden aikaisista tapahtumista ja taloudellisesta tilasta sekä taloudellisessa tilassa tapahtuneista muutoksista yrityskoosta ja sidosryhmien määrästä riippumatta. IASB myöntää, ettei kaikkien sidosryhmien informaatiotarpeita voida täysin täyttää IFRS-tilinpäätösinformaatiolla, mutta toteaa samalla, että tilinpäätösinformaatio, joka täyttää sijoittajien laajat informaatiotarpeet, soveltuu myös kaikkien muiden yrityksen sidosryhmien informaatiotarpeiden täyttämiseen. (Fülbier, Gassen, Pellens & Sellhorn 2008, 111; Discussion Paper – – 2004, 14.)

Vaikka IFRS-standardisto periaatteessa soveltuisikin pienten ja keskisuurten yritysten käyttöön sidosryhmien informaatiotarpeiden näkökulmasta, eikä standardiston käytölle listaamattomissa yhtiöissä ole useimmissa maissa lainsäädännöllisiä esteitä, ei standardiston käyttö ole yleistynyt pienten ja keskisuurten yritysten keskuudessa. Pk-yrityksissä IFRS-standardisto on mielletty raportointivaatimuksiltaan ja kustannuksiltaan liian raskaaksi, eikä sen ole katsottu vastaavan listaamattomien yritysten tarpeita. Myös IASB on lopulta joutunut toteamaan, että listayhtiöiden ja listaamattomien yhtiöiden sidosryhmien informaatiotarpeet poikkeavat olennaisesti toisistaan, ja että erityiselle pienten ja keskisuurten yritysten IFRS-standardille (pk-IFRS) on kysyntää. (Pacter 2009, 29; Basis for Conclusions – – 2007, 6; Discussion Paper – –2004, 14–15.)

Vuonna 2003 IASB otti pk-IFRS-standardin kehittämisen asialistalleen ja julkaisi vuotta myöhemmin standardia käsittelevän keskustelupaperin. Keskustelupaperista saatujen kommenttien perusteella IASB muotoili lopullisen luonnoksen (exposure draft) tulevasta pk-IFRS standardista. Standardin toimivuutta testattiin käytännössä useissa yrityksissä eri puolilla maailmaa. Saatujen kokemusten ja luonnoksen herättämän keskustelun pohjalta IASB muokkasi pk-IFRS-standardin lopulliseen muotoonsa ja julkaisi sen heinäkuussa 2009 nimellä ”IFRS for SME’s”. (IFRS for SME’s Fact Sheet 2009.)

IASB määrittelee pienet ja keskisuuret yritykset (small and medium-sized entities) pk-IFRS-standardin luonnoksessa (Exposure Draft – – 2007, 15) sellaisiksi yrityksiksi, joilla ei ole julkista tilivelvollisuutta ja jotka julkistavat yleiseen käyttöön tarkoitetun tilinpäätöksen yrityksen ulkopuolisille käyttäjille. Julkinen tilivelvollisuus tarkoittaa IASB:n mukaan sitä, että yrityksen osakkeet ovat julkisen kaupankäynnin kohteena tai, että yrityksen pääasialliseen liiketoimintaan sisältyy omaisuudenhoitotoimintaa. Pk-

IFRS-standardin käyttö ei näin ollen ole sallittua listayhtiöille tai listautumista suunnitteleville yhtiöille, eikä pankki- ja vakuutusyhtiöille. IASB on tarkoituksella jättänyt pienten ja keskisuurten yritysten määritelmän hyvin avoimeksi, jotta pk-IFRS-standardin käyttöön ottavat maat voivat itse päättää standardin sitovuudesta määrittämällä esimerkiksi yrityksen liikevaihtoa, taseen loppusummaa tai henkilöstöä koskevia rajoituksia standardin käyttöönotolle. (Räty 2009, 28.)

Pienten ja keskisuurten yritysten rooli on merkittävä paitsi Suomessa myös koko Euroopassa. Tilastokeskuksen yritysrekisterin vuositilaston (2010) mukaan pienten ja keskisuurten yritysten osuus kaikista Suomen yrityksistä oli vuonna 2010 99,8 %. Vastavasti niiden osuus kaikkien yritysten henkilöstöstä oli 64 % ja liikevaihdosta 51 %. EU-tasollakin pk-yritykset muodostavat yli 99 % koko yrityskannasta ja lähes 70 % yritysten henkilöstöstä (Barker, Derbyshire, Spanikova & Wymenga 2011, 8). Pienille ja keskisuurille yrityksille suunnatun pk-IFRS-standardin laaja käyttöönotto harmonisoidisikin merkittävästi kansainvälisesti vielä varsin eriäviä pk-yritysten tilinpäätöskäytäntöjä.

Pk-IFRS-standardi on nykymuodossaan 230-sivuinen, itsenäinen pienille ja keskisuurille yrityksille suunnattu tilinpäätösstandardi, joka ei sisällä viittauksia listayhtiöiden IFRS-standardistoon. Pk-IFRS perustuu samaan viitekehykseen kuin IFRS-standardisto, mutta standardia laadittaessa on otettu huomioon listaamattomien yritysten raportointitarpeet ja raportointiin käytettävissä olevat resurssit. Standardista on jätetty pois useita sellaisia IFRS-standardiston kohtia, jotka eivät useinkaan ole olennaisia pienten ja keskisuurten yritysten liiketoiminnassa. Tällaisia kohtia ovat esimerkiksi osakekohtainen tulos, osavuositarkastukset sekä segmenttiraportointi. (Räty 2009, 27–29; Pacter 2009, 28; Sealy-Fisher 2009, 30.)

Pk-IFRS-standardin normisto käsittää 35 lukua, joiden sisältö on jaoteltu pitkälti listayhtiöiden IFRS-standardiston standardien mukaan. Pk-IFRS-standardin normistossa määritellään keskeiset käsitteet ja periaatteet sekä esitellään tilinpäätösasiakirjojen sisältö ja rakenne pääpiirteissään. Lisäksi normistossa käydään läpi tase-eräkohtaiset arvostus- ja jaksotusperiaatteet ja ohjeistetaan siirtymistä kansallisen tilinpäätösstandardiston käytöstä pk-IFRS-standardin käyttöön. Standardiin sisältyvät normiston lisäksi erillinen johtopäätösten perusteluosa (Basis for Conclusions) sekä havainnollistava opas tilinpäätösasiakirjojen esittämisestä (Illustrative Financial Statements Presentation and Disclosure Checklist). (Räty 2009, 29.)

Listayhtiöille suunnattuun IFRS-standardistoon verrattuna pk-IFRS-standardi sisältää useita raportointiin sekä tilinpäätöserien arvostamiseen ja jaksotukseen liittyviä helpotuksia, joiden lähtökohtana on ollut vaihtoehtoisten menettelytapojen karsiminen ja teknisesti vaikeiden sääntöjen yksinkertaistaminen. Lisäksi pk-IFRS-standardi sisältää listayhtiöiden IFRS-standardistoa enemmän opastusta standardin soveltamiseen, jottei käyttäjien tarvitsisi epäselvissä tilanteissa hakea tietoa listayhtiöiden IFRS-standardistosta. Keskeisimmät helpotukset koskevat rahoitusinstrumentteja, liikearvon

arvon alentumistestausta, tutkimus- ja kehityskulujen kirjaamista, leasingvuokria sekä käyttöomaisuuden arvostamista. Arvostamis- ja jaksotushelpotusten lisäksi pk-IFRS-standardin liitetietovaatimukset ovat huomattavasti listayhtiöiden IFRS-standardiston vaatimuksia suppeammat. (Haaramo 2010, 331–332; Rätty 2009, 28; Pacter 2009, 28; Sealy-Fisher 2009, 30; Bertoni & De Rosa 2009.)

Huolimatta IASB:n tavoitteista keventää pienten ja keskisuurten yritysten raportointitaakkaa ja yksinkertaistaa raportointikäytäntöjä, pk-IFRS-standardi on eri kehitysvaiheissaan ja lopullisen version julkaisemisen jälkeenkin saanut osakseen voimakasta kritiikkiä. Standardin sallimia helpotuksia on pidetty vähäisinä, eikä niiden ole katsottu ottavan riittävästi huomioon pienten ja keskisuurten yritysten rakenteen ja toimintaympäristön erityispiirteitä. Myös pk-IFRS-standardin käyttöönoton kustannuksia on pidetty suurina. Kustannuksia aiheuttavat erityisesti tilinpäätöksen laatimisen lisääntynyt työmäärä sekä henkilöstön kouluttaminen standardin soveltamiseen. Lisäksi pk-IFRS-standardin on ennakoitu aiheuttavan ongelmia maissa, joissa verotuksen ja tilinpäätöksen suhde on kiinteä, sillä standardin mukaan laadittu tilinpäätös ei sellaisenaan sovellu verotuksen pohjaksi. Suomessa esimerkiksi Taloushallintoliitto on ottanut negatiivisen kannan pk-IFRS-standardin käyttöönottoon ja pitää sitä raskaana ja tarpeettomana. Lisäksi Taloushallintoliitto toteaa, että standardin sallimat kevennykset ovat näennäisiä ja standardin käyttöönotto olisi hyödyllistä vain murto-osalle pienistä ja keskisuurista yrityksistä. (Pk-IFRS raskas ja tarpeeton 2011; Alinen 2010, 24; Gedik 2009, 21; Ikäheimo, Ojala, Riistama, Stening 2008, 12.)

Monet asiantuntijat ja tutkijat ovat kuitenkin tuoneet esille myös pk-IFRS-standardin käyttöönoton potentiaalisia etuja pienille ja keskisuurille yrityksille. Standardin suurimpina välittöminä etuina pidetään tilinpäätöksen läpinäkyvyyden ja kansainvälisen vertailukelpoisuuden lisääntymistä. Läpinäkyvyys ja vertailukelpoisuus hyödyttäisivät erityisesti kansainvälistä kauppaa käyviä pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Lisäksi yhdenmukaiset raportointikäytännöt hyödyttäisivät sellaisia pk-yrityksiä, jotka ovat osa suurempaa kansainvälistä konsernia, jonka emoyritys sijaitsee ulkomailla ja on velvollinen laatimaan IFRS-tilinpäätöksen. Pk-IFRS-standardin soveltaminen olisi myös hyvä tapa totutella kansainvälisiin raportointikäytäntöihin, mikäli yritys harkitsee listautumista. Pk-IFRS-standardin käyttöönoton välittömien etujen ohella konkreettisimpia esille tuotuja tilinpäätösinformaation laadun parantumisen välillisiä etuja olisivat helpottunut lainansaanti ja alentuneet pääomakustannukset. (Alinen 2010, 24; Gedik 2009, 21; Ikäheimo ym. 2008, 12–13; Rechnungslegung nach IFRS – – 2006, 13.)

Kaiken kaikkiaan pk-IFRS-standardin on katsottu hyödyttävän erityisesti kasvavia ja kansainvälistyviä pk-yrityksiä. Kasvaakseen ja kansainvälistyäkseen yritys tarvitsee usein vieraan pääoman rahoitusta. Vaikka uudet rahoitusmuodot ovatkin yleistyneet viime vuosina myös pk-yritysten rahoituksessa, ovat pankit edelleen pk-yritysten tärkeimpiä luottotajia. Pankkien myöntämää rahoitusta täydentää julkisen rahoituksen eri-

tyislaitosten, kuten Finnveran, myöntämä rahoitus. (Kontkanen 2011, 144.) Elinkeinoelämän keskusliiton teettämästä yritysten rahoituskyselystä (2010) käy ilmi, että pienten ja keskisuurten yritysten vieraan pääoman rahoituksesta lähes 80 % tulee edelleen pankeilta. Julkisen rahoituksen lähteistä tärkeimpiä ovat Finnvera ja Tekes. Sekä pankkirahoitusta että julkista rahoitusta haetaan yleisimmin investointien tekemiseen. Kysely osoittaa lisäksi, että ongelmat rahoituksen saannissa ovat selvästi yleisempiä pienten ja keskisuurten yritysten kuin suuryritysten keskuudessa. Rahoituksen saantia hankaloittaa erityisesti vakuuksien puute, eivätkä kaikki yritykset onnistu saamaan lainkaan rahoitusta projekteilleen. Myös rahoituksen korkea hinta koetaan pienissä ja keskisuurissa yrityksissä ongelmalliseksi.

Pankkirahoituksen keskeisyydestä johtuen pk-IFRS-standardin oletetuista eduista pk-yrityksille merkittävimmit nousevat lainansaannin helpottuminen ja pääomakustannusten aleneminen. Rahoituksen saatavuuteen ja hintaan liittyvät edut mainitaan useissa pk-IFRS-standardia koskevissa artikkeleissa (ks. esim. Keitz, Klaholz & Stibi 2011, 11; Pacter 2009, 30; Bertoni & De Rosa 2009; Ikäheimo ym. 2008, 14 Rechnungslegung nach IFRS – – 2006, 13), mutta standardin käyttöönoton vaikutuksista yrityksen lainansaantiin ja pääomakustannuksiin on vielä varsin vähän tutkimusta. Pk-IFRS-standardi on käytössä vasta harvoissa maissa, eikä periaatepäätöstä standardin käyttöönotosta ja soveltamislaajuudesta ole vielä tehty EU-tasolla. Näin ollen on mielenkiintoista tutkia, toteutuvatko oletetut lainansaantiin ja pääomakustannuksiin liittyvät edut käytännössä eli, voidaanko pk-IFRS-standardin käyttöönotolla arvioida olevan konkreettisia vaikutuksia pankkien luotonantoprosesseihin.

1.2 Tutkielman tavoite ja rajaukset

Tämän tutkielman tavoitteena on tutkia pk-IFRS-standardiston käyttöönoton arvioituja vaikutuksia suomalaisyritysten lainansaantiin ja pääomakustannuksiin. Standardin käyttöönoton suoria vaikutuksia ei ole mahdollista tarkastella ennen standardin laajamittaista käyttöönottoa. Sen sijaan asiantuntijamielipiteiden ja -näkemysten kartoittaminen auttaa hahmottamaan standardin käyttöönoton mahdollisia seurauksia. Tavoitteena on tarkastella aihetta erityisesti Suomen kirjanpitolain ja pk-IFRS-standardin välisten erojen näkökulmasta. Vaikutukset ulkomaisten yritysten lainansaantiin rajataan tutkielman ulkopuolelle.

Tutkielmassa pyritään muodostamaan yleisellä tasolla käsitys siitä, millainen rooli tilinpäätöksellä on pankkien luotonantopäätöksenteossa ja vaikuttaako tilinpäätösstandardiston muutos olennaisesti pankkien päätöksentekoon. Pk-IFRS-standardin käyttöönoton mahdollisia vaikutuksia luotonantopäätöksentekoon pyritään hahmottamaan tarkastelemalla, millaisia eroja Suomen kirjanpitolain ja pk-IFRS-standardin välillä on,

mitä vaikutusta näillä eroilla voi olla yrityksen lainansaantiin ja pääomakustannuksiin sekä, mitkä näistä eroista ovat kaikkein olennaisimpia lainansaannin ja pääomakustannusten kannalta. Tutkielmassa tarkastellaan vieraan pääoman rahoitusmuodoista vain pankkirahoitusta ja julkisen sektorin myöntämää rahoitusta. Muut vieraan pääoman rahoitusmuodot rajataan tutkielman ulkopuolelle.

Asiantuntijahaastattelujen avulla pyritään muodostamaan käsitys siitä, miten pankeissa suhtaudutaan pk-IFRS-standardiin ja sen käyttöönoton oletettuihin etuihin. Tavoitteena on tarkastella pankkien näkemyksiä nykyisestä Suomen kirjanpitolain mukaisesta tilinpäätöksestä ja sen mahdollisista kehitystarpeista sekä suhtautumista pk-IFRS-standardin ja kirjanpitolain välisiin, luotonannon kannalta olennaisimpiin eroavaisuuksiin. Lisäksi tarkastellaan pankkien suhtautumista olettamiin siitä, että pk-IFRS-standardin käyttöönotto helpottaa yrityksen lainansaantia ja pienentää pääomakustannuksia.

1.3 Metodologia ja metodit

Tutkielman tavoite ja asetelma määräävät yleensä sen, käytetäänkö tutkielmassa kvantitatiivista vai kvalitatiivista lähestymistapaa. Kvantitatiivinen tutkimus pyrkii testaamaan asetettuja tutkimushypoteeseja suuresta aineistosta satunnaisotannalla muodostetussa otoksessa ja tekemään otoksen perusteella laajoja, koko aineistoa koskevia yleistyksiä. Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on puolestaan luoda metodologia, jonka avulla erilaisia sosiaalisia tai yritystasolla havaittavia ilmiötä voidaan lähestyä, ymmärtää, analysoida ja selittää kokonaisvaltaisesti ja syvällisesti. Kvalitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä ovat esimerkiksi haastattelut ja havainnointi ja tutkimuksessa keskitytäänkin usein vain pieneen otokseen. (Delattre, Ocler, Moulette & Rymeyko 2009, 33; Kasanen, Lukka & Siitonen 1993, 254–255.)

Tämän tutkielman tavoitteena on tarkastella pk-IFRS-standardin käyttöönoton arvioituja vaikutuksia yrityksen lainansaantiin ja pääomakustannuksiin, joten kvalitatiivinen metodologia soveltuu tutkielmaan parhaiten. Kvalitatiivinen lähestymistapa mahdollistaa standardin käyttöönoton arvioitujen vaikutusten syvällisen tarkastelun ja analysoinnin. Tutkielmassa ei myöskään pyritä laajaan yleistettävyyteen, vaan pk-IFRS-standardin käyttöönoton aikaansaaman yksittäisen edun realisoitumisen tarkasteluun muutaman case-tapauksen avulla.

Sovellettavan metodologian lisäksi tutkimusasetelma vaikuttaa myös tutkielman tutkimusotteeseen. Neilimo ja Näsi (1980) ovat määrittäneet neljä liiketaloustieteen tutkimusotetta: käsiteanalyttisen, nomoteettisen, päätöksentekometodologisen ja toimintanalyttisen tutkimusotteen. Tutkimusotteet eroavat toisistaan tutkimuksen toteutuksen ja näkökulman osalta. Tutkimuksen toteutus voi luokittelun mukaan olla lähtökohdil-

taan joko puhtaasti teoreettinen tai teoriaa ja empiriaa yhdistelevä ja tutkimuksen näkökulma puolestaan joko deskriptiivinen eli kuvaileva tai normatiivinen eli ohjaileva. Kasanen, Lukka ja Siitonen (1993) täydensivät tutkimusotejaottelua konstruktiiivisella tutkimusotteella. Kuviossa 1 on esitetty, miten tutkimusotteet sijoittuvat edellä mainittujen luokitteluperusteiden suhteen.

	TEOREETTINEN	EMPIIRINEN
DESKRIPTIIVINEN	Käsiteanalyttinen tutkimusote	Nomoteettinen tutkimusote
NORMATIIVINEN	Päätöksentekometodologinen tutkimusote	Toiminta-analyttinen tutkimusote Konstruktiiivinen tutkimusote

Kuvio 1 Laskentatoimen tutkimusotteet (Kasanen ym. 1993, 257)

Empiirinen lähestymistapa sopii parhaiten tämän tutkielman tavoitteisiin, sillä sen avulla voidaan selvittää pk-IFRS-standardin käyttöönoton arvioituja käytännön vaikutuksia yrityksen lainansaantiin ja pääomakustannuksiin. Empiirisistä tutkimusotteista nomoteettinen tutkimusote pyrkii muodostamaan lainomaisia selityksiä ja ennustuksia laajojen aineistojen pohjalta. Toiminta-analyttisen tutkimusotteen pyrkimyksenä on sen sijaan jonkin ilmiön ymmärtäminen suppean, yhdestä tai muutamasta case-tapauksesta koostuvan, aineiston avulla. (Kasanen ym. 1993, 255–256; Neilimo ym. 1980, 34–35; 67.) Näin ollen toiminta-analyttinen tutkimusote soveltuu empiirisistä tutkimusotteista paremmin tässä tutkielmassa käytettäväksi.

1.4 Tutkielman kulku

Jotta voitaisiin selvittää pk-IFRS-standardin käyttöönoton arvioituja vaikutuksia yritysten lainansaantiin ja pääomakustannuksiin, on aluksi tarkasteltava pienten ja keskisuurten yritysten rahoitusta ja siihen liittyviä ongelmia yleisellä tasolla. Lisäksi on muodostettava käsitys siitä, mikä on pk-IFRS-standardi, ja miten se eroaa Suomen kirjanpitolain pk-yrityksiä koskevista säännöksistä. Tämän tarkastelun jälkeen voidaan empirian kautta arvioida, onko pk-IFRS-standardin käyttöönotosta odotettavissa lainansaantiin ja pääomakustannuksiin liittyviä etuja pk-yrityksille.

Tämä tutkielma jakautuu neljään päälukuun, joista luvut 2, 3 ja 4 muodostavat tutkielman teoriapohjan ja luku 5 tutkielman empirian. Tutkielman luvussa 2 tarkastellaan pk-IFRS-standardia pääpiirteissään. Luvussa pohditaan syitä, jotka johtivat erillisen pienille ja keskisuurille yrityksille suunnatun kansainvälisen IFRS-standardin laatimiseen sekä kuvataan standardin kehittymistä ideatasolta nykyiseen muotoonsa. Lisäksi tarkastellaan pk-IFRS-standardille asetettuja tavoitteita ja määritellään, millaisille yrityksille standardi on tarkoitettu. Luvussa eritellään myös pk-IFRS-standardin käyttöönoton potentiaalisia hyötyjä ja kustannuksia sekä pyritään aiempien tutkimusten ja kirjallisuuden pohjalta arvioimaan standardin kustannus-hyöty-suhdetta pienten ja keskisuurten yritysten näkökulmasta.

Tutkielman luku 3 käsittelee pienten ja keskisuurten yritysten rahoitusta sekä pankkien luotonantopäätöksentekoa ja päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä. Luvun alussa perehdytään pk-yritysten rahoituksen erityispiirteisiin ja ongelmiin positiivisen laskentatoimen teorian ja MacMillanin rahoituskuilun kautta. Lisäksi luvun alkupuolella esitellään lyhyesti pk-yritysten eri rahoitusmuotoja ja pohditaan pienten ja keskisuurten yritysten asemaa lainamarkkinoilla. Luvussa kuvataan pankkien yleisiä luotonantoperiaatteita käymällä läpi yrityksen luottokelpoisuusarviointiin ja lainan koron suuruuteen vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi tarkastellaan tilinpäätöksen roolia pankin luotonantopäätöksenteossa ja sovelletun tilinpäätösstandardiston vaikutuksia tilinpäätöksen ja tunnuslukujen yrityksestä antamaan kuvaan. Luvun lopuksi esitellään vielä aiempien tutkimusten tuloksia tilinpäätösstandardiston vaikutuksista pankkien luotonantopäätöksentekoon.

Tutkielman luvussa 4 tarkastellaan pk-IFRS-standardin ja Suomen kirjanpitolain mukaisen FAS-standardin välisiä eroja luotonannon näkökulmasta. Tarkastelu pohjautuu kirjanpitokäytäntöjen vertailevan tutkimuksen viitekehykseen. Luvun alkupuolella esitellään viitekehys ja sen eri tasot, jonka jälkeen tarkastellaan varsinaisia tilinpäätöseräkohtaisia eroja. Tarkastelun kohteeksi on valittu standardien vuokrasopimuksia, työsuhde-etuksia, yritysten yhteenliittymiä, liikearvoa, arvonalentumisia, varauksia, rahoitusinstrumentteja ja suojauslaskentaa koskevat eroavaisuudet.

Tutkielman luku 5 koostuu empiriasta. Tilinpäätösanalyysin ja luotonantopäätöksenteon asiantuntijoiden haastattelujen avulla pyritään muodostamaan käsitys siitä, miten rahoituslaitoksissa suhtaudutaan pk-IFRS-standardiin ja sen tarpeellisuuteen sekä standardin potentiaalisiin hyötyihin ja kustannuksiin pienille ja keskisuurille yrityksille. Lisäksi tarkastellaan rahoituslaitosten luotonantoprosesseja ja luotonantopäätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä. Asiantuntijat ottavat myös kantaa tilinpäätöksen rooliin luotonantopäätöksenteossa ja arvioivat tilinpäätöksessä sovelletun tilinpäätösstandardiston vaikutuksia tilinpäätöksen informatiivisuuteen ja tilinpäätösten analysointiprosessiin.

2 PK-IFRS-STANDARDI

2.1 Motiivit erilliselle pk-yritysten IFRS-standardille

2.1.1 Pk-IFRS-standardin kehitys

Pörssilistattujen yhtiöiden kansainvälisten IFRS-tilinpäätösstandardien laatijana profiloitunut IASB havaitsi 2000-luvun alussa, että erilliselle listaamattomien pienten ja keskisuurten yritysten IFRS-standardille on kysyntää. Pörssiyrityksille suunnatun IFRS-standardiston vapaaehtoinen käyttöönotto listaamattomien pk-yritysten keskuudessa ei ollut yleistynyt, sillä IFRS-standardien raportointivaatimukset koettiin liian raskaiksi ja monimutkaisiksi noteeraamattomille yrityksille. IASB otti tarkastelussaan huomioon myös sen mahdollisuuden, että ilman erillistä listaamattomille yrityksille suunnattua standardia, jokin muu taho päätyisi laatimaan pk-yrityksille oman tilinpäätösstandardin, joka ei olisi yhteensopiva IFRS-standardiston ja sen viitekehyksen kanssa. (Pacter 2009, 29; Chevy, Cisi, Eierle, Evans, Jarvis & Di Pietra 2008, 28; Basis for conclusions – – 2007, 6.)

IASB ryhtyi kehittämään pk-yrityksille soveltuvia IFRS-standardeja ja asetti avukseen erillisen asiantuntijatyöryhmän. Työryhmän tehtävänä oli neuvoa pienille ja keskisuurille yrityksille tarkoitettua standardin laatijoita sekä tarjota vaihtoehtoja ja ratkaisuja esille nouseviin kysymyksiin ja ongelmiin (Basis for conclusions 2007, 6). Vuonna 2003 IASB:n hallitus päätyi joidenkin hallituksen jäsenten skeptisyydestä huolimatta puoltamaan pienten ja keskisuurten yritysten IFRS-standardin kehittämistä ja muotoili alustavat suuntaviivat tulevalle pk-IFRS-standardille. Alustavasti todettiin, että pienten ja keskisuurten yritysten IFRS-standardia laadittaessa keskityttäisiin pk-yritysten tarpeisiin ja pyrittäisiin pk-yritysten tilinpäätöksen laatimisen kustannusten pienentämiseen. Pk-IFRS-standardin haluttiin kuitenkin perustuvan samalle viitekehykselle kuin listayhtiöiden IFRS-standardistonkin, jotta siirtymä IFRS-standardiston käyttöön olisi tarvittaessa saumaton. (Pacter 2009, 28; Basis for conclusions – – 2007, 6; Pacter 2004, 118.)

Vuoden 2004 kesäkuussa IASB julkaisi pienten ja keskisuurten yritysten IFRS-standardia koskevan keskustelupaperin ”Preliminary Views on Accounting Standards for Small and Medium-Sized Entities”. Keskustelupaperi sisälsi IASB:n hallituksen alustavia näkemyksiä pk-IFRS-standardista ja avasi keskustelun siitä, onko erillinen pienten ja keskisuurten yritysten IFRS-standardi tarpeellinen. Keskustelupaperista kävi ilmi, että IASB:n näkemyksen mukaan listayhtiöiden IFRS-standardiston arvostus- ja jaksotusperiaatteita ei ollut tarpeen yksinkertaistaa pk-yrityksiä varten. Mikäli jokin tietty normi jäisi epäselväksi, pk-yritysten tulisi hakea tietoa listattujen yhtiöiden IFRS-

standardistosta. IASB pyysi kommentteja keskustelupaperissa esille nostamiinsa näkemyksiin ja kysymyksiin saman vuoden syyskuuhun mennessä. (Pacter 2009, 28; Basis for Conclusions – – 2007, 6–7.)

Määräaikaan mennessä keskustelupaperia kommentoi 117 eri tahoa, joiden joukossa oli muun muassa The European Accounting Association’s Financial Reporting Standards Committee (EAA FRSC). EAA FRSC on eurooppalaisten laskentatoimen tutkijoiden ja asiantuntijoiden yhdistys, jossa on edustajia Euroopan eri kirjanpitokäytäntöjä soveltavista maista. Yhdistyksen kommenttikirjeen tavoitteena olikin tuoda esille eri kirjanpitokäytäntöjen asiantuntijoiden näkemyksiä pk-IFRS-standardista. EAA FRSC:n kommentti perustui pk-yritysten ja pk-IFRS-standardin kannalta olennaiseen aiempaan tutkimukseen ja kirjallisuuteen. EAA FRSC otti kommentissaan sen kannan, että pk-IFRS-standardi on tervetullut, muttei keskustelupaperin esittämässä muodossa ota riittävästi huomioon pienten ja keskisuurten yritysten raportointitarpeita ja sidosryhmiä. EAA FRSC peräänkuulutti kevennyksiä arvostus- ja jaksotusperiaatteisiin sekä itsenäistä, pk-IFRS-standardille räätälöityä viitekehystä. Muutkin keskustelupaperiin annetut kommentit olivat hyvin samoilla linjoilla EAA FRSC:n kommentin kanssa ja erityisesti pk-IFRS-standardin tarpeellisuus tuotiin vahvasti esille. (Chevy ym. 2008, 28–30; Evans, Gebhardt, Hoogendoorn, Marton, Di Pietra, Mora, Thinggård, Vehmanen & Wagenhofer 2005, 24, 38.)

Keskustelupaperiin annettujen kommenttien vahvistettua IASB:n käsityksen erillisen pienten ja keskisuurten yritysten IFRS-standardin kysynnästä, IASB päätti laatia standardista luonnoksen. Vuoden 2005 alussa IASB lähetti keskustelupaperia kommentoiville tahoille ja asiantuntijatyöryhmälleen kyselyn, joka käsitteli IFRS-standardin arvostus- ja jaksotusperiaatteiden muuttamista pienten ja keskisuurten yritysten tarpeita vastaaviksi. Tarkoituksena oli löytää sellaiset laskentaperiaatteet, jotka kaipaivat yksinkertaistamista ja toisaalta sellaiset laskentateemat, jotka vain harvoin koskevat pk-yrityksiä. Kyselyn vastaajat havaitsivat useita IFRS-standardeja ja tilinpäätöseriä, joita tulisi muokata pienten ja keskisuurten yritysten raportointivaatimuksiin soveltuviksi. Tässä vaiheessa standardin luonnostelua harkittiin muun muassa luopumista rahavirtalaskelman ja konsernitilinpäätöksen laatimisesta sekä laskennallisten verovelkojen ja -saamisten määrittämisestä. Myös pitkäaikaisten projektien tulouttamista esitettiin tapahtuvaksi aina luovutushetken mukaisesti. Mikään näistä kaavailuista ei kuitenkaan päätynyt osaksi lopullista standardiluonnosta. (Räty 2009, 29; Chevy ym. 2008, 28; Räty 2007, 22.)

Vuoden 2007 helmikuussa IASB julkaisi pk-IFRS-standardin luonnoksen ”Exposure Draft of a Proposed IFRS for Small and Medium-Sized Entities” sekä standardiin liittyvän johtopäätösten perusteluosan ”Basis for Conclusions on the Exposure Draft IFRS for Small and Medium-Sized Entities” ja havainnollistavan oppaan tilinpäätösasiakirjojen esittämisestä ”Draft Implementation Guidance IFRS for Small and Medium-Sized

Entities. Illustrative Financial Statements and Disclosure Checklist”. IASB asetti standardiluonnoksen kommentoinnin takarajaksi saman vuoden marraskuun. Samanaikaisesti IASB testasi pk-IFRS-standardin luonnosta pienten yritysten tilinpäätösaineistoilla. Tutkimuksen kohteena olivat 116 yrityksen tilinpäätökset 20 eri maasta. (IFRS for SME’s Fact Sheet 2009; Rätty 2009, 27; Chevy ym. 2008, 28.)

IASB sai määräaikaan mennessä 162 kommenttia pk-IFRS-standardin luonnokseen. EAA FRSC keräsi jälleen jäsentensä näkemykset yhteen ja lähetti kommenttinsa IASB:lle. EAA FRSC:n mukaan standardiluonnoksessa esitetyt arvostus- ja jaksotusperiaatteiden helpotukset eivät ole varsinkaan pienimpien yritysten näkökulmasta riittäviä, eivätkä ota huomioon pienten ja keskisuurten yritysten erityispiirteitä. EAA FRSC myös kyseenalaisti toistamiseen IFRS-standardiston viitekehyksen käyttämisen pk-IFRS-standardin pohjana. Suomalaisista toimijoista Taloushallintoliitto otti kantaa pk-IFRS-standardin luonnokseen. Taloushallintoliitto totesi kannanotossaan, että pk-IFRS-standardi perustuu liian vahvasti arvopaperimarkkinoiden tarpeisiin suunniteltuun IFRS-standardistoon ja sisältää monia kohtia, jotka eivät ole olennaisia pienille ja keskisuurille yrityksille. Taloushallintoliiton mukaan standardi ei myöskään informaation sisältönsä ja monimutkaisuutensa vuoksi ole järkevä vaihtoehto pk-yrityksille. (Chevy ym. 2008, 41–43; Ahvenniemi 2007, 3.)

Käytännön testauksen tulokset ja standardiluonnoksen kommentit esiteltiin IASB:n hallitukselle vuoden 2008 alussa ja IASB:n asettama asiantuntijatyöryhmä laati ehdotuksensa lopullista standardia varten tarvittavista muutoksista. Pk-IFRS-standardista päätettiin tehdä itsenäinen standardi, joka ei sisällä viittauksia listayhtiöiden IFRS-standardistoon. Tämän myötä vaihtoehtoiset tilinpäätösrikkien kirjanpitoikäsitteilytavat karsittiin ja pk-IFRS-standardi sallii siten vain yhden, yksinkertaisimmaksi koetun vaihtoehdon. Standardiin sisältyvää ohjeistusta lisättiin, jotta sen käyttäjien ei tarvitsisi hakea selvennystä listatuille yhtiöille suunnatusta IFRS-standardistosta. Osakekohtaista tuottoa, osavuositarkastuksia ja segmenttiraportointia koskevat kohdat jätettiin pois, sillä niiden ei katsottu olevan olennaisia pienten ja keskisuurten yritysten kannalta. Lisäksi useiden tilinpäätösrikkien, kuten rahoitusinstrumenttien, liikearvon, tuloverojen ja valuuttakurssimuutosten arvostus- ja jaksotusperiaatteita yksinkertaistettiin ja liitetietovaatimuksia kevennettiin. (IFRS for SME’s fact sheet 2009; Sealy-Fisher 2009, 30–32.)

Standardiluonnokseen tehtyjen muutosten jälkeen IASB julkaisi vuoden 2009 heinäkuussa lopullisen version pk-IFRS-standardista nimellä ”International Financial Reporting Standard for Small and Medium-Sized Entities”. Lopullisessa muodossaan standardi on 230-sivuinen ja perustuu samalle viitekehykselle kuin IFRS-standardistokin, mutta ei sisällä viittauksia IFRS-standardistoon. Standardi jakautuu 35 lukuun, joissa käydään peruskäsitteiden ja -periaatteiden määrittelyn jälkeen läpi tilinpäätösinformaation esittämiseen liittyvät säännöt sekä tilinpäätösasiakirjojen sisältö ja rakenne. Rakenteellisten säännösten jälkeen standardissa määritellään eri tase-erien kirjaus- ja arvostusperiaatteet

sekä ohjeistetaan siirtymistä kansallisesta normistosta pk-IFRS-standardin käyttöön. (IFRS for SME's fact sheet 2009; Pacter 2009, 28; Rätty 2009, 29.)

Pk-IFRS-standardin vastaanotto on ollut hyvin vaihtelevaa. Standardiin on suhtauduttu epäillen sellaisissa maissa, joissa kirjanpidon ja verotuksen välillä on kiinteä yhteys. Toisaalta esimerkiksi Iso-Britanniassa on päätetty ottaa käyttöön pk-IFRS-standardi vuoden 2012 alusta sellaisissa listaamattomissa yrityksissä, jotka ylittävät EU:n määrittämät pienten yritysten rajat. EU-tasolla ei vielä ole tehty periaatepäätöstä pk-IFRS-standardin asemasta, mutta käynnissä olevan pieniä ja keskisuuria yrityksiä koskevan tilinpäätössäännösten uudistamistyön lopputuloksena voidaan odottaa päätöstä myös pk-IFRS-standardin kohtalosta. Esimerkiksi Argentiina, Bahama, Bahrain, Brasilia, Chile, El Salvador, Etelä-Afrikka, Irlanti, Israel, Itävalta, Kypros, Libanon, Malawi, Malesia, Mongolia, Namibia, Nigeria, Panama, Saudi-Arabia, Singapore, Sri Lanka, Swazimaa, Tansania, Tanska, Turkki, Uganda ja Uzbekistan ovat sitoutuneet pk-IFRS:n käyttöönoton edellyttämiseen tai sallimiseen vuoteen 2013 mennessä. Erityisesti kehittyvissä maissa on ollut kiinnostusta pk-IFRS-standardin käyttöönottoon. (Christodoulou 2010; Rätty 2009, 30.)

2.1.2 Pk-IFRS-standardille asetetut tavoitteet ja standardin soveltaminen

Pk-IFRS-standardin luonnoksen perusteluosassa (Basis for Conclusions – – 2007, 9) todetaan, että kansainväliset tilinpäätösstandardit parantavat tilinpäätösten vertailukelpoisuutta. Eri maissa käytettävät erilaiset laskentasäännöt vaikeuttavat sijoittajien, lainanantajien ja muiden yrityksen sidosryhmien tilinpäätösvertailujen tekemistä ja aiheuttavat epätehokkuutta pääomamarkkinoilla. Korkealaatuiset kansainväliset standardit parantavat pääomien kohdentamisen tehokkuutta ja vaikuttavat pääoman hintaan, jolloin sekä rahoittaja että yritys hyötyvät. Pk-IFRS-standardia laadittaessa yhtenä IASB:n tavoitteena onkin ollut tarjota tilinpäätösten käyttäjille entistä vertailukelpoisempaa informaatiota pk-yrityksistä. (Hýblová, Müllerová & Paseková 2010, 59; Rätty 2009, 27.)

IASB:n mukaan kansainvälisten tilinpäätösstandardien hyödyt eivät koske pelkästään pörssilistattuja yhtiöitä. Noteeraamattomien pienten ja keskisuurten yritysten yhtenäistä ja vertailukelpoista tilinpäätösstandardistoa tarvitaan, koska listaamattomienkin yritysten rahoitusmarkkinat ovat kansainväliset ja rahoittajat perustavat lainapäätöksensä usein juuri tilinpäätökseen. Lisäksi yrityksen kansainväliset tavarantoimittajat haluavat varmistaa, että ulkomailla sijaitsevan ostajayrityksen taloudellinen tila ja maksukyky ovat halutulla tasolla. Yritys itse puolestaan saattaa haluta tehdä samanlaisen selvityksen sellaisille ulkomaisille yrityksille, joille se toimittaa tavaraa. Myös luottoluokitusyhtiöt tarvitsevat kansainvälisesti vertailukelpoisia tilinpäätöstietoja luokitustensa tekemiseen. (Bertoni & De Rosa 2009; Basis for Conclusions – – 2007, 9–10.)

Pk-IFRS-standardilla IASB onkin pyrkinyt parantamaan rahoittajien, tavarantoimittajien, luottoluokittajien ja muiden yrityksen tilinpäätöstietoja hyödyntävien tahojen yleistä luottamusta pk-yritysten tilinpäätösinformaatioon. IASB:n tavoitteena on ollut lisäksi kansallisten kirjanpitonormistojen ylläpitämisestä aiheutuvien kustannusten pienentäminen suuntaamalla kehittämis- ja päivittämistoimenpiteet yhteen kansainväliseen standardistoon usean kansallisen standardiston sijaan. IASB:n pk-IFRS-standardille asettamat tavoitteet ovat linjassa IASB:n omien tavoitteiden kanssa. IASB:n tavoitteena on ollut kehittää korkealaatuinen ja ymmärrettävä kansainvälinen tilinpäätösstandardisto ja edistää sen käyttöönottoa sekä vähentää eroja kansallisten tilinpäätösstandardistojen ja IFRS-tilinpäätösstandardiston välillä. (Hýblová ym. 2010, 59; Rätty 2009, 27–28; Basis for Conclusions – – 2007, 10–11.)

Pk-IFRS-standardi on suunnattu pienille ja keskisuurille, listaamattomille yrityksille. IASB määrittelee pienet ja keskisuuret yritykset sellaisiksi yrityksiksi, joilla ei ole julkista tilivelvollisuutta ja jotka julkaisevat yleiseen käyttöön tarkoitetun tilinpäätöksen yrityksen ulkopuolisille käyttäjille. Julkinen tilivelvollisuus tarkoittaa IASB:n mukaan sitä, että yrityksen osakkeet ovat julkisen kaupankäynnin kohteena tai, että yrityksen pääasialliseen liiketoimintaan sisältyy omaisuudenhoitotoimintaa. Pk-IFRS-standardi ei näin ollen sovellu listattujen yhtiöiden tai rahoitusyhtiöiden käyttöön. (IFRS for SME's 2009, 10.)

IASB on jättänyt pk-yrityksen määritelmän tarkoituksella väljäksi, jotta pk-IFRS-standardin käyttöön ottavat maat voivat itse määritellä standardin sitovuutta koskevat rajat. Standardia laadittaessa lähtökohtana on kuitenkin pidetty yritystä, joka työllistää noin 50 henkilöä. IASB:n mukaan tällainen tyypillinen pk-yritys voi soveltaa pk-IFRS-standardia sellaisenaan, eikä sen tarvitse turvautua listayhtiöiden IFRS-standardistoon. Myöskään muutaman hengen mikroyrityksiä ei ole suljettu standardin ulkopuolella, sillä niillä saattaa rahoitusnäkökohdat huomioon ottaen olla tarvetta kansainvälisen tilinpäätösstandardin soveltamiseen. Toisaalta suurikin listaamaton yhtiö mahtuu IASB:n pk-yrityksen määritelmän rajoihin, joten tässä mielessä pk-etuliite johtaa harhaan. (Niemi 2011, 10; Rätty 2009, 28.)

EU-tasolla pk-yrityksen käsite on määritelty hyvin tarkasti ja todennäköisesti näitä EU-määritelmiä tulisi soveltaa myös pk-IFRS-standardin käyttöönoton yhteydessä. EU:n määrittelemät pienten ja keskisuurten yritysten kynnyksarvot on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1 Pienten ja keskisuurten yritysten kynnsarvot (Pk-yritysten uusi määritelmä – – 2006, 14.)

Yritysluokka	Henkilöstömäärä: vuosityöyksikkö	Vuosiliikevaihto	TAI	Taseen loppusumma	
Keskisuuri yritys	< 250	≤ 50 miljoonaa €			≤ 43 miljoonaa €
Pieni yritys	< 50	≤ 10 miljoonaa €			≤ 10 miljoonaa €
Mikroyritys	< 10	≤ 2 miljoonaa €			≤ 2 miljoonaa €

EU-tason määritelmien mukaan keskisuureksi yritykseksi lasketaan yritys, jonka palveluksessa on alle 250 työntekijää ja jonka vuosiliikevaihto on enintään 50 miljoonaa euroa tai taseen loppusumma enintään 43 miljoonaa euroa. Pieni yritys määritellään yritykseksi, jonka palveluksessa on alle 50 työntekijää ja jonka vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma on enintään 10 miljoonaa euroa. Mikroyrityksenä pidetään yritystä, jonka palveluksessa on alle 10 työntekijää ja jonka vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma on enintään 2 miljoonaa euroa. (Pk-yritysten uusi määritelmä – – 2006, 14.)

EU-tason määritelmät ovat käytössä myös Suomessa ja esimerkiksi julkinen rahoitus määräytyy niiden mukaan. Henkilöstömäärään, vuosiliikevaihtoon ja taseen loppusummaan liittyvien ehtojen lisäksi yrityksen on oltava riippumaton eli sillä ei saa olla merkittäviä määräysvaltaa tuottavia osakkuuksia tai sidossuhteita muihin yrityksiin. Henkilöstömäärään, vuosiliikevaihdon tai taseen loppusumman sekä riippumattomuuden kriteereiden on täytyttävä samanaikaisesti, jotta yritys voidaan luokitella johonkin yritysluokkaan. Siirtyminen yritysluokasta toiseen tapahtuu, kun kynnsarvojen ylitys tai alitus on tapahtunut kahdessa peräkkäisessä tilinpäätöksessä. Pk-yrityksen määrittelyssä henkilöstömäärä on merkittävin kriteeri, mutta rahamääräiset kriteerit ovat välttämättömiä yrityksen todellisen merkityksen arvioimiseksi. EU-tasolla säädetyt kynnsarvot ovat enimmäisarvoja ja kukin jäsenmaa voi halutessaan käyttää myös alempia arvoja. (Pk-yrityksen määritelmä 2011; Pk-yritysten uusi määritelmä – – 2006, 16.)

2.2 Pk-IFRS-standardin käyttöönoton potentiaaliset hyödyt ja kustannukset

2.2.1 Potentiaaliset hyödyt pk-yritykselle

Useat tutkijat ovat pyrkineet selvittämään pk-IFRS-standardin käyttöönoton potentiaalisia hyötyjä pienille ja keskisuurille yrityksille. Vastapainoksi standardia kohtaan esite-

tylle kritiikille tutkijat ovat määrittäneet useita suoria ja epäsuoria etuja, jotka yrityksillä on mahdollisuus saavuttaa siirtymällä pk-IFRS-standardin käyttöön. Etujen realisoitumisesta ei kuitenkaan ole varmuutta, sillä pk-IFRS-standardi on käytössä vasta hyvin harvassa maassa, eikä kattavaa tutkimusta etujen todenmukaisuudesta ole voitu vielä tehdä.

Yhtenä pk-IFRS-standardin käyttöönoton suurimmista suorista eduista pidetään tilinpäätösten vertailukelpoisuuden lisääntymistä. Pienten ja keskisuurten yritysten markkinat ovat kansainvälistyneet ja yritykset käyvät yhä enemmän kauppaa yli rajojen. Myös pk-yritysten rahoitusmarkkinat ovat kansainväliset ja tilinpäätöksillä on keskeinen asema pankkien tekemissä yritysanalyysseissa. Tilinpäätöskäytäntöjen harmonisoinnin myötä pienten ja keskisuurten yritysten tilinpäätöksistä tulisi keskenään vertailukelpoisia riippumatta siitä, missä maassa yritys sijaitsee. Tämä lisäisi tehokkuutta ja ymmärrystä markkinoilla. (Bertoni & De Rosa 2009; Pacter 2007, 16.)

Myös tilinpäätösinformaation laadun oletetaan paranevan pk-IFRS-standardin käyttöönoton myötä. Useissa maissa tilinpäätösstandardeja ei varsinaisesti ole suunniteltu ottamaan huomioon yrityksen sidosryhmien tarpeita, mikä on osaltaan vaikeuttanut esimerkiksi yritysten rahoituksen saantia. Pk-IFRS-standardin lähtökohtana ovat nimenomaan yrityksen sidosryhmien informaatiotarpeet, joten sidosryhmien odotetaan saavan pk-IFRS-tilinpäätöksestä aiempaa laadukkaampaa tietoa pienemmällä vaivalla. Listayhtiöille suunnatun IFRS-standardiston vapaaehtoinen käyttöönotto pienissä ja keskisuurissa yrityksissä on osoittanut, ettei pk-yrityksillä aina ole tarvittavia resursseja ja taitoja IFRS-tilinpäätöksen toteuttamiseen, joten myös tässä suhteessa siirtyminen kevennettyyn pk-IFRS-standardiin lisää yrityksen tilinpäätösinformaation laatua. (Pacter 2009, 30; Pacter 2007, 16; Rechnungslegung nach IFRS – – 2006, 13.)

Pk-IFRS-tilinpäätöksen tarjoama tilinpäätösinformaatio on lisäksi kansallisten tilinpäätösstandardistojen mukaan laadittujen tilinpäätösten tarjoamaa informaatiota ajantasaisempaa. Erityisesti omaisuuserien arvonalentumistestaus ja käyvän arvon käyttötase-erien arvostamisessa lisäävät tilinpäätösinformaation ajantasaisuutta. Yritysjohdon kannalta ajantasaisesta tilinpäätösinformaatiosta on hyötyä päätöksentekotilanteissa, sillä johto pystyy arvioimaan yrityksen tulevia kassavirtoja aiempaa tarkemmin. Ajantasaisempi tilinpäätösinformaatio voi myös hyödyttää yritystä rahoitusmarkkinoilla. Lainansaanti voi helpottua ja pääomakustannukset voivat pienentyä. (Ikäheimo ym. 2008, 7, 14, 21.)

Osa tutkijoista katsoo, että pk-IFRS-standardin käyttöönotolla voi olla vaikutusta yrityksen kilpailuasemaan markkinoilla. Tilinpäätöksen parantuneen vertailukelpoisuuden myötä yrityksen mahdollisuudet saada kansainvälisiä yhteistyökumppaneita lisääntyvät. Tavarantoimittajien ja asiakasyritysten luottamus yritystä kohtaan kasvaa laadukkaana tilinpäätösinformaation myötä. Verrattaessa pk-IFRS-standardin mukaan raportoivaa yritystä ja kansallisen tilinpäätösstandardiston mukaan raportoivaa yritystä potentiaali-

nen yhteistyökumppani saattaa vertailukelpoisuuden takia valita herkemmin kansainvälistä tilinpäätösstandardia käyttävän yrityksen. (Ikäheimo 2008, 13, 21.)

Laadukkaan, ajantasaisen ja vertailukelpoisen tilinpäätösinformaation keskeisimpänä epäsuorana etuna voidaan pitää yrityksen rahoituksen saannin helpottumista. Pankkien ja muiden rahoitusyhtiöiden yritysanalyysien teko tehostuu ja analyysien paikkansapitävyys paranee, kun ne voivat vertailla yksittäisen yrityksen tilinpäätöstietoja kansainvälisesti. Ajantasainen tilinpäätösinformaatio antaa pankeille entistä luotettavampaa tietoa yrityksen taloudellisesta tilasta ja kannattavuudesta. Pk-IFRS-standardin mukaan raportoivien yritysten lainansaanti saattaisi standardin käyttöönoton myötä helpottua ja niiden pääomakustannukset voisivat alentua. Myös yrityksen oman pääoman rahoituksen saaminen helpottuisi, kun siitä tulisi houkutteleva myös ulkomaisten sijoittajien silmissä. Toisaalta kansallisten tilinpäätösstandardistojen mukaan raportoivien yritysten voisi olla entistä vaikeampi löytää rahoitusta projekteilleen. (Bertoni & De Rosa 2009; Pacter 2009, 30; Ikäheimo ym. 2008, 12, 14, 21; Pacter 2007, 16; Rechnungslegung nach IFRS – – 2006, 13.)

Pk-IFRS-standardin käyttöönoton muina etuina on pidetty muun muassa vaivatonta siirtymää listayhtiöiden IFRS-standardiston käyttöön sekä tilinpäätösten tasaisuutta. Listautumista harkitsevalle yritykselle pk-IFRS-standardin soveltaminen voi olla hyvä tapa valmistautua laajemman listayhtiöiden IFRS-standardiston käyttöönottoon. Myös konsernien voidaan odottaa hyötyvän pk-IFRS-standardista, sillä se vähentää konserniti-linpäätökseen liittyvää työtaakkaa. Kansainvälisen konsernin tytäryhtiöt hyötyvät yhtenäisistä raportointikäytännöistä ja emoyhtiön ei tarvitse tehdä mittavia mukautuksia tytäryhtiöiden tilinpäätöksiin, kun ne ovat jo valmiiksi yhteensopivia IFRS-tilinpäätöksen kanssa. Pk-IFRS-standardi tarjoaa myös tasaisuutta tilinpäätöksen te-koon, sillä IASB on luvannut, ettei standardiin tehdä muutoksia useammin kuin kahden vuoden välein. (Alinen 2010, 24; Bertoni & De Rosa 2009; Gedik 2009, 21; Epstein & Jermakowicz 2007, 38; Rechnungslegung nach IFRS – – 2006, 13.)

2.2.2 *Potentiaaliset kustannukset pk-yritykselle*

Pk-IFRS-standardiin on suhtauduttu ensimmäisestä standardiluonnoksesta lähtien melko kriittisesti. Pienten ja keskisuurten yritysten yhtenäiselle tilinpäätössääntelylle on kyllä ollut kysyntää, mutta IASB:n laatimaan standardiin ei olla oltu tyytyväisiä. Tutkimusten määrittelemistä potentiaalisista eduista huolimatta standardin on koettu olevan liian haasteellinen listaamattomille yrityksille.

Yhtenä pk-IFRS-standardin suurimmista heikkouksista pidetään sitä, että standardi perustuu listatuille yhtiöille suunnatun IFRS-standardiston viitekehykselle, joka on laadittu arvopaperimarkkinoiden näkökulmasta ja keskittyy suurilta osin oman pääoman

sijoittajien informaatiotarpeisiin. Harvoilla pienillä ja keskisuurilla yrityksillä on ulkopuolisia oman pääoman sijoittajia, joten viitekehysten näkökulma ei palvele pk-yrityksiä. Pienten ja keskisuurten yritysten raportoinnin lähtökohdat eroavat suuresti listayhtiöiden raportoinnista, joten standardia kritisoineet ovat vaatineet viitekehysten mukauttamista pk-yritysten tarpeita vastaavaksi. (Pk-IFRS raskas ja tarpeeton 2011; Bertoni & De Rosa 2009; Gedik 2009, 21; Chevy ym. 2008, 41; Ahvenniemi 2007; Epstein & Jermakowicz 2007, 38.)

Listattujen yhtiöiden IFRS-standardistoon verrattuna pk-IFRS-standardi sisältää useita helpotuksia esimerkiksi arvostus- ja jaksotuseriaatteisiin ja standardi on muutenkin raportointivaatimuksiltaan kevennetty. Standardia kritisoineet eivät kuitenkaan pidä kevennyksiä riittävinä. Pk-IFRS-standardin raportointivaatimusten katsotaan yhä olevan liian vaativia ja raskaita etenkin pienimmille yrityksille. Kevennyksiä on pidetty näennäisinä ja vain harvoja yrityksiä hyödyttävinä. Kaiken kaikkiaan IFRS-viitekehykselle perustuvan standardin laskentasääntöjä on pidetty liian monimutkaisina ja vaikeaselkoisina. (Pk-IFRS raskas ja tarpeeton 2011; Chevy ym. 2008, 41; Ahvenniemi 2007; Rechnungslegung nach IFRS – – 2006, 16.)

Pk-IFRS-standardin soveltuvuus pienten ja keskisuurten yritysten käyttöön on kyseenalaistettu laajalti. Standardin kustannus-hyöty-suhteen on katsottu olevan kestämättömän pk-yrityksille, eikä standardin katsota informaatioisisältönsä vuoksi olevan sopiva listaamattomille yrityksille. Pk-IFRS standardin käyttöönoton aiheuttamaa vaivaa ja kustannuksia pidetään kohtuuttomina lisärasitteina pk-yrityksille. Myös pienten ja keskisuurten yritysten yhtenäisen kansainvälisen tilinpäätössääntelyn tarpeellisuus on kyseenalaistettu. Standardia kritisoineiden mielestä nykyinen pk-yrityksille sallittu optio listayhtiöiden IFRS-standardiston soveltamiselle on riittävä, eikä erillistä pk-IFRS-standardia tarvita. (Pk-IFRS raskas ja tarpeeton 2011; Alinen 2010, 24; Gedik 2009, 21; Chevy ym. 2008, 31; Ikäheimo ym. 2008, 13; Ahvenniemi 2007.)

Pk-IFRS-standardin käyttöönoton hyötyjä on pidetty merkityksettömänä käyttöönottoon liittyvien suurten kustannusten takia. Kustannuksia syntyy erityisesti tieto- ja raportointijärjestelmien uudistamisesta sekä henkilöstön kouluttamisesta uuden tilinpäätösstandardin soveltamiseen. Standardin käytännön eroavaisuuksista kansallisiin tilinpäätösstandardistoihin verrattuna eniten päänvaivaa aiheuttavat käyvän arvon käyttö ja verotuskytköksen puute. Käypään arvoon arvostamisen pelätään lisäävän väärinkäytöksiä, kun varovaisuuden periaatteesta luovutaan. Lisäksi käypään arvoon arvostamisen myötä tilinpäätöksessä näkyvien realisoitumattomien voittojen ja tappioiden arvellaan johtavan todellista paremman tuloksen näyttämiseen. Verotuskytköksen puute puolestaan aiheuttaa hankaluuksia sellaisissa maissa, joissa tilinpäätöksen ja verotuksen välillä on kiinteä yhteys. Pk-IFRS-tilinpäätös ei sellaisenaan sovellu verotuksen pohjaksi, joten standardia soveltava yritys joutuisi tällöin käytännössä laatimaan erillisen tilinpäätöksen verottajaa varten, mikä lisäksi raportointikustannuksia. (Pk-IFRS raskas ja tarpeeton

2011; Hýblová ym. 2010, 59–60; Bertoni & De Rosa 2009; Chevy ym. 2008, 31; Ikäheimo ym. 2008, 1, 7, 13, 21; Ahvenniemi 2007; Epstein & Jermakowicz 2007, 40; Rechnungslegung nach IFRS – – 2006, 16.)

Pk-IFRS-standardia on kritisoitu myös siitä, ettei standardi ota riittävästi huomioon pienten ja keskisuurten yritysten erityispiirteitä. Pk-yrityksillä ei useinkaan ole laajaa omistuspohjaa, joten niiden huomio ei tilinpäätöksessä keskity luotettavan ja todenmukaisen kuvan antamiseen sijoittajille, kuten listatuissa yhtiöissä. Pk-yritysten kohdalla keskeistä on erityisesti verotuksen optimointi tilinpäätöksen avulla. Näin ollen massiivinen pk-IFRS-tilinpäätös sisältäisi pienten ja keskisuurten yritysten ja niiden sidosryhmien tarpeisiin nähden aivan liikaa informaatiota. Tämä saattaisi pahimmassa tapauksessa johtaa jopa liialliseen läpinäkyvyyteen ja liikesalaisuuksien paljastumiseen. Lisäksi pk-IFRS-standardin paljon esiin tuotuja hyötyjä yrityksen lainansaannille ja pääomakustannuksille on kyseenalaistettu, eikä standardilla uskota olevan todellista vaikutusta pankkien lainanantopäätöksiin. (Pk-IFRS raskas ja tarpeeton 2011; Hýblová ym. 2010, 60; Ikäheimo ym. 2008, 1; Epstein & Jermakowicz 2007, 38; Rechnungslegung nach IFRS – – 2006, 16.)

2.2.3 Pk-IFRS-standardin käyttöönoton kustannus-hyöty-suhteen arviointi

Useissa tutkimuksissa on määritelty pk-IFRS-standardin käyttöönoton potentiaalisia hyötyjä ja kustannuksia, mutta kustannusten ja hyötyjen suhteen käsittely on jäänyt vähäiseksi. Tutkijat ja standardin laatijat pyrkivät korostamaan kansainvälisesti yhtenäisen pienten ja keskisuurten yritysten tilinpäätössääntelyn etuja, kun taas tilinpäätösten laatijat ja käyttäjät tuovat keskusteluun kriittisen näkökulman painottamalla standardin käyttöönoton kustannuksia ja työmäärää. Pelkkä potentiaalisten hyötyjen tai kustannusten luettelu antaa usein varsin mustavalkoisen kuvan, joten hyötyjä ja kustannuksia onkin syytä tarkastella suhteessa toisiinsa.

Taulukosta 2 nähdään vielä kootusti aiemmissa tutkimuksissa ja kirjallisuudessa esiin tulleet pk-IFRS-tilinpäätöksen käyttöönoton potentiaaliset hyödyt ja kustannukset yritykselle, sen sidosryhmille ja yhteiskunnalle.

Taulukko 2 Pk-IFRS-tilinpäätöksen käyttöönoton potentiaaliset hyödyt ja kustannukset

	Hyödyt	Kustannukset
Yritys	<ul style="list-style-type: none"> • Tilinpäätöksen vertailukelpoisuuden paraneminen. • Tilinpäätöksen laadun paraneminen. • Tilinpäätösinformaation ajantasaisuus. • Parantunut kilpailuasema markkinoilla. • Rahoituksen saannin helpottuminen. • Pääomakustannusten aleneminen. • Konsernin raportointikustannusten aleneminen ja kaksinkertaisen työn määrän väheneminen. • Listautumisen ja yrityskauppojen tekemisen helpottuminen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tilinpäätöksen laatimisen työläys. • Raportointivaatimusten raskaus. • Laskentasäätöjen monimutkaisuus ja vaikeaselkoisuus. • Käyttöönottokustannusten suuruus (koulutus, järjestelmäinvestoinnit jne.) • Varovaisuuden ja olenaisuuden heikkeneminen. • Tilinpäätöksen soveltumattomuus verotuksen pohjaksi. • Tilinpäätöksen liiallinen läpinäkyvyys.
Sidosryhmät	<ul style="list-style-type: none"> • Tilinpäätöksen vertailukelpoisuuden paraneminen. • Tilinpäätöksen laadun paraneminen. • Tilinpäätösinformaation ajantasaisuus. • Listautumisen ja yrityskauppojen tekemisen helpottuminen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tilinpäätösinformaation tuottaminen pääosin sijoittajien tarpeisiin. • Käypään arvoon arvostamisen lisäämät mahdollisuudet väärinkäyttöksiin. • Käypään arvoon arvostamisen lisäämät mahdollisuudet todellista paremman taloudellisen tilan näyttämiseen. • Tilinpäätöksen soveltumattomuus verotuksen pohjaksi.
Yhteiskunta	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteiskunnan resurssien säästyminen, kun kansallisen kirjanpitoikäntännön kehittämisen sijaan voidaan keskittyä vaikuttamaan kansainvälisten standardien sisältöön. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pk-yritysten raportointisääntelyn pirstaloituminen, mikäli pk-IFRS asetetaan koskemaan vain osaa pk-yrityksistä.

Yrityksen itsensä kannalta keskeisimpiä potentiaalisia hyötyjä pk-IFRS-standardin käyttöönotosta ovat tilinpäätöksen vertailukelpoisuuden ja laadun paraneminen sekä tilinpäätösinformaation ajantasaisuus. Näiden hyötyjen myötä yritys voi hyötyä välillisesti esimerkiksi kilpailuaseman parantuessa tai lainansaannin helpottuessa. Toisaalta suurimmatkin hyödyt ovat yrityksen kannalta merkityksettömiä, mikäli niiden saavuttaminen aiheuttaa kohtuuttomia kustannuksia. Pk-IFRS-tilinpäätöksen on oletettu olevan pienille ja keskisuurille yrityksille, raskas, työläs ja monimutkainen. Lisäksi pk-IFRS-standardin käyttöönottoon oletetaan sitoutuvan paljon resursseja ja kustannuksia. (Pk-IFRS raskas ja tarpeeton 2011; Bertoni & De Rosa 2009; Gedik 2009, 21; Pacter 2009, 30; Chevy ym. 2008, 41; Ikäheimo ym. 2008, 13–14; Ahvenniemi 2007; Rechnungslegung nach IFRS – – 2006, 13, 16.)

Yrityksen sidosryhmät hyötyvät yrityksen itsensä tapaan eniten tilinpäätöksen vertailukelpoisuuden, laadun ja ajantasaisuuden paranemisesta. Pk-IFRS-tilinpäätös on kuitenkin edelleen hyvin pitkälti sijoittajien informaatiotarpeisiin laadittu, joten muut sidosryhmät, jotka ovat sijoittajia laajemmin edustettuina pienten ja keskisuurten yritysten tapauksessa, voivat kokea tarvitsemansa tilinpäätösinformaation löytämisen hankalaksi. Lisäksi käyvän arvon käyttö tase-erien arvostamisessa voi johtaa sidosryhmien kannalta haitalliseen tuloksenjärjestelyyn, joka vääristää tilinpäätöksen antamaa kuvaa yrityksen taloudellisesta tilasta. (Hýblová ym. 2010, 60; Bertoni & De Rosa 2009; Pacter 2007, 16; Rechnungslegung nach IFRS – – 2006, 16.)

Yhteiskunnan kannalta kansainvälinen tilinpäätösstandardisto vapauttaa resursseja kansallisten tilinpäätössäännösten laatimisesta. Toisaalta luopuminen kansallisesta säännöstelystä voi johtaa kansainvälisen sääntelyn kehittymiseen ei-toivottuun suuntaan. Pk-yritysten tilinpäätössääntely voi myös pirstaloitua, mikäli pk-IFRS-standardisto asetetaan koskemaan vain osaa pienistä ja keskisuurista yrityksistä ja esimerkiksi mikroyritykset jätetään oman sääntelynsä piiriin. Yhteiskunnallisesti voidaan myös kyseenalaistaa kansainvälisen pienille ja keskisuurille yrityksille suunnatun tilinpäätösstandardin tarpeellisuus, kun listatuille yhtiöille tarkoitetun IFRS-standardiston käyttö jo nykyisellään on mahdollista myös listaamattomille yrityksille esimerkiksi Suomessa. (Pk-IFRS raskas ja tarpeeton 2011; Alinen 2010, 24; Hýblová ym. 2010, 59; Rätty 2009, 27–28; Basis for Conclusions – – 2007, 10–11.)

Kaiken kaikkiaan pk-IFRS-standardin hyötyjen ja kustannusten vertailun myötä ei voida sanoa, että standardi olisi joko yksiselitteisesti hyödyllinen ja ehdottoman välttämätön pohja pk-yrityksen tilinpäätöksen laatimiselle tai täysin turha ja hyödytön, kustannuksia aiheuttava ratkaisu. Pk-IFRS-standardin käyttöönoton kustannus-hyöty-suhde on hyvin pitkälti yrityskohtainen. Standardista saadut hyödyt riippuvat etenkin yrityksen kansainvälistymisasteesta ja tulevaisuuden listautumisaikeista (Ikäheimo ym. 2008, 1, 12, 18). Kansainvälistä kauppaa käyvä yritys voi hyötyä standardin soveltamisesta erityisesti silloin, jos se hakee toiminnalleen kansainvälistä rahoitusta. Mikäli yrityksen

suunnitelmissa on listautuminen, voi pk-IFRS-tilinpäätös toimia hyvänä keinona sisäistää IFRS-säännökset pääpiirteissään ennen listautumista ja siirtymistä pörssiyritysten IFRS-standardiston käyttöön (Gedik 2009, 21; Epstein & Jermakovicz 2007, 38). Toisaalta kaikki yritykset kokoon ja kansainvälistymisasteeseen katsomatta voivat hyötyä pk-IFRS-standardin käyttöönoton myötä lisääntyneestä vertailukelpoisuudesta ja raportoinnin läpinäkyvyydestä (Ikäheimo ym. 2008, 12). Kaikkein pienimpien mikroyritysten kohdalla pk-IFRS-standardin käyttöönoton kustannukset saattaisivat nousta olennaisesti sen hyötyjä suuremmiksi, jolloin standardia ei voi pitää niille soveltuvana, mutta on arveltu, että esimerkiksi keskisuuren yritysten joukosta löytyisi osajoukko, jolle standardista voisi olla suurtakin hyötyä (Gedik 2009, 21).

Teoreettisen hyötyjen ja kustannusten pohdinnan vastapainoksi tutkijat ovat myös pyrkineet selvittämään yritysten alustavaa suhtautumista pk-IFRS-standardiin ja sen potentiaaliin hyötyihin ja kustannuksiin. Tällä tavoin on pyritty saamaan käsitys siitä, millaisille yrityksille standardista tosiasiaassa voisi olla hyötyä. Yrityksille tehdyt kyselyt osoittivat, että tutkijoiden oletamat pk-IFRS-standardin hyödyllisyydestä ja yrityksen kansainvälistymisasteesta pitävät paikkansa.

Hýblová ym. (2010) selvittivät pienten, alle 250 työntekijän tšekkiläisyritysten kiinnostusta pk-IFRS-standardia kohtaan, valmiutta kouluttaa henkilökuntaansa IFRS-standardiston soveltamiseen sekä yritysten odotuksia standardin käyttöönoton potentiaalisista eduista. Selvitykseen osallistui yrityksiä kaupan, palveluiden ja tuotannon aloilta ja se osoitti, että kaupan alan yritykset olivat kiinnostuneimpia pk-IFRS-standardin käyttöönotosta. Kaikkien kolmen alan yritykset osoittivat melko suurta kiinnostusta työntekijöidensä kouluttamiseen, mutta tuotannon alan yrityksissä suhtautuminen pk-IFRS-standardia kohtaan oli varsin konservatiivinen ja standardin käyttöönoton uskottiin olevan ongelmallista.

Eierle ja Haller (2009) tutkivat 4000 saksalaisyrityksen suhtautumista kirjanpitosääntelyn kansainvälistymiseen. Tutkimuksessa otettiin huomioon myös yritysten koko ja kamalla yritykset neljään eri kokoluokkaan. Eierle ja Haller saivat selville, että saksalaisten pk-yritysten kansainvälistymisaste on korkea ja riippuu osittain yrityksen koosta. Kansainvälisen kaupan keskeisyydestä huolimatta yrityksistä lähes puolet piti kansainvälistä tilinpäätössääntelyä tarpeettomana, eikä ulkomaisia tavarantoimittajia ja asiakkaita mielletty tilinpäätösten pääkäyttäjiksi. Suhtautuminen kansainväliseen tilinpäätössääntelyyn kuitenkin riippui yrityskoosta ja suurimman kokoluokan yritykset pitivät kansainvälisesti vertailukelpoisia tilinpäätöksiä tärkeämpiä kuin pienemmät yritykset.

KPMG:n ja Münsterin ammattikorkeakoulun yhteistutkimuksessa (Rechnungslegung nach IFRS – – 2006) selvitettiin 347 keskisuuren saksalaisyrityksen suhtautumista pk-IFRS-standardiin sekä standardin potentiaaliin hyötyihin ja kustannuksiin. Tutkimukseen osallistuneista yrityksistä lähes 80 prosenttia kävi kansainvälistä kauppaa. Yli puolet yrityksistä ilmoitti ainakin harkinneensa pk-IFRS-standardin käyttöönottoa. Yrityk-

set odottivat pk-IFRS-standardin käyttöönoton aikaansaavan yleisesti ottaen monenlaisia hyötyjä, mutteivät välttämättä olettaneet itse hyötyvänsä standardin käyttöönotosta. Esimerkiksi vain kotimaan markkinoilla toimivat yritykset pitivät kyllä mahdollisena, että pk-IFRS-standardin käyttöönotto lisäisi kansainvälisen rahoituksen saatavuutta, mutteivät pitäneet sitä itsensä kannalta olennaisena etuna. Sen sijaan standardin käyttöönoton potentiaalisten kustannusten kohdalla yritykset katsoivat, että oletetut kustannukset koskisivat kaikkia yrityksiä, eivätkä riippuisi yritysکوhtaisista tekijöistä.

Vaikka jonkinasteista kiinnostusta pk-IFRS-standardin käyttöönotolle yritystasolla löytyykin, ei useimmissa maissa ole vielä tehty minkäänlaista päätöstä standardin kohtalosta. Esimerkiksi EU-maissa ei ole suhtauduttu kovin innostuneesti pk-IFRS-standardiin (Gedik 2009, 21). Monet tutkijat ovat myös arvelleet, etteivät pk-yritykset siirry pk-IFRS-standardin käyttöön, mikäli standardin käyttöönotosta tehdään vapaaehtoisia (Alinen 2010, 24; Hýblová ym. 2010, 63).

3 LUOTONANTO JA PÄÄOMAKUSTANNUSTEN MÄÄRÄYTYMINEN

3.1 Pienten ja keskisuurten yritysten rahoituksen erityispiirteet ja ongelmat

3.1.1 Pankin ja lainansaajan välinen informaatioasymmetria

Watts ja Zimmerman (1986) ovat käsitelleet pankin ja lainansaajan suhdetta laajalti osana positiivisen laskentatoimen teorian tutkimusta. Positiivisen laskentatoimen teorian taustalla ovat oletukset siitä, että markkinat ovat tehokkaat, ja että yrityksen sidosryhmät saavat tarvitsemaansa yritystä koskevaa informaatiota muistakin lähteistä kuin yrityksen tilinpäätöksestä. Nämä oletukset syntyivät vastapainona aiemmalle laskentatoimen tutkimukselle, jonka lähtökohta-ajatuksena oli, että tilinpäätös on yrityksen sidosryhmien ainoa informaationlähde, ja että ilman kirjanpidon sääntelyä yritysjohto voi käyttää eri kirjauskäytäntöjä ja tuloksenjärjestelykeinoja mahdollisimman suotuisan tuloksen aikaansaamiseen ja markkinoiden harhaanjohtamiseen. (Deegan & Unerman 2006, 210; Watts & Zimmerman 1986, 19–20.)

Wattsin ja Zimmermanin (1986) näkemyksen mukaan yritystä koskevaa informaatiota tulisi käsitellä kuin mitä tahansa hyödykettä, jota koskevat kysynnän ja tarjonnan lainalaisuudet. Yrityksen sidosryhmien voidaan katsoa kilpailevan yritystä koskevasta informaatiosta ja ne ovat näin ollen valmiita hakemaan tietoa myös muista lähteistä kuin yrityksen tilinpäätöksestä. Kun tilinpäätöksen ulkopuolista informaatiota on tarjolla, yritys ei voi tuloksenjärjestelyn avulla loputtomiin salata todellista taloudellista tilaansa. Tällöin tarve kirjanpidon sääntelylle vähenee, kun yritykset ovat markkinoiden paineesta johtuen pakotettuja tarjoamaan sidosryhmilleen luotettavaa tietoa toiminnastaan ja suoriutumisestaan. (Deegan & Unerman 2006, 57; Watts & Zimmerman 1986, 20–21.)

Informaation vapaiden markkinoiden ajatuksen taustalla on oletus siitä, että ilman luotettavaa tietoa yrityksen toiminnasta ja taloudellisesta tilasta, yrityksen sidosryhmät olettavat, että yritysjohto pyrkii oman etunsa maksimoimiseen sidosryhmien edun kustannuksella. Mikäli sidosryhmien etuja ei turvata sääntelyllä, ryhtyvät ne itse suojaustoimenpiteisiin. Luotonantajan kohdalla suojaustoimenpiteenä toimii yrityksen lainakustannusten nostaminen tasolle, joka korvaa luotonantajalle yritysjohton opportunistisesta käytöksestä aiheutuvat kulut. Välttääkseen lainakustannusten nousun yritysjohto pyrkii puolestaan pääsemään luotonantajan kanssa molempia osapuolia tyydyttävään sopimukseen lainasuhteen ehdoista. Sopimuksessa voidaan esimerkiksi määritellä sellaiset lainantajan kannalta vahingolliset kirjauskäytännöt ja tuloksenjärjestelykeinot, joita yri-

tys ei saa soveltaa tilinpäätöksessään. Lisäksi sopimukseen voidaan sisällyttää erilaisia tilinpäätöksen lukuihin tai niistä laskettaviin tunnuslukuihin perustuvia rajoja, joiden ylittäminen tai alittaminen voidaan katsoa sopimusrikkomukseksi. Sopimukseen sisällytetään myös sanktiot, jotka tulevat yrityksen kärsittäviksi, mikäli se rikkoo sopimusta. Suostumalla lainanantajan ehtoihin yritys saa lainaa aiempaa alemmilla kustannuksilla, kun lainanantajan kantama riski yrityksen maksuvaikeuksista alenee. (Deegan & Unerman 2006, 57–58, 213–214; Watts & Zimmerman 1986, 196.)

Yrityksen ja pankin välisen lainasopimuksen kovenantit suunnitellaan ehkäisemään yrityksen arvoa heikentäviä investointeja ja rahoituspäätöksiä. Kovenantit sidotaan useimmiten tilinpäätöslukuihin. Kovenantteja on monenlaisia ja niillä voidaan pyrkiä esimerkiksi rajoittamaan yrityksen osingonjakoa, käyttöpääoman pienentämistä, yhdistymistä toiseen yritykseen, yritysostoja, varallisuuden luovuttamista sekä lainanottoa. Osingonjaon ja käyttöpääoman pienentämisen rajoittamisella pyritään estämään yritystä jakamasta laina- tai käyttöpääomaansa osinkoina ulos yrityksestä. Yritysten yhdistymiset ja sijoitukset muiden yritysten osakkeisiin saatetaan kieltää kovenanttien avulla kokonaan tai ainakin ne pyritään rajoittamaan alhaisen riskin yrityksiin. Kovenantit voivat koskea myös yrityksen varallisuuden luovuttamista siten, että varallisuuden luovuttaminen on joko kokonaan kiellettyä tai yritys voidaan velvoittaa hankkimaan korvaavaa varallisuutta luovutetun omaisuuden tilalle. Lisäksi kovenanteilla voidaan rajoittaa yrityksen lainanottoa siten, ettei yritys voi ottaa sellaista lainaa, joka olisi etusijajärjestyksessä vanhan lainan edellä, ellei myös vanhaa lainaa nosteta etusijajärjestyksessä samalle tasolle kuin uusi laina. Kaikkien kovenanttien perimmäisenä tarkoituksena on estää lainanantajan yritykselle lainaaman pääoman arvon heikkeneminen. (Watts & Zimmerman 1986, 210–212.)

Vaikka velkakovenanttien tavoitteena onkin pohjimmiltaan juuri lainapääoman turvaaminen, voivat ne myös toimia motiivina tuloksenjärjestelylle ja sitä kautta heikentää lainan arvoa. Positiivisen laskentatoimen teorian velkahypoteesi olettaa, että yritykset, joiden velkaantuneisuusaste on korkea, käyttävät muita yrityksiä todennäköisemmin tilinpäätöksessään tuloksenjärjestelykeinoja tulojen maksimointiin esimerkiksi siirtämällä tulevien tilikausien tuottoja meneillään olevalle tilikaudelle. Tämä johtuu siitä, että velkaantuneisuusasteen nousun myötä yritys on aiempaa lähempänä lainasopimuksen kovenanttiehtojen rikkomista. Kovenantin rikkominen voi aiheuttaa suuret kustannukset ja johtaa pahimmillaan jopa lainapääoman välittömään eräännyttämiseen. Tuloksenjärjestelykeinojen käyttö vähentää velkakovenanttien rikkomisen ja siitä aiheutuvien kustannusten uhkaa. (Deegan & Unerman 2006, 219; Watts & Zimmerman 1986, 216.)

Tilinpäätöksellä on hyvin keskeinen rooli pankin ja lainansaajan välisessä suhteessa. Se toimii pankille valvonta- ja säätelyvälineenä ja toisaalta yritykselle viestintäkanavana. Yritys pyrkii tilinpäätöksen avulla vakuuttamaan pankin omasta luottokelpoisuudestaan ja osoittamaan, ettei se ole käyttänyt lainasopimuksessa kiellettyjä tuloksenjärjeste-

lykeinoja tai rikkonut lainakovenantteja. Pankki puolestaan etsii tilinpäätöksestä merkkejä velallisen luottokelpoisuuden heikkenemisestä ja sopimusehtojen rikkomisesta. Ilman tilinpäätöksen tarjoamaa informaatiota, pankin riski menettää yritykselle lainattu pääoma, olisi suurempi ja myös yrityksen lainakustannukset kasvaisivat, kun pankki pyrki kompensoimaan kantamaansa riskiä. (Watts & Zimmerman 1986, 196–198.)

3.1.2 *MacMillanin rahoituskuilu*

Iso-Britannian hallitus perusti vuoden 1929 pörssiromahduksen seurauksena MacMillanin komitean selvittämään maan talouden alamäen syitä. Komitean huomion kohteena oli erityisesti maan pankkijärjestelmä ja sen kyvyttömyys edistää yritystoimintaa ja kaupankäyntiä. MacMillanin komitea kiinnitti raportissaan monien muiden asioiden ohella huomiota isobritannialaisten pienten ja keskisuurten yritysten vaikeuksiin saada rahoitusta kannattaville hankkeilleen. Vaikka komitean raportti on vuosikymmeniä vanha, ovat sen sisältämät ajatukset pk-yritysten ja rahoitusmarkkinoiden välisestä kuilusta edelleen ajankohtaisia. Raportissa käydään läpi pk-yritysten rahoituksen saannin hankaluuksia sekä oman että vieraan pääoman rahoituksen kannalta. Sittemmin esimerkiksi Stamp (1931) ja Frost (1954) ovat käsitelleet MacMillanin komitean raporttia artikkeleissaan.

MacMillanin komitean raportissa¹ (ks. Frost 1954, Stamp 1931) todettiin, ettei pk-yrityksillä ollut resursseja kerätä rahoitusta julkisilta osakemarkkinoilta, eivätkä niiden listaamattomat osakkeet kiinnostaneet sijoittajia jälkimarkkinoiden puutteen takia. Näin ollen pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuudet oman pääoman ehtoiseen rahoitukseen olivat lähes olemattomat. Frost (1954, 194–195) toteaa, että vuoden 1929 pörssiromahduksen jälkeisinä vuosina pankkien lainanantokapasiteetti oli kasvussa ja vastapainona pk-yritysten hankalalle oman pääoman rahoituksen saannille pitkäaikaisten lainojen saannin olisi pitänyt helpottua ja lainakustannusten alentua. Yrityksille myönnetyt pitkäaikaiset lainat olivat pankeille paitsi riskialttiita, myös tuottoisia, joten niiden olisi pitänyt houkutella myös pankkeja yritysluototukseen.

Huolimatta lainanantokapasiteetin kasvusta ja yritysluottojen tuottoisuudesta pankit kuitenkin tyytyivät myöntämään yrityksille vain eräänlaisia keskipitkiä luottoja vaadittaessa maksettavien tilinylitysten muodossa. Tällaisten luottojen ei voitu katsoa olevan riittäviä pienten ja keskisuurten yritysten rahoitustarpeisiin, sillä ne eivät olleet riittävän pitkäaikaisia. Lisäksi oikeus luoton mielivaltaiseen eräännyttämiseen säilyi pankilla, joten luotot olivat yrityksille liian epävarma rahoitusmuoto. Ne eivät näin ollen ratkais-

¹ The report of the committee on finance and industry (1931) Cmd. 3897, para. 404.

seet MacMillanin komitean raportin esille tuomaa ongelmaa pk-yritysten pitkäaikaisen rahoituksen saatavuuden vaikeudesta. (Frost 1954, 194–195.)

Oman ja vieraan pääoman rahoituksen saatavuuden vaikeuksista johtuen yritykset joutuivat rahoittamaan investointinsa muilla keinoin. Edellisten tilikausien tuottojen kerryttäminen taseeseen tulevien investointien rahoitustarkoituksessa lisääntyi, kun muita rahoituslähteitä ei ollut saatavilla. Yritykset eivät kuitenkaan ryhtyneet luottottamaan toisiaan, vaikka joillakin vakavaraisilla yrityksillä oli likvidiä varallisuutta, jota ne olisivat voineet käyttää kasvavien ja rahoitusta vailla olevien yritysten luottottamiseen ja saada näin vaikutusvaltaa näissä yrityksissä. (Frost 1954, 195.)

Ratkaisuksi pk-yritysten rahoitusongelmiin MacMillanin komitea suositteli raportissaan erityisen pieniä ja keskisuuria yrityksiä luottottavan organisaation perustamista. Vaikka tämä suositus oli vain yksi monista raportissa tehdyistä suosituksista, oli se myös yksi niistä harvoista suosituksista, jotka päädyttiin toteuttamaan. Vuonna 1945 Iso-Britanniaan perustettiin pienten ja keskisuurten yritysten pitkäaikaiseen luottoon erikoistunut pankki. Pankin toiminnan keskeisenä ajatuksena oli tarjota pääomaa sellaisille yrityksille, jotka eivät kyenneet rahoittamaan toimintaansa osakkeidensa kaappaamisella. Toiminnan haasteena oli löytää kaikkien rahoitusta hakevien yritysten joukosta ne yritykset, joilla voitiin katsoa olevan potentiaalia muodostua kannattaviksi kasvuyrityksiksi pitkällä tähtäimellä. (Frost 1954, 182, 199; Stamp 1931, 430–431.)

MacMillanin rahoituskuiluksi nimetyn pienten ja keskisuurten yritysten rahoituksen ongelma-alueen arvioitiin käsittävän erityisesti pienet, alle 200.000 punnan luotot. Luoton määrä ja luottoaika määräytyvät yleisesti ottaen sen mukaan, millaisen riskitason luotonantaja hyväksyy ja MacMillanin rahoituskuilun täyttävien luottojen voitiin katsoa olevan luotonantajan kannalta kaikkein riskisimpiä luottoja. Luotoista oli vaikea päästä eroon, eikä luottopääoman takaisinsaannista ollut toivoakaan, jos luototetun yrityksen taloudellinen tila heikkeni. Lisäksi pienten ja keskisuurten yritysten luottokelpoisuus oli usein muita yrityksiä heikompi. Pankkeille hyvin pienten pääomien lainaaminen ei ollut kannattavaa, sillä jo luoton neuvottelukustannukset ja yrityksen luottokelpoisuuden selvittämisen vaatimat resurssit ylittivät luotosta saatavat korkokustannukset. Näin ollen pankin olisi pitänyt tällaisten luottojen kohdalla nostaa luoton korko sellaiselle tasolle, joka kattaa luoton muut kustannukset, eikä luotto tällöin enää olisi ollut yritykselle houkutteleva tai kokonaiskustannuksiltaan siedettävä. (Frost 1954, 198–200.)

Pienten ja keskisuurten yritysten rahoitusmarkkinat ovat kaukana täydellisistä markkinoista ja yritykset kärsivät markkinoiden epätäydellisyyden ilmentymistä monin tavoin. Pk-yrityksissä valta on yritysten pienestä koosta johtuen usein keskittynyttä muutamille henkilöille, joilla ei välttämättä ole suuryritysten johtajiin verrattavaa yritystoiminnan asiantuntijuutta. Lisäksi pk-yrityksillä ei useinkaan ole resursseja palkata riittävästi osaavaa henkilökuntaa tai hankkia käyttöönsä uusinta teknologiaa. Vain kasvun kautta yritykset voivat päästä eroon näistä ongelmista ja ilman riittävää rahoitusta on

vaikea saada aikaan kasvua. Rahoituksen puutteen takia yritys ei voi potentiaalistaan huolimatta kehittyä ja tätä kautta myös yhteiskunta kärsii, kun verotuloja jää saamatta ja uusia työpaikkoja syntymättä. (Frost 1954, 198–199, 201.)

3.1.3 *Pk-yritysten rahoitusmuodot ja asema lainamarkkinoilla*

Vuoden 2010 tilastojen mukaan Suomen reilusta 300.000 yrityksestä 99,8 % oli alle 250 henkilöä työllistäviä, pieniksi tai keskisuuriksi yrityksiksi luokiteltavia yrityksiä. Niiden osuus kaikkien yritysten tuottamasta liikevaihdosta oli 51 % ja ne työllistivät 64 % voittoa tavoittelevissa yrityksissä työskentelevästä henkilöstöstä. Myös EU-tasolla pienten ja keskisuurten yritysten rooli on merkittävä, sillä ne muodostavat yli 99,8 % koko yrityskannasta ja työllistävät 67 % kaikkien yritysten työllistämästä henkilöstöstä. (Pk-yritysbarometri 2012, 7; Barker ym. 2011, 8; Yritysrekisterin vuositilasto 2010, 2.)

Lähes puolella suomalaisista pienistä ja keskisuurista yrityksistä on lainaa. Yritykset tarvitsevat ulkoista rahoitusta etenkin investointien ja yritysostojen rahoittamiseen sekä käyttöpääomaksi. Kasvuhakuisilla yrityksillä on muita yrityksiä useammin lainaa ja myös yrityksen kokoluokka vaikuttaa lainanoton yleisyyteen. Pienten ja keskisuurten yritysten rahoitus on hyvin pankkikeskeistä, sillä lähes 80 % rahoitusta hakevista yrityksistä pyrkii samaan lainaa ensisijaisesti pankista. Rahoitusta haetaan myös julkisista rahoituslähteistä, kuten Finnverasta. Julkista rahoitusta hakevat etenkin teollisuus- ja kasvuyritykset. Pk-yritykset voivat hakea rahoitusta myös pääomamarkkinoilta, mutta tämä on useimpien yritysten noteeraamattomuudesta johtuen harvinaista. (Pk-yritysbarometri 2012, 24–26; Kontkanen 2011, 156; Burghardt & Zülch 2010, 43; Yritysten rahoituskysely 2010, 6–7.)

Elinkeinoelämän keskusliiton ja Työ- ja elinkeinoministeriön teettämän yritysten rahoituskyselyn (2010, 10–11) mukaan rahoitusta hakeneista yrityksistä 15–20 prosentilla oli ongelmia saada rahoitusta. Ongelmat rahoituksen saannissa olivat selkeästi yleisempiä pienten ja keskisuurten yritysten kuin suuryritysten keskuudessa. Rahoituksen saantia hankaloittivat vakuuksien puute, rahoituksen korkea hinta ja luottoajan pituus, eivätkä kaikki yritykset onnistuneet saamaan ollenkaan rahoitusta. Pienten ja keskisuurten yritysten kohtaamat rahoituksen saannin ongelmat heijastelevat positiivisen laskenta-toimen teorian oletamia ja MacMillanin komitean tekemiä löydöksiä.

Pk-yritysten toimintaan liittyy usein riskisyyttä ja epävarmuutta tulevaisuuden tuotoista. Pk-yritysten on myös suuryrityksiä hankalampi sopeutua suhdannevaihteluihin. (Pk-yritysbarometri 2012, 29.) Lisäksi pienille yrityksille asetetut raportointivaatimukset ovat keveämmät kuin suuryrityksillä, eikä pankilla ole juurikaan mahdollisuuksia saada yritystä koskevaa tietoa yrityksen ulkopuolisista lähteistä. Näin ollen pienille ja keskisuurille yrityksille myönnettyt, määrältään alhaiset lainat ovat pankeille kaikkein

riskisimpiä, kuten MacMillanin komitea osoitti. Riskisiä luotoista tekee pk-yritysten epävarma maksukyky ja nopeasti heikkenevä luottokelpoisuus erityisesti laskusuhdanteissa. Myös lainojen suuret neuvottelukulut suhteessa lainamäärän tekevät niistä pankeille kannattamattomia. (Frost 1954, 198–200.) Positiivisen laskentatoimen teorian olettamien mukaisesti pankit pyrkivät tällöin kompensoimaan pienten ja keskisuurten yritysten kohdalla kantamaansa riskiä ja suuria kustannuksia vaatimalla yrityksiltä korkeita korkoja ja tiukkoihin kovenanttiehtoihin suostumista (Watts & Zimmerman 1986, 196).

Vaikeudet pankkirahoituksen saannissa johtavat yritykset hakemaan julkista rahoitusta. Myös julkisen rahoituksen edullisuus ja helppous houkuttelevat yrityksiä. Julkisen rahoituksen käyttö on yleisintä keskisuurissa yrityksissä ja sitä haetaan useimmin Finnveralta tai Tekesiltä. (Yritysten rahoituskysely 2010, 18–20.) MacMillanin komitea suosittelee aikoinaan pienten ja keskisuurten yritysten pitkäaikaiseen luotottamiseen erikoistuneen pankin perustamista ja näki tällaisen organisaation ratkaisuna pk-yritysten rahoitusongelmiin (Frost 1954, 182, 199; Stamp 1931, 430–431). Pk-yritysten rahoitusvaikeuksista ja julkisen rahoituksen suosion kasvusta heikentyneessä suhdannetilanteessa voidaan päätellä, että komitea osui mietinnössään täysin oikeaan ja että valtionomisteinen pienten ja keskisuurten yritysten tukemiseen erikoistunut erityisrahoituslaitos on lopulta ainoa mahdollisuus joidenkin riskisten, mutta kasvupotentiaalia omaavien pienyritysten rahoittamiseen.

Vuosien 2008 ja 2009 pankkikriisin seurauksena tiukentuneen pankkisääntelyn voidaan olettaa entisestään vaikeuttavan yritysten lainansaantia pankeista ja johtavan muiden rahoitusmuotojen yleistymiseen myös pienten ja keskisuurten yritysten keskuudessa. Jatkossa pankkien myöntämät luotot tulevat olemaan pienempiä, laina-ajat lyhyempiä ja korot korkeampia. Lisäksi yritykseen liittyvä riski tullaan ottamaan entistä tarkemmin huomioon luoton hinnassa. Tällä on vaikutusta erityisesti pk-yritysten, keskimääräistä velkaisempien yritysten ja suhdanneherkillä toimialoilla toimivien yritysten lainansaantiin. Pankkilaina on useimmiten ollut tarjolla olevista rahoitusmuodoista edullisin, mutta lainakustannusten nousu voi johtaa yritykset turvautumaan entistä enemmän esimerkiksi julkiseen rahoitukseen. Finnveran suhdannerahoituksen ehtoja onkin jo muutettu siten, että se sopii paremmin investointien ja käyttöpääoman rahoitukseen. Myös suhdannelainan laina-aikaa on pidennetty. Suhdannerahoitus on tarkoitettu yrityksille, joilla on vaikeuksia saada pankkirahoitusta taantumien takia ja kohderyhmänä ovat erityisesti pienet ja keskisuuret yritykset. (Kauniskangas 2011, 33–34; Lassila 2011, 36.)

3.2 Pankkien ja rahoituslaitosten yleiset luotonantoperiaatteet

3.2.1 Asiakasyrityksen luottokelpoisuusarviointiin vaikuttavat tekijät

Asiakastuntemuksella on keskeinen asema pankin yritysrahoitusta koskevassa päätöksenteossa ja rahoitusriskien hallinnassa. Pankin rahoituspäätöksenteko perustuu arvioon asiakasyrityksen taloudellisesta tilasta ja sen kehityksestä. Koska rahoituspäätös kohdistuu tulevaisuuteen, on asiakastuntemuksen painopiste yrityksen kehitysnäkymiä koskevissa tiedoissa ja arvioissa. Asiakastuntemuksen kerryttämiseksi pankin tulee hankkia tietoa esimerkiksi yrityksen liikeideasta, omistussuhteista, toimialasta, toimintaympäristöstä, johdosta, markkinoinnista, tuotannosta, kehitystoiminnasta, laskentatoimesta, tilinpäätöksestä ja budjetista. Hyvän asiakastuntemuksen syntyminen edellyttää jatkuvaa, luottamuksellista ja kiinteää yhteydenpitoa yrityksen ja pankin välillä. (Kontkanen 2011, 145; Leppiniemi 2009, 241–242.)

Asiakasyrityksen luottokelpoisuuden huolellisella selvittämällä taataan, että yritykselle myönnetyn luoton määrä, hinta ja maksuaika vastaavat pankille luototuksesta aiheutuvaa riskiä. Ennen varsinaista luottokelpoisuusarviointia pankin tulee selvittää, mihin tarkoitukseen yritys tarvitsee lainaa. Tällä on vaikutusta laina-aikaan, lainan korkoon ja lainan määrään. Pankin tulee myös selvittää, millaisia vakuuksia yrityksellä on annettavana takuiksi lainan takaisinmaksusta. Ilman vakuuksia yritys ei välttämättä saa lainaa tai ainakin lainan korko on huomattavasti korkeampi ja laina-aika lyhyempi kuin vakuudellisissa lainoissa. Vakuuksia vaaditaan erityisesti pieniltä ja velkaantuneilta yrityksiltä. Vakuutta määritettäessä on olennaista, että vakuuden arvo kattaa lainamäärän, ja että vakuus on riittävän likvidi. Vakuudeksi kelpaavat esimerkiksi yrityksen saavat, varastot, koneet ja kiinteistöt. (Kontkanen 2011, 149; Leppiniemi 2009, 97; Bernard, Healy, Palepu & Peek 2007, 406–408.)

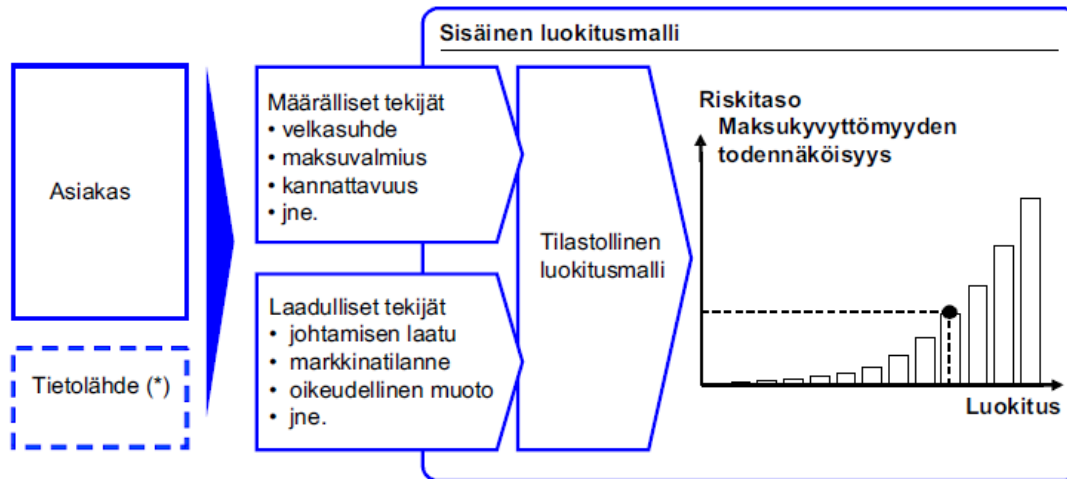
Pankin kannalta kaikkein tärkeintä on kuitenkin yrityksen luottokelpoisuus eli kyky maksaa luottojen korot ja pääomanpalautukset ajallaan. Luottokelpoisuuteen vaikuttavat monet yrityksen taloudelliset ominaisuudet, joita voidaan mitata tilinpäätöksestä. Tällaisia taloudellisia ominaisuuksia ovat esimerkiksi velkaantuneisuus, maksuvalmius ja kannattavuus. Yrityksen taloudellisten ominaisuuksien mittaamiseen on kehitetty erilaisia tilinpäätöksen luvuista laskettavia tunnuslukuja ja tunnuslukujen ympärille on edelleen muodostettu tilastollisia menetelmiä, joiden avulla yritysten luottokelpoisuusarviointiin erikoistuneet luottoluokitusyritykset luokittelevat yrityksiä. (Kontkanen 2011, 149; Kallunki, Lantto & Sahlström 2008, 14, 209.)

Tunnuslukuja laskettaessa on tärkeää, että ne lasketaan kaikkien yritysten ja eri vuosien kohdalla samalla tavalla. Luotettavan kuvan saamiseksi samaa asiaa tulee mitata useammalla tunnusluvulla. Tunnuslukujen arvoista itsessään ei voida päätellä yrityksen

luottokelpoisuutta, vaan arvoja tulee tulkita ja verrata muiden saman toimialan yritysten vastaaviin arvoihin. Yksittäisistä tunnusluvuista voidaan ryhmittelemällä muodostaa luottoriskiä kuvaavia avainlukuja. Tunnusluvut voidaan ryhmitellä esimerkiksi kannattavuutta, vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta mittaaviin tunnuslukuihin. Yrityksen luottokelpoisuutta kuvaava luku saadaan, kun eri tunnuslukuryhmille annetaan niiden painoarvoa vastaava kerroin ja näin saadut arvot lasketaan yhteen. Suuren yritysjoukon avainlukuja vertailemalla voidaan muodostaa eri tunnusluville kriittisiä raja-arvoja luottokelpoisuuden eri tasoille. Suhteuttamalla yrityksen luottokelpoisuusluku tunnuslukujen kriittisiin raja-arvoihin saadaan selville yritykseen liittyvä luottoriski. (Kontkanen 2011, 148; Kallunki ym. 2008, 200, 209–210; Borchardt & Massenber 2007, 349.)

Kannattavuutta mitattaessa tärkeimmät tunnusluvut ovat liikevoittoprosentti, käyttökateprosentti ja sijoitetun pääoman tuottoprosentti. Liikevoittoprosentti kuvaa sitä, mikä osa yrityksen liikevaihdosta jää voitoksi operatiivisten kulujen vähentämisen jälkeen. Käyttökateprosentti kertoo, kuinka suuri osa yrityksen liikevaihdosta jää kattamaan yrityksen muita kuluja ja sijoitetun pääoman tuottoprosentti puolestaan kuvaa yrityksen kykyä tuottaa omalle pääomalle vieraan pääoman korkoa suurempaa tuottoa. Vakavaraisuutta voidaan mitata omavaraisuusasteella eli oman pääoman osuudella kokonaispääomasta sekä velkaantuneisuusasteella eli velkojen suhteella omaan pääomaan. Vakavaraisuuden tunnusluvut kuvaavat yleisesti ottaen yrityksen kykyä sopeutua olosuhteiden muutoksiin ja suoriutua maksusitoumuksistaan pitkällä aikavälillä. Maksuvalmiudella taas tarkoitetaan yrityksen kykyä suoriutua juoksevista maksuistaan. Maksuvalmiutta mitataan taseesta laskettavilla yrityksen maksujen hoidon nopeutta ja ajallisuutta kuvaavilla tunnusluvuilla. Tyypillisimmin tunnusluvuissa suhteutetaan yrityksen likvidit varat sen lyhytaikaisiin velkoihin. (Kontkanen 2011, 148; Leppiniemi 2009, 252, 257, 259–260; Kallunki ym. 2008, 126, 142, 153–154.)

Myös pankeilla on omia sisäisiä luottoluokitusjärjestelmiä, jotka perustuvat tilinpäätöksestä laskettaviin tunnuslukuihin. Luottoluokitusten tarkoituksena on kuvata yrityksen kykyä suoriutua lainan takaisinmaksusta ajallaan. Pankkien luottoluokitusprosessia ja sisäisiä luokittelumalleja on kuvattu kuviossa 2.

(*) Ulkopuoliset tietolähteet (vain osa pankeista käyttää).

Kuvio 2 Lainanhakijoiden luokittelu (Uuteen luokituskäytäntöön sopeutuminen – – 2007, 12.)

Pankkien luottoluokitusprosessi alkaa yritystä koskevien yksityiskohtaisten tietojen keräämisellä yritykseltä itseltään ja joissakin tapauksissa myös yrityksen ulkopuolisilta lähteiltä. Yrityksestä kerätään sekä numeerista että laadullista tietoa. Pk-yrityksen kohdalla tilinpäätös on pankin tärkein informaation lähde. Tilinpäätöksen lisäksi tietoa saadaan esimerkiksi yrityksen liiketoimintasuunnitelmasta ja veroilmoituksesta. (Bernard ym. 2007, 408; Uuteen luokituskäytäntöön sopeutuminen – – 2007, 11–12.)

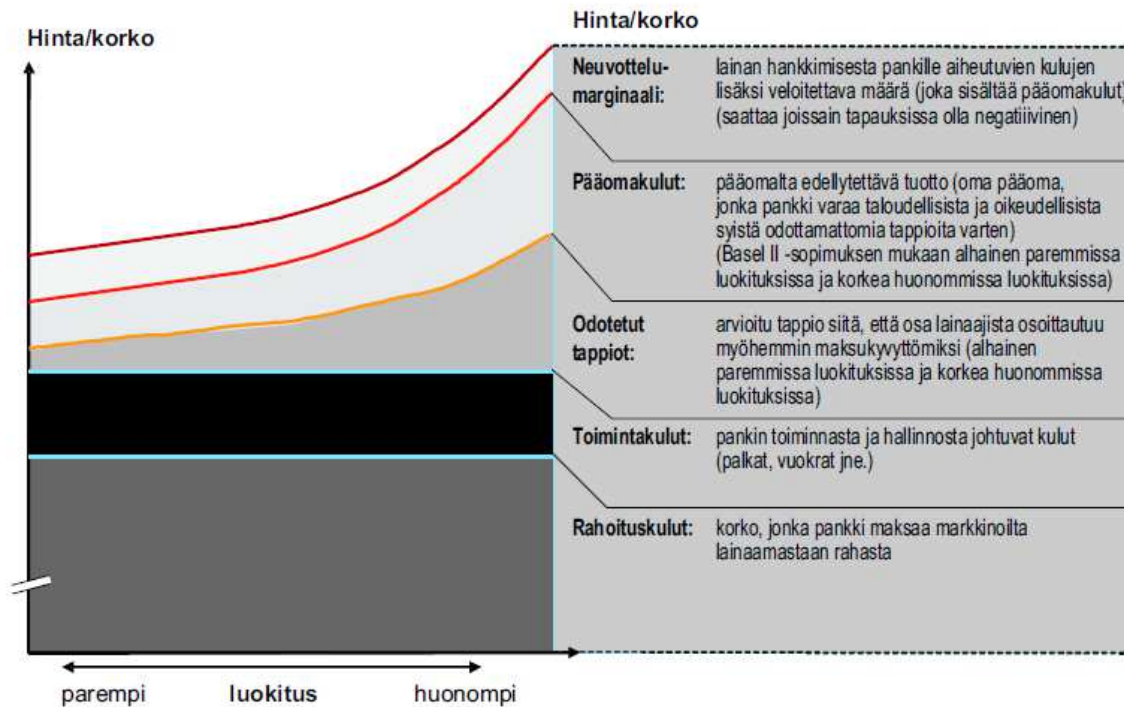
Pankin kannalta tärkeimmät numeeriset tiedot koskevat yrityksen rahoitusta sekä velkaantuneisuudesta kertovaa oman ja vieraan pääoman suhdetta. Laadullisista tiedoista erityisesti yrityksen johtoa, markkinatilannetta ja oikeudellista muotoa koskevia tietoja pidetään olennaisina. Laadullisten tietojen merkitys luottoluokituksessa korostuu sen mukaan, mitä suurempi yritys tai laina on kyseessä. Myös aloittavien yritysten kohdalla laadulliset tiedot korostuvat, koska aiempien tilikausien tilinpäätöksiä ja historiatietoa ei ole saatavilla. Yrityksestä saatuja tietoja verrataan maksukyvyttömyyttä koskeviin historiatietoihin, joiden perusteella pyritään arvioimaan todennäköisyys lainan maksamatta jäämiselle. Kerättyjä tietoja hyödynnetään tilastollisessa luokittelumallissa, joka antaa yritykselle luottoluokituksen. Luottoluokitus vaikuttaa siihen, päätyykö pankki myöntämään yritykselle lainan, ja mikä on luoton hinta. (Burchardt & Massenberg 2007, 349; Uuteen luokituskäytäntöön sopeutuminen – – 2007, 11–14.)

Yleisistä luottopäätösperusteista pankit kokevat tärkeimmiksi yrityksen luottoluokituksen ja vakuudet. Lisäksi pankin ja yrityksen välisellä asiakassuhteella, laina-ajan pituudella, lainan määrällä ja luottosopimukseen otettavilla erityisillä kovenanttiehoilla katsotaan olevan merkitystä lopullisen luottopäätöksenteon kannalta. Pankit seuraavat

yrittäjien taloudellista kehitystä ja arvioivat sen riskisyyttä luoton myöntämisen jälkeenkin ja etenkin luottoluokituksella on keskeinen rooli lainaehdojen uudelleenarvioinnissa. Luottoluokitusraportin päätteeksi esitetään tavallisesti arvio olennaisimmista riskeistä, jotka voivat toteutuessaan johtaa yrityksen lainanmaksukyvyyn heikkenemiseen sekä tekijöistä, joita voidaan käyttää näiden riskien hallintaan. Huonontuva luottoluokitus nähdään varoituksena maksukyvyyn heikkenemisestä ja se voi johtaa esimerkiksi yrityksen taloudellisen kehityksen kiinteämpään seurantaan, luoton koron nostoon tai luoton enneaikaiseen irtisanomiseen. (Bernard ym. 2007, 409; Uuteen luokituskäytäntöön sopeutuminen 2007, 14, 16–17.)

3.2.2 Lainan korkoon vaikuttavat tekijät

Korko on korvaus, jonka lainansaaja maksaa lainantajalle siltä ajalta, jona lainapääoma ei ole lainantajan vapaassa käytössä – toisin sanoen lainapääoman hinta. Koron tulee kattaa kaikki ne kustannukset, joita pankille aiheutuu pääoman lainaamisesta. Pankin näkökulmasta koron suuruuteen vaikuttavat pankin omat rahoituskulut, toiminnasta ja hallinnosta aiheutuvat kulut, lainaustoiminnan tappioiden riski, lainan pääomakulut sekä lainamarginaali. Lainaustoiminnan tappioiden riskin määrittämiseksi pankit turvautuvat yhä enenevässä määrin yritysten luottoluokituksiin. Luottoluokituksilla onkin merkittävä vaikutus yrityksen rahoituksestaan maksaman koron suuruuteen. Koron suuruuteen vaikuttavat tekijät ja niiden suhde yrityksen luottoluokitukseen on esitetty kuviossa 3. (Bernard ym. 2007, 411; Uuteen luokituskäytäntöön sopeutuminen – – 2007, 15.)

Kuvio 3 Lainan hinnan muodostuminen (Uuteen luokituskäytäntöön sopeutuminen – – 2007, 15.)

Pankin omilla rahoituskuluilla tarkoitetaan korkoa, jonka pankki maksaa markkinoilta lainaamastaan rahasta. Pankin rahoitus muodostuu tallettajilta saaduista talletuksista, pääomamarkkinoilta kerätystä rahoituksesta ja muilta pankeilta otetuista lainoista. Nämä rahoituskulut pankin tulee kattaa joka tapauksessa toimintansa jatkuvuuden turvaamiseksi, joten niiden osuus pankin myöntämien lainojen koroista ei riipu yrityksen luottoluokituksesta. Toinen luottoluokituksesta riippumaton koron osatekijä muodostuu pankin jokapäiväisistä toiminnan ja hallinnon kuluista. Muiden yritysten tapaan pankin on katettava toiminnallaan esimerkiksi palkka- ja vuokratulot. (Uuteen luokituskäytäntöön sopeutuminen – – 2007, 15.)

Merkittävin yrityksen luottoluokituksen perusteella määräytyvä osa korosta muodostuu odotetuista tappioista, jotka aiheutuvat lainansaajien maksukyvyttömyydestä. Lähtökohtaisesti lainanantaja olettaa, että lainansaaja maksaa lainapääoman takaisin ajallaan, mutta koronmäärityksessä on otettava huomioon myös se, ettei osaa lainoista koskaan makseta täysimääräisenä takaisin. Jokaisen lainan kohdalla korkoon sisältyy tietty luottoluokituksesta riippumaton marginaali pankin odotettujen tappioiden kattamiseksi. Lisäksi alhaisen luottoluokituksen yrityksiltä peritään korkeampi marginaali, sillä niiden riski ajautua maksukyvyttömyyteen on muita yrityksiä suurempi. (Uuteen luokituskäytäntöön sopeutuminen – – 2007, 16.)

Kiinteiden kulujen ja luottotappioiden lisäksi pankin on saatava lainaustoiminnallaan aikaan vähintään vastaavan oman pääoman tuottovaatimuksen suuruista tuottoa toimin-

tansa jatkuvuuden turvaamiseksi. Jatkuvuuden ja varovaisuuden vuoksi pankkien on jätettävä omiin varoihinsa tietty osuus jokaisen lainan summasta. Tämä osuus toimii puskurina esimerkiksi suhdannevaihteluista johtuvalle luottotappioiden kasvuille. Mikäli yrityksen luottoluokitus on alhainen, on korkokulun pääoman tuottovaatimusten osuus suurempi kuin korkea luottoluokituksen yrityksillä. Tämä johtuu siitä, että alhaisen luottoluokituksen yritysten luottotappioiden muodossa aiheuttamat pääomakustannukset ovat suuremmat kuin korkean luottoluokituksen yritysten kohdalla. Muiden kulujen lisäksi pankki voi vielä veloittaa lainansaajalta luottoprosessiin liittyviä muita kuluja korkoon sisältyvän neuvottelumarginaalin muodossa. (Uuteen luokituskäytäntöön sopeutuminen – – 2007, 16.)

Korot määräytyvät markkinaehtoisesti ja ne voivat olla joko kiinteitä tai markkina-korkoihin sidottuja. Kiinteäkorkoiset lainat ovat melko harvinaisia ja kiinteä korko on usein vaihtuvaa korkoa korkeampi. Kiinteäkorkoinen lainasopimus takaa, että lainan korko pysyy koko laina-ajan tai ainakin huomattavan osan siitä samansuuruisena. Kiinteäkorkoisen lainan korkosidonnaisuutta ei voi muuttaa, eikä lainasummaa voi maksaa pois ennenaikaisesti ilman korvausta. Kiinteä korko voi kuitenkin olla perusteltu esimerkiksi silloin, kun lainan määrä on lainansaajan maksukykyyn nähden suuri. (Kontkanen 2011, 150; Leppiniemi 2009, 91, 96.)

Vaihtuvakorkoisissa lainoissa korkoperustaksi valitaan yleensä jokin viitekorko ja sopimuskohtainen korkomarginaali, joiden summa muodostaa maksettavan kokonaiskoron. Viitekorkona käytetään useimmiten euribor-korkoa, prime-korkoa tai peruskorkoa. Euribor-korkoa käytetään pankkien keskinäisessä luototuksessa. Korko lasketaan Euroopan suurimpien ja parhaiksi luokiteltujen pankkien korkotietojen pohjalta ja sen määrittelyperusteena käytetään korkoa, jolla euroalueen luottokelpoinen pankki tarjoaa lainaa toiselle luottokelpoiselle pankille enintään vuodeksi. Luottosopimuksissa euribor-koron tarkistamisväli on yleensä 3, 6 tai 12 kuukautta. Tämä tarkoittaa sitä, että lainakorko voi muuttua nopeaan tahtiin. Laina voidaan myös maksaa pois suunniteltua nopeamassa aikataulussa ilman lisäkustannuksia. (Kontkanen 2011, 150; Leppiniemi 2009, 91–92.)

Prime-korko on pankin itse määrittämä, eräänlainen parhaimman asiakkaan riskitön luottokorko. Prime-korko seuraa markkinakorkoa, mutta sen etuna on vakaus verrattuna esimerkiksi euribor-korkoon. Prime-korkoa muutetaan pankin omalla hallinnollisella päätöksellä ja sen arvoon vaikuttavat lyhyiden ja pitkien markkinakorkojen taso, inflaationäkymät sekä talouden yleiset näkymät. Prime-korkoa käytetään kuitenkin lähinnä yksityishenkilöiden luottojen korkoperusteena. Peruskorko puolestaan on Valtiovarainministeriön puolivuositain vahvistama korko. Peruskoron suuruus määräytyy kolmen vahvistamista edeltävän kuukauden aikana julkistettujen 12 kuukauden euribor-korkojen keskiarvojen mukaan. (Kontkanen 2011, 150–151; Leppiniemi 2009, 93–94.)

3.3 Tilinpäätöksen rooli luotonantopäätöksenteossa

3.3.1 *Tilinpäätöksen osuus yrityksen luottokelpoisuusarvioinnissa*

Tilinpäätöksellä on merkittävä rooli pankin arvioidessa asiakasyrityksensä luottokelpoisuutta. Tilinpäätöksen tehtävänä on antaa oikea ja riittävä kuva yrityksen tilinpäätöspäivän taloudellisesta asemasta, tilikauden tuloksen muodostumisesta sekä rahavirtojen kertymisestä ja käytöstä. Näin ollen tilinpäätös sisältää luotonantopäätöksenteon kannalta arvokasta tietoa yrityksen taloudellisesta suoriutumisesta ja suurin osa yrityksen luottokelpoisuusarviointiin liittyvistä olennaisista tiedoista löytyykin juuri tilinpäätöksestä. Yrityksen numeerinen luottokelpoisuusarviointi perustuu lähes yksinomaan tilinpäätökseen. (Leppiniemi 2009, 190, 192, 200; Kallunki ym. 2008, 209.)

Burghardt ja Zülch (2010, 14) ovat tutkineet tilinpäätöksen merkitystä yrityksen luottokelpoisuusarvioinnissa ja tulleet siihen tulokseen, että tilinpäätös muodostaa luottokelpoisuusarvioinnin ytimen. Tutkimuksessa selvitettiin eri tekijöiden keskeisyyttä pankkien luottokelpoisuusarvioinnissa. Kyselyyn vastanneiden pankkien mielestä yrityksen tilinpäätöstiedot ja kassavirtojen koko vaikuttivat eniten luottopäätöksentekoon. Kassavirtojen avulla katsottiin saatavan olennaista tietoa yrityksen maksu- ja investointikyvystä. Numeeriset tekijät nousivat tutkimuksessa keskeisimmiksi, mutta vastaajat nostivat niiden ohella esille myös laadullisen tiedon tärkeyden. Erityisesti yrityksen johtoa ja tulevaisuudennäkymiä koskevia tietoja pidettiin luottopäätöksenteon kannalta olennaisina.

Luottopäätöksenteon kannalta olennaisten yksittäisten tekijöiden ohella Burghardt ja Zülch (2010, 15) selvittivät pankkien luotonantopäätöksenteon kannalta tärkeimpiä tietolähteitä. Keskeisimmiksi tietolähteiksi nousivat yrityksen erillistilinpäätös ja konsernitilinpäätös. Myös yrityksen budjetin katsottiin sisältävän luotonantajan kannalta hyödyllistä tietoa. 87 % kyselyyn vastanneista pankeista piti tilinpäätöstietojen ajantasaisuutta tärkeänä tai erittäin tärkeänä. Lisäksi tilintarkastuskertomusta pidettiin tärkeänä, tilinpäätöstietojen uskottavuutta lisäävänä dokumenttina. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että numeerisilla tekijöillä on kaikkein keskeisin rooli pankkien luotonantopäätöksenteossa.

Myös Haller ja Löffelmann (2008, 3) ovat tutkineet pienten ja keskisuurten yritysten tilinpäätösten roolia ja hyödyllisyyttä pankkien kannalta. Tutkimuksessa todetaan, että pankit hyödyntävät paljon erilaista informaatiota arvioidessaan asiakasyrityksen kykyä suoriutua lainan takaisinmaksusta. Numeerinen tieto, kuten kassavirrat, varallisuuden arvo, velkaantuneisuus ja yrityksen koko koetaan usein tärkeämmiksi kuin laadullinen, tuotteita, markkinoita ja yritysjohtoa koskeva tieto. Koska tilinpäätös sisältää olennaisil-

ta osin kaiken pankin tarvitsevan numeerisen tiedon, voidaan sitä pitää yhtenä tärkeimmistä informaation lähteistä pankille.

Haller ja Löffelman (2008, 7) pyysivät tutkimukseen osallistuneita pankkeja määrittämään tilinpäätösinformaation painoarvon luottopäätöksenteossa. 84 % pankeista arvioi tilinpäätösinformaation muodostavan yli puolet luottopäätöksenteossa käytetystä informaatiosta, mikä kertoo tilinpäätösinformaation keskeisestä roolista yrityksen luottokelpoisuuden arvioinnissa. Huomattavaa on myös se, että neljännes tutkimukseen osallistuneista pankeista arvioi tilinpäätösinformaation osuuden jopa 80 prosentiksi kaikesta käytetystä informaatiosta. Pankit myös pitivät konsernitilinpäätöstä erillistilinpäätöstä tärkeämpänä tiedonlähteenä niissä tapauksissa, joissa asiakasyritys oli osa konsernia.

Tutkimukseen osallistuneita pankkeja pyydettiin lisäksi määrittämään kolme luottopäätöksenteon kannalta tärkeintä informaationlähdettä. Haller ja Löffelman (2008, 22) jakoivat informaationlähteet koviin eli numeerisiin ja pehmeisiin eli laadullisiin lähteisiin. Numeerisista informaatiolähteistä pankit nostivat tärkeimmiksi tilinpäätöksen, budjetin ja rahavirtalaskelman. Tilinpäätöksen rooli informaatiolähteenä oli huomattavasti keskeisempi kuin muiden numeeristen lähteiden, sillä 92 % vastaajista mainitsi sen tärkeänä informaatiolähteenä, siinä missä muiden lähteiden osuudet jäivät alle 60 prosentin. Laadullisen informaation lähteistä markkinaympäristöä ja yritysjohtoa koskevia tietoja sekä asiakasyrityksen kanssa käytyjä keskusteluja pidettiin kaikkein keskeisimpinä.

Vaikka tilinpäätöksen asema luottopäätöksenteon keskeisimpänä informaatiolähteenä vaikuttaa ylivoimaiselta niin Burghardt ja Zülchin (2010) kuin Hallerin ja Löffelmaninkin (2008) tutkimusten valossa, molemmissa tutkimuksissa nostettiin esille myös laadullisen informaation merkitys pankeille. Burghardt ja Zülch (2010, 7) nostivat tutkimuksessaan esille myös Hoffmannin tutkimuksen², jossa on selvitetty pankkihenkilökunnan subjektiivisten arvioiden vaikutusta pankkien sisäisiin luottoluokitusprosesseihin. Subjektiivisten arvioiden osuus luokitusprosessista vaihteli 18 prosentista jopa 40 prosenttiin ja 64 % tutkimukseen osallistuneista pankeista katsoi, että subjektiiviset arviot paransivat luottoluokituspäätöksen laatua. Vastaavasti 17 % pankeista oli sitä mieltä, että subjektiiviset arviot heikentävät luottoluokituspäätöksen laatua. Tilintarkastustoimisto Ernst & Younginkin arvion mukaan laadullinen informaatio muodostaa noin neljänneksen kaikesta luottoluokituksen tekemiseen käytetystä informaatiosta (International Financial Reporting Standards auch für den Mittelstand – – 2010, 17). Näin ollen tilinpäätöstiedot antavat pankille yleiskuvan yrityksen luottokelpoisuudesta, mutta lo-

² Hoffmann, B. (2006) Die Ausgestaltung des bankinternen Ratingverfahrens als Ansatzpunkt zur Risikooptimierung. Zeitschrift für Betriebswirtschaft, Vol. 76(6), 651–679.

pulliseen lainanantopäätöksentekoon vaikuttavat numeeristen tietojen ohella myös laadulliset tiedot ja subjektiiviset arviot.

3.3.2 Tilinpäätösstandardiston vaikutus tilinpäätöksen ja tunnuslukujen antamaan kuvaan

Tiukentuneen pankkisääntelyn myötä pienet ja keskisuuret yritykset ovat yhä enenevässä määrin joutuneet pohtimaan, onko sovelletulla tilinpäätösstandardistolla vaikutusta yrityksen luottoluokitukseen. Vallalla on käsitys, että kansallisen tilinpäätösstandardiston soveltaminen johtaa ennen pitkää lainansaannin vaikeuksiin ja pääomakustannusten nousuun, mikä pakottaa pk-yritykset siirtymään pk-IFRS-tilinpäätökseen. Siirtyminen kansallisen tilinpäätösstandardiston käytöstä kansainvälisen tilinpäätösstandardiston käyttöön voi toki aikaansaada suuriakin kustannuksia, mutta siirtymällä ei ole muita vaikutuksia yrityksen taloudelliseen tilaan. Tilinpäätöstietojen esittämistapa voi standardiston vaihtumisen myötä muuttua, mutta itse tilinpäätöslukuihin ja yrityksen tilinpäätöshetken taloudelliseen tilaan standardiston muutoksella ei ole vaikutusta. Näin ollen kansainvälisen tilinpäätösstandardiston käyttöönotolla ei pitäisi olla vaikutusta myöskään pankkien sisäisiin luottoluokitusjärjestelmiin ja niiden tuloksiin. (Burghardt & Zülch 2010, 1; International Financial Reporting Standards auch für den Mittelstand – – 2010, 12, 14; Borchardt & Massenberg 2007, 347, 349.)

Standardiston vaihdoksella voi kuitenkin olla vaikutusta pankkien luottoluokitusjärjestelmiin muiden kuin numeeristen tietojen kautta. Osa luottoluokitukseen vaikuttavista tekijöistä voi määräytyä subjektiivisesti yritysjohdon kanssa käytyjen keskustelujen ja muun laadullisen tiedon myötä. Lisäksi kansainvälisellä tilinpäätösstandardistolla voi olla pankin silmissä eräänlaista statusarvoa, jolloin kansainvälisen tilinpäätösstandardiston mukaan laadittua tilinpäätöstä voidaan pitää laadukkaampana kuin kansallisen tilinpäätösstandardiston mukaan laadittua tilinpäätöstä. Kansainvälisen tilinpäätösstandardiston mukaan laadittua tilinpäätöstä pidetään yleisesti läpinäkyvämpänä kuin kansallisen standardiston mukaan laadittua tilinpäätöstä, mikä johtuu erityisesti suuresta liitetietojen määrästä. Luotonantopäätöstä tehtäessä pankin pitäisi kuitenkin kyetä saamaan asiakasyritykseltä sama informaatio tilinpäätösstandardistosta riippumatta. Jos tarvittava tieto ei sisälly tilinpäätökseen tai sen liitetietoihin, voidaan se saada haastattelemalla yrityksen johtoa. (Burghardt & Zülch 2010, 1–2; Borchardt & Massenberg 2007, 351.)

Vaikka pankkien luottoluokitusjärjestelmien pitäisi teoriassa olla neutraaleja käytetyille tilinpäätösstandardistolle, voivat ne kuitenkin reagoida eri tavoin eri standardistojen tuottamaan informaatioon. Ilman kansallisten ja kansainvälisten tilinpäätösstandardistojen välisten erojen huomioon ottamista ja luottoluokitusjärjestelmän mukauttamista luokitusjärjestelmä antaa virheellisiä arvioita, jotka eivät ole riippumattomia sovelletus-

ta tilinpäätösstandardistosta. Tällöin luottoluokituksen luotettavuus voidaan kyseenalaistaa. IFRS-tilinpäätösten yleistymisen onkin asettanut pankit haasteelliseen tilanteeseen, kun osa yrityksistä soveltaa tilinpäätöksessään kansallisia ja osa kansainvälisiä standardeja. Samaa luottoluokitusjärjestelmää ei kuitenkaan voida ilman sopeutuksia käyttää erilaisten tilinpäätösten arviointiin. (Burghardt & Zülch 2010, 2; Borchardt & Massenberg 2007, 351.)

Taatakseen kaikille yrityksille tasapuolisen, tilinpäätösstandardistosta riippumattoman luottoluokitusprosessin, pankin tulee perustaa luottoluokitusjärjestelmänsä joko mukautettuihin tilinpäätöksiin tai kahteen erilliseen luokitustietokantaan. Mukautettujen tilinpäätösten tapauksessa kansallisten ja kansainvälisten tilinpäätösstandardistojen mukaan tehtyihin tilinpäätöksiin tehdään muutoksia, joilla pyritään poistamaan standardistojen eroista johtuvat eroavaisuudet tilinpäätöksissä. Mukautuksen seurauksena tilinpäätöksistä tulee keskenään vertailukelpoisia, eivätkä ne ole kummankaan tilinpäätösstandardiston mukaisia. Tämä tapa ei ole uusi, eikä se ole syntynyt kansainvälisten tilinpäätösten yleistymisen seurauksena, vaan pankit ovat tähänkin asti käyttäneet sitä esimerkiksi tuloksenjärjestelykeinojen vaikutusten poistamiseen kansallisista tilinpäätöksistä. Tilinpäätösten mukauttamisen etuna on se, että pankeilla on jo ennestään olemassa laaja vertailutietokanta tilastollisia luottoluokituslaskelmia varten. Ilman riittävän suurta ja laadukasta tietokantaa, luottoluokitukset ovat vääristyneitä, sillä luokitus voi olla parhaimmillaankin vain yhtä laadukas kuin sen pohjana olevan tietokannan tiedot. Keskeistä on kuitenkin, että luottoluokitusten laatijalla on vahva tietämys kansallisten ja kansainvälisten tilinpäätösstandardistojen eroista. (International Financial Reporting Standards auch für den Mittelstand – – 2010, 12; Borchardt & Massenberg 2007, 351–353.)

Kahden erillisen luokitustietokannan tapauksessa pankki pitää kansallisten ja kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaan laaditut tilinpäätökset erillään ja laatii niihin pohjautuvat luottoluokitukset erillisten tietokantojen avulla. Eri tilinpäätösstandardistoja soveltavien yritysten luottoluokitukset eivät kuitenkaan kahta erillistä luokitustietokantaa sovellettaessa ole keskenään vertailukelpoisia. Myös erillisten tietokantojen tapauksessa kansallisten ja kansainvälisten tilinpäätösstandardistojen erojen tuntemus on tärkeää, mutta ei yhtä keskeistä kuin tilinpäätöksiä mukautettaessa. Jotta pankki voi soveltaa kahden erillisen luokitustietokannan järjestelmää, tulee sillä olla riittävän suuret tietokannat kansallisille ja kansainvälisille tilinpäätöksille. Tämä voi muodostua haasteeksi, mikäli vain muutama pankin asiakasyritys soveltaa kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja ja olemassa olevat tietokannat muodostuvat pääosin kansallisista tilinpäätöksistä. (International Financial Reporting Standards auch für den Mittelstand – – 2010, 13; Borchardt & Massenberg 2007, 353–354.)

Burghardt ja Zülch (2010, 16–17) selvittivät tutkimuksessaan, millä tavoin pankit käsittelevät tilinpäätösinformaatiota luottoluokitusprosessinsa aikana. Tutkimuksessa lähettiin liikkeelle siitä olettamasta, että pankit joko mukauttavat kaikki tilinpäätökset

yhdenmukaisiksi yhteen yhtenäiseen tietokantaan perustuvaa tilastollista luokitusta varten tai mukauttavat analyttisiä työkalujaan siten, että ne johtavat oikeaan lopputulokseen sovelletusta tilinpäätösstandardistosta riippumatta. Tällöin luokitusta varten on oma tietokanta jokaista eri tilinpäätösstandardistoa varten. Tutkimuksessa saatiin selville, että 57 % tutkimukseen osallistuneista pankeista mukauttaa kaikki analysoimansa tilinpäätökset yhtenäiseen muotoon. 33 % vastanneista pankeista ei puolestaan koskaan mukauta tilinpäätöksiä ja loput 10 % mukauttaa tilinpäätöksiä vain joissain tapauksissa. Tutkijat arvelevat, että IFRS-standardiston vähäiset tilinpäätöksen muotovaatimukset ja pankkien vajavaiset IFRS-tilinpäätösten tietokannat ovat syynä tilinpäätösten mukauttamisesta luopumiseen.

Myös Haller ja Löffelmann (2008, 25) selvittivät pankkien tapoja käsitellä tilinpäätösinformaatiota luottoluokitusta laatiessaan. Tutkimukseen osallistuneista pankeista 47 % käytti samaa luottoluokitusjärjestelmää kansallisten ja kansainvälisten tilinpäätösten analysoimiseen. 25 % vastanneista ilmoitti käyttävänsä rinnakkain kahta eri järjestelmää, joista toista käytettiin kansallisten ja toista kansainvälisten tilinpäätösten analysointiin. Lisäksi 12 % pankeista mukautti IFRS-tilinpäätökset kansallisen tilinpäätöksen mukaisiksi ja käytti niiden analysointiin kansallisten tilinpäätösten analysointiin tarkoitettua järjestelmää.

Burghadt ja Zülch (2010, 17, 20) selvittivät myös niitä toimenpiteitä, joita tilinpäätöksiä mukauttavat pankit käyttävät mukauttamiseen. 66 % pankeista mukautti kansainväliset tilinpäätökset vastaamaan kansallisia tilinpäätöksiä ja vain 7 % pankeista ilmoitti käyttävänsä mukautuksen pohjana kansainvälistä tilinpäätöstä. 27 % tutkimukseen osallistuneista pankeista käytti mukauttamisen pohjana jotakin muuta raporttia, esimerkiksi verolaskelmaa. Valtaosa tilinpäätöksiä mukauttavista pankeista suoritti mukautuksen tilinpäätöserä kerrallaan. Vaihtoehtoisesti mukautus tapahtui alentamalla luottoluokitusjärjestelmästä saatua luokituksen määräävää avainlukua.

Pankkien tulee kuitenkin viimekädessä olla riippumattomia luokituslaitoksia, eikä sovelletulla tilinpäätösstandardistolla näin ollen pitäisi olla mitään vaikutusta lopulliseen luottoluokitukseen ja luotonantopäätöksentekoon. Yrityksen siirtyessä kansallisen tilinpäätösstandardiston käytöstä kansainvälisen standardiston käyttöön, pankin tulee pitää huoli siitä, että yrityksen taloudellinen tila ja riskiarvio pysyvät myös pankin järjestelmissä muuttumattomina. Keskeisintä on asiakasyrityksen pankille tarjoaman tilinpäätösinformaation laatu, eikä niinkään sovelletun tilinpäätösstandardiston valinta. Kaikkein parhaiten yritys voi vaikuttaa omaan luottoluokitukseensa tarjoamalla pankille säännöllisesti läpinäkyvää tilinpäätösinformaatiota ja tehostamalla viestintää pankin kanssa. (International Financial Reporting Standards auch für den Mittelstand – – 2010, 15, 17; Borchardt & Massenber 2007, 355.)

3.4 Aiempi tutkimus tilinpäätösstandardiston vaikutuksista luotonantopäätöksentekoon

Eri tilinpäätösstandardistojen vaikutuksia tilinpäätöksen laatuun, tilinpäätöstietojen informatiivisuuteen ja pankkien luotonantopäätöksentekoon on tutkittu laajalti. Pk-IFRS-standardin käyttöönoton vaikutuksista luotonantopäätöksentekoon ei ole kuitenkaan juurikaan tehty tutkimusta, sillä standardia ei ole vielä otettu laajalti käyttöön. Listatuille yhtiöille suunnatun IFRS-standardiston vaikutuksista yrityksen lainansaantiin ja pääomakustannuksiin on sen sijaan olemassa muutamia tutkimuksia, joiden tuloksia voidaan käyttää lähtökohtana pk-IFRS-standardin käyttöönoton arvioituja vaikutuksia ennustettaessa. Seuraavassa esitellään aiempia tutkimuksia, jotka käsittelevät IFRS-tilinpäätökseen siirtymisen vaikutuksia yrityksen lainansaantiin ja pääomakustannuksiin.

Burghardt ja Zülch (2010) ovat tutkineet lainanhakijan soveltaman tilinpäätösstandardiston vaikutuksia pankin luotonantopäätöksentekoon. Tutkimusta varten lähetettiin kyselylomake 278 saksalaispankille, jotka valittiin tutkimukseen taseen loppusumman suuruuden perusteella. Burgardt ja Zülch (2010, 4) asettivat tutkimuksessa ennakkoolettamia, joiden paikkansapitävyyttä he pyrkivät selvittämään. Olettamista kaksi koski IFRS-tilinpäätökseen siirtymistä. Ensimmäinen IFRS-tilinpäätökseen siirtymistä koskeva tutkimusolettama käsitteli IFRS-tilinpäätökseen siirtymiseen liittyviä etuja ja haittoja luottoluokitusprosessin kannalta. Olettaman mukaan IFRS-tilinpäätökseen siirtymisellä on positiivinen vaikutus yritystä koskevaan luotonantopäätöksentekoon. Toisen oletettaman avulla pyrittiin selvittämään, antavatko saksalaispankit IFRS-standardiston mukaan raportoivalle yritykselle paremman luottoluokituksen kuin kansallisen standardiston mukaan raportoivalle yritykselle. Olettaman mukaan yritys voi saavuttaa aiempaa edullisemmat rahoitusolosuhteet siirtymällä IFRS-raportointiin.

Burghardt ja Zülchin (2010, 22–23) tutkimuksen tulokset osoittavat, että oletettamat IFRS-tilinpäätökseen siirtymisen eduista luotonannon ja luottoluokituksen kannalta voidaan pääosin kumota. Lähes 29 % kyselyyn vastanneista pankeista oli sitä mieltä, että IFRS-tilinpäätökseen siirtyminen ei missään olosuhteissa paranna yrityksen lainansaantimahdollisuuksia. Lisäksi 31 % vastanneista totesi, että mahdollisuudet parantuneisiin lainansaantimahdollisuuksiin IFRS-tilinpäätökseen siirtymisen myötä ovat lähes olemattomat. Kysyttäessä rahoitusolosuhteiden muutoksesta IFRS-tilinpäätökseen siirtymisen myötä 42 % vastaajista oli sitä mieltä, etteivät rahoitusolosuhteet koskaan muutu tilinpäätösstandardiston muutoksen myötä ja yli 32 % vastaajista totesi lisäksi, että mahdollisuudet rahoitusolosuhteiden muutokseen ovat lähes olemattomat.

Vastapainoksi IFRS-tilinpäätökseen siirtymiseen liittyviin etuihin ja rahoitusolosuhteiden muutoksiin kielteisesti suhtautuville vastaajille Burghardt ja Zülch (2010, 22–23) löysivät myös alkuperäisiä tutkimusolettamia myötäileviä vastaajia. 12 % vastaajista oli

sitä mieltä, että lainanhakijalle voi olla edullista siirtyä IFRS-raportointiin. Lähes 21 % vastaajista totesi, että rahoitusolosuhteiden muutos edullisempaan suuntaan IFRS-tilinpäätökseen siirtymisen myötä on joissakin tapauksissa mahdollista ja 4,7 % vastaajista piti tätä mahdollisena jopa useimmissa tapauksissa. Vastaajien IFRS-tuntemuksen voitiin katsoa vaikuttaneen vastauksiin, sillä oman IFRS-tuntemuksensa hyväksi luokitelleet vastaajat suhtautuivat muita useammin myönteisesti IFRS-tilinpäätökseen siirtymiseen liittyviin etuihin. Näin ollen tutkimus osoitti, ettei IFRS-tilinpäätökseen siirtymisen etuja luotonannon ja luottoluokituksen kannalta voida suoralta kädeltä tyrmätä, ja että jotkut luotonantopäätöksenteossa mukana olevat tahot voivat pitää IFRS-tilinpäätöstä kansallista tilinpäätöstä parempana.

Florou ja Kosi (2008) ovat tutkineet IFRS-standardiston käyttöönoton vaikutuksia luottosopimukseen Iso-Britanniassa. Tutkittava aineisto koostui 61 isobritannialaisen listayhtiön vuosien 2000 ja 2007 välillä tekemistä luottosopimuksista. Tutkimuksessa asetettiin kolme hypoteesia, joiden paikkansapitävyyttä pyrittiin selvittämään. Ensimmäisen hypoteesin mukaan IFRS-standardistoa soveltavien yritysten lainakustannukset ovat alhaisemmat kuin kansallista standardistoa soveltavilla yrityksillä. Toisen hypoteesin mukaan voidaan olettaa, että IFRS-standardistoa soveltavien yritysten laina-ajat ovat pidempiä kuin kansallista standardistoa soveltavilla yrityksillä. Kolmannen hypoteesin mukaan IFRS-standardistoa soveltavilta yrityksiltä vaaditaan harvemmin vakuuksia kuin kansallista standardistoa soveltavilta yrityksiltä.

Florou ja Kosi (2008, 11) saivat tutkimuksessaan selville, että IFRS-standardiston mukaan raportoivien yritysten pääomakustannukset olivat alemmat kuin kansallisen standardiston mukaan raportoivilla yrityksillä. Tämä tulos on yhdenmukainen tutkimushypoteesien kanssa. Tutkimushypoteesien vastaisesti tutkimus osoitti, että IFRS-standardiston mukaan raportoivilta yrityksiltä vaadittiin kansallisen standardiston mukaan raportoivia yrityksiä useammin vakuuksia. Tutkimuksessa ei myöskään kyetty osoittamaan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä IFRS-raportoinnin ja pidemmän lainaajan välillä. Kaiken kaikkiaan tutkimus kuitenkin osoittaa, että IFRS-tilinpäätökseen siirtymisellä voi olla vaikutusta yrityksen luottosopimukseen.

Kim, Tsui ja Yi (2010) ovat tutkineet IFRS-standardiston vapaaehtoisen käyttöönoton vaikutuksia lainasopimusten ehtoihin. Tutkimuksen aineistona olivat kaikkien Yhdysvaltojen ulkopuolisten yritysten vuosien 1997 ja 2005 välillä tekemät lainasopimukset, joiden tiedot löytyvät tutkijoiden käyttämästä tietokannasta. Lopullinen otos käsitti 5178 sopimusta 40 eri maasta. Tutkimuksessa asetettiin neljä tutkimushypoteesia. Ensimmäisen hypoteesin mukaan lainakustannusten hajonta, mitattuna viitekoron päälle laskettavalla korko-osuudella, on pienempää niiden lainanhakijoiden kohdalla, jotka ovat siirtyneet IFRS-standardiston käyttöön vapaaehtoisesti. Toisen hypoteesin mukaan lainan määrä on korkeampi ja laina-aika pidempi niiden lainanhakijoiden kohdalla, jotka ovat siirtyneet IFRS-standardiston käyttöön vapaaehtoisesti. Kolmannen hypoteesin

mukaan todennäköisyys lainasopimukseen sisältyville vakuus- tai kovenanttivaatimuksille, on pienempi niiden lainanhakijoiden kohdalla, jotka ovat siirtyneet IFRS-standardiston käyttöön vapaaehtoisesti. Neljännen hypoteesin mukaan lainanantajien ja erityisesti ulkomaisten lainanantajien määrä on suurempi niiden lainanhakijoiden kohdalla, jotka ovat siirtyneet IFRS-standardiston käyttöön vapaaehtoisesti.

Kimin ym. (2010, 808) tutkimuksen tulokset tukevat asetettuja tutkimushypoteeseja. Tutkimuksessa saatiin selville, että IFRS-standardien mukaan raportoivien yritysten pääomakustannukset ovat alempia kuin kansallisten standardien mukaan raportoivilla yrityksillä. IFRS-standardien käyttöönotto johtaa myös vähemmän rajoittaviin sopimusehtoihin luottosopimusta tehtäessä. IFRS-standardien mukaan raportoivien yritysten kovenanttiehdot eivät olleet yhtä tiukkoja kuin vastaavat ehdot kansallisten standardien mukaan raportoivien yritysten sopimuksissa. Lisäksi tutkimus osoitti, että IFRS-tilinpäätöksen laatiminen tekee yrityksestä houkuttelevamman kohteen ulkomaisille rahoittajille, mikä kertoo siitä, että IFRS-raportointi parantaa tilinpäätöksen läpinäkyvyyttä ulkomaisille lainanantajille. Tutkimuksessa saatiin myös vahvistus sille, että IFRS-raportointiin siirtyneiden yritysten laina-ajat ovat pidempiä ja lainamäärät suurempia kuin kansallisten standardien mukaan raportoivilla yrityksillä. Nämä tulokset eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti yhtä vahvasti merkitseviä kuin muut tutkimustulokset.

Kimin ym. (2010, 808) tutkimuksen tulokset osoittavat, että IFRS-tilinpäätöksen vapaaehtoinen käyttöönotto nähdään pankeissa lainanhakijan sitoutumisena laadukkaampaan raportointistrategiaan. IFRS-raportointiin siirtyminen johtaa aiempaa edullisempiin lainaehtoihin, kun pankin ja lainanhakijan välinen informaatioasymmetria vähenee. Lisäksi pankin sopimuksenteon jälkeisen valvontatyön tarve vähenee ja uusien lainasopimusten tekeminen helpottuu. IFRS-tilinpäätösten yleistyminen myös lisää pankkien tietoisuutta kansainvälisten standardien mukaan laadituista tilinpäätöksistä ja mahdollistaa ulkomaisten yritysten rahoittamisen.

Haller ja Löffelmann (2008) ovat tutkineet pienten ja keskisuurten yritysten tilinpäätösten hyödyllisyyttä pankkien näkökulmasta. Osana tätä tutkimusta Haller ja Löffelman (2008, 8) selvittivät pankkien suhtautumista pk-yritysten tilinpäätössääntelyn kansainväliseen harmonisointiin. Yli puolet tutkimukseen osallistuneista pankeista oli sitä mieltä, että kansainväliselle harmonisoinnille on suuri tai ainakin osittainen tarve. 41 % vastanneista koki harmonisoinnin tarpeen vähäiseksi ja 5 % ilmoitti harmonisoinnin olevan turhaa. Vastauksiin vaikutti se, millaisten yritysten kanssa pankit olivat tekemisissä. Hyvin pieniä yrityksiä rahoittavat pankit näkivät vain vähän tarvetta harmonisoinnille, kun taas keskisuurten yritysten rahoittajat pitivät harmonisointia tarpeellisena.

Haller ja Löffelman (2008, 9) selvittivät myös pankkien näkemyksiä siitä, onko erilisestä pienten ja keskisuurten yritysten IFRS-standardista hyötyä tai haittaa luottoluokitustusprosessissa. Neljäs pankeista oli sitä mieltä, että standardista voi olla hyötyä luot-

toluokitusprosessissa erityisesti parantuneen läpinäkyvyyden ja vertailukelpoisuuden myötä. 41 % vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että standardista on haittaa luottoluokitusprosessille, sillä analyysimetodeja jouduttaisiin muuttamaan ja standardi itsessään on liian monimutkainen ja sisältää liikaa vaihtoehtoisia kirjaustapoja. Myös varovaisuuden periaatteen vähentynyt rooli kansainvälisessä raportoinnissa huoletti pankkeja.

4 PK-IFRS- JA FAS-STANDARDIEN VÄLISET EROT LUOTONANNON NÄKÖKULMASTA

4.1 Kirjanpitokäytäntöjen vertailevan tutkimuksen viitekehys

4.1.1 Kirjanpitokäytäntöjen tutkimisen tasot ja kohteet

Reino Majala (1987, 7) on kehittänyt kirjanpitokäytäntöjen vertailevan tutkimuksen käsitteellisen viitekehysten, jota voidaan käyttää alan empiirisen tutkimuksen pohjana. Majala on määritellyt kirjanpitoteorioiden ja -käytäntöjen sekä niiden eroavaisuuksien, vaikutusten ja ilmentymien tarkastelun ja analysoinnin pohjalta neljä kirjanpitokäytäntöjen tarkastelun tasoa ja niitä vastaavat tarkastelun kohteet, jotka on esitelty taulukossa 3.

Taulukko 3 Kansainvälisen tilinpäätöskäytännön tutkimisen tasot ja kohteet (Majala 1987, 28.)

KULTTUURITASO	Historiallinen kehitys maassa ja erityisesti talousjärjestelmä instituutioineen
TEORIATASO	Kirjanpitoteoriat ja niiden kehitysvaiheet
SÄÄTELYTASO	Lait, asetukset, standardit, ohjeet ja suositukset sekä instituutiot
FORMAATTITASO	Tuloslaskelman ja taseen kaavat, liitetiedot, järjestykset, nimikkeet ja valuutta

Majalan mukaan kirjanpitokäytäntöjä voidaan tarkastella kulttuuri-, teoria-, säätely- ja formaattitasolla. Kirjanpitokäytäntöjen tutkimus on keskittynyt pääasiassa formaattitasoon eli esimerkiksi tuloslaskelman ja taseen tarkasteluun, mutta kirjanpitokäytäntöjen kansainvälisen harmonisoinnin onnistuminen edellyttää myös formaattitason taustalla vaikuttavien muiden tasojen huomioon ottamista. Ilman kulttuuri-, teoria- ja säätelytasojen tarkastelua ei voida ymmärtää, miksi eri maiden kirjanpitokäytännöt eroavat formaattitasolla toisistaan. (Majala 1987, 25.)

Tilinpäätöskäytännön tutkimisen tasoista ensimmäinen on kulttuuritaso, joka selittää kirjanpitoeroavaisuuksia ja erilaisia kirjanpitokäytäntöjä yhteisön kulttuuriin ja historiaan liittyvillä tekijöillä. Näistä tekijöistä keskeisimmiksi nousevat yhteisön taloudellinen kehitys ja talousjärjestelmä. (Majala 1987, 26; 29.) Duffy ja Neuberger (1976, 102–

119) ovat luokitelleet talousjärjestelmät kapitalistisiin, markkinataloudellisiin ja suunnitelmataloudellisiin järjestelmiin, joista markkinatalous on muotoutunut eräänlaiseksi kapitalismin ja suunnitelmatalouden välimuodoksi.

Eri talousjärjestelmät eroavat toisistaan päätöksentekojärjestelmien, informaatiomekanismien, omistuspohjan sekä kansantalouden tavoitteiden ja kirjanpidon tehtävien suhteen. Kapitalistisissa talousjärjestelmissä päätöksenteko on hajautettu ja informaatio välittyy markkinoiden kautta. Yritysten omistuspohja muodostuu yksityisen sektorin ja valtion omistuksista ja kansantalouden tavoitteet ovat ennen kaikkea materiaalisia. Kirjanpidon tehtävänä on omistajien informoiminen ja voitonjaon määrittäminen. Markkinatalousjärjestelmä on hyvin samankaltainen kuin kapitalistinen järjestelmä, mutta siinä kansantaloudella on myös moraalisia tavoitteita materiaalisten tavoitteiden lisäksi. Kirjanpidon tehtävänä on markkinataloudellisissa järjestelmissä erityisesti sidosryhmien informointi ja yritysten ohjaus. Suunnitelmataloudellisissa talousjärjestelmissä päätöksenteko on keskittynyttä ja informaatio säännösteltyä ja suunnitelmallista. Yritykset ovat valtio-omisteisia ja kansantalouden tavoitteet ovat ennen kaikkea moraalisia. Kirjanpitoa käytetään suunnitelmien toteutumisen tarkkailuun ja yritysten ohjailuun. (Majala 1987, 33; Duffy & Neuberger 1976, 102–119.)

Kirjanpitokäytännöt ovat muokkautuneet tietyn talousjärjestelmän tarpeisiin, eivätkä ne silloin toimi sellaisenaan toisenlaisessa talousjärjestelmässä. Näin ollen tilinpäätöskäytäntöjä voidaan harmonisoida vain sellaisten maiden osalta, joissa talousjärjestelmät ovat hyvin samankaltaisia. Vaikka tilinpäätöskäytäntöjen harmonisointi onnistuisikin jonkin talousjärjestelmäluokan sisällä, ei se välttämättä onnistuisi luokkien välillä. (Majala 1987, 33–34.)

Tilinpäätöskäytäntöjen eroihin perehdyttäessä toinen Majalan (1987, 26) määrittelemä taso on teoriakäsitysten taso. Yhteisössä vallitseva teoriakäsitys on pohjana kirjanpitokäytännön kehittymiselle. Kirjanpitokäytäntö voi perustua erityiseen kirjanpitoteoriaan tai se voi muodostua vuosien saatossa yleisesti hyväksytyjen menettelytapojen ja periaatteiden pohjalta. Kirjanpitokäytännöt voidaan luokitella teoriaperusteisiin, standardiperusteisiin ja lainsäädäntöperusteisiin sen mukaan, miten selkeästi ne perustuvat teoriaan, voidaanko teoria yksilöidä ja miten kokonaisvaltaisesti teoria on muotoiltu (Majala 1987, 34).

Teoriaperusteiset kirjanpitokäytännöt perustuvat johonkin tiettyyn yksilöityyn teoriaan. Kirjanpidon käytännön ratkaisut tehdään tämän teorian pohjalta eli teoria toimii eräänlaisena viitekehyksenä. Teoriaperusteisissa järjestelmissä kirjanpitokäytännön kehittäminen tapahtuu aina teoriaan tukeutuen, jolloin vältetään epäjohdonmukaisuuksilta, mutta saatetaan toisaalta hidastaa kirjanpitokäytännön kehittymistä. Standardiperusteiset kirjanpitokäytännöt ovat puolestaan kehittyneet vuosien saatossa käytännön tarpeiden ja tavoitteiden muokkaamina, ilman pohjateoriaa. Sen sijaan käytäntö voi perustua erilaisiin osateorioihin. Standardiperusteisen kirjanpitokäytännön viitekehyksen muodostavat

yleisesti hyväksytyt käytännöt ja periaatteet eli standardit. Standardit eivät pohjaudu mihinkään yhtenäiseen teoriaan tai perusolettamaan, joten ne voivat olla keskenään ristiriitaisia. Toisaalta standardien etuna on niiden joustavuus muuttuvissa taloustilanteissa. Lainsäädäntöperusteisten kirjanpitokäytäntöjen perustana on lakien säätäminen. Kirjanpitokäytännön kehitystä säädellään ja muokataan lakien avulla, jolloin kirjanpitokäytäntö on muodollisesti hyvin yhtenäistä, mutta samalla myös jäykkää ja joustamatonta. (Majala 1987, 34–37.)

Erot teoriakäsityksissä voivat muodostaa merkittävän esteen tilinpäätöskäytäntöjen yhtenäistämiseksi (Majala 1987, 37). Teoriaperusteiseen kirjanpitokäytäntöön tottuneen yhteisön voi olla vaikea sopeutua käytännön tarpeisiin suunniteltuun standardiperusteiseen järjestelmään ja lainsäädäntöperusteiseen järjestelmään tottuneen yhteisön voi puolestaan olla vaikea hyväksyä muita kuin laintasoisia kirjanpitoperiaatteita. Näin ollen kirjanpitokäytäntöjen harmonisointi voi jäädä teoriakäsityskohtaisten luokkien sisäiseksi.

Kolmas tilinpäätöskäytäntöjen tutkimisen taso on säätelytaso, joka sisältää yrityksen kirjanpitoa koskevan yhteiskunnan taholta tulevan sääntelyn. Kirjanpitokäytäntöjä säännellään laeilla, asetuksilla, standardeilla ja erilaisilla viranomaisohjeilla. Eri yhteisöjen kirjanpitosääntely riippuu siitä, missä määrin yhteisöjen sisällä koetaan tarvetta yritystoiminnan ohjaamiseen ja sääntelyyn kirjanpidon kautta. Sääntely voi olla väljää, jolloin se asettaa vain yleiset puitteet kirjanpidon tekemiselle ja jättää yrityksille jouston- ja tulkinnanvaraa. Toisaalta sääntely voi olla myös tiukkaa ja äärimuodoissaan jopa tukahduttavan byrokraattista. (Majala 1987, 26–27.)

Kirjanpitoa koskevia lakeja ja asetuksia voivat antaa maakohtaiset lainsäädäntöelimet sekä ylikansalliset toimijat, joiden antamat asetukset koskevat useita maita samanaikaisesti. On olemassa myös yksityisiä lautakuntia, jotka antavat kirjanpitokäytäntöä kehittäviä ja ohjaavia suositusluonteisia standardeja, jotka eivät kuitenkaan ole lainvoimaisia. Kun jokaisella maalla on omat kirjanpitosääntelyä hallitsevat tahonsa ja sääntelyä koskevat tavoitteensa, on kirjanpitokäytäntöjen harmonisointi työlästä. Sääntelijöillä voi esimerkiksi olla hyvin erilaisia käsityksiä siitä, mitä informaatiota yrityksen sidosryhmille määrätään annettavaksi, miten tuloslaskentaa ja omaisuuserien arvostamista säännellään, onko tilinpäätös verosidonnainen ja mitä muotovaatimuksia kirjanpidolle asetetaan. (Majala 1987, 37–40.)

Tilinpäätöskäytäntöjen tarkastelun neljännellä tasolla eli formaattitasolla yhdistyvät kolmen edeltävän tason eroavaisuudet ja ongelmat. Formaattitaso käsittää erilaiset tilinpäätöksen laatimiseen käytetyt laskentamallit ja -kaavat eli esimerkiksi taseen ja tuloslaskelman kaavat. Yhteisön talousjärjestelmän kehittyneisyys näkyy kirjanpitokäytännöissä formaattitasolla ja erityisesti varsinaisten laskelmien ja liitetietojen suhteessa. Eri tilinpäätöskäytäntöjen numeerinen vertailu tapahtuu formaattitasolla, mutta vertailun

luotettavuuden takaamiseksi tilinpäätöslukuja ja niiden tulkintoja on peilattava kulttuuri-, teoria- ja sääntelytason eroavaisuuksiin. (Majala 1987, 27; 40.)

4.1.2 Kirjanpitokäytäntöjen luokittelua

Reino Majalan (1987, 53) mukaan eri maiden kirjanpitokäytännöt voidaan jakaa teoriaperusteisiin, standardiperusteisiin, lainsäädäntöperusteisiin ja yhtenäistilipuiteperusteisiin järjestelmiin. Teoriaperusteisia, standardiperusteisia ja lainsäädäntöperusteisia järjestelmiä esiintyy markkinatalousmaissa, kun taas yhtenäistilipuitejärjestelmiä on lähinnä vain sosialistisissa valtioissa. Käytännöt eivät esiinny niitä soveltavissa maissa puhtaina, mutta luokittelu tapahtuu kunkin maan kirjanpitokäytännön hallitsevimman piirteen mukaan. Majalan ohella lähtökohtaisesti samankaltaisia jaotteluja ovat kehilleet useat muutkin tutkijat (ks. esim. Nobes & Parker 2008, 63–66; La Porta, Lopez-de-Silanes, Shleifer & Vishny 1998, 1118–1121).

Teoriaperusteinen kirjanpitokäytäntö perustuu tiettyyn teoriakäsitykseen, johon myös lainsäädäntö, asetukset ja suositukset perustuvat. Teoria toimii eräänlaisena viitekehystenä käytännön toiminnassa ja päätöksenteossa. Teoriaperusteinen kirjanpitokäytäntö on vallalla esimerkiksi Suomessa ja Hollannissa. Standardiperusteisessa kirjanpitokäytännössä ei ole yhtä toimintaa ohjaavaa pohjateoriaa, vaan käytäntö muodostuu eri aikoina kehittyneiden yleisesti hyväksytyjen toimintatapojen, periaatteiden ja suositusten pohjalta. Standardiperusteinen kirjanpitokäytäntö on yleinen anglosaksisissa maissa, kuten Englannissa. Lainsäädäntöperusteista kirjanpitokäytäntöä ohjaavat lait, eikä kirjanpitokäytännön pohjana ole mitään tiettyä kirjanpidon teoriaa. Kirjanpitokäytännön lainsäädäntöperusteisuudella on vahva asema esimerkiksi Saksassa ja Ranskassa. (Majala 1987, 54–55.)

Kaikkein tunnetuin kirjanpitokäytäntöjen luokittelu lienee kuitenkin Müllerin³ jaottelu (ks. Choi & Meek 2005, 55–56; Majala 1987, 55–56). Müller jaotteli kirjanpitokäytännöt mikro- ja makroperusteisiin sekä riippumattomaan käytäntöön ja yhtenäistilipuitekäytäntöön perustuviin järjestelmiin. Mikroperusteinen kirjanpitokäytäntö perustuu mikrotalousteorian periaatteisiin. Lähtökohtana on yksittäisten yritysten pyrkimys selviytyä ja ylläpitää fyysistä pääomaansa. Mikroperusteinen kirjanpitokäytäntö perustuu liikekäytännöstä tai yrityksen teoriasta johdettuun kirjanpitoteoriaan. Mikroperusteisen kirjanpitokäytännön juuret ovat Hollannissa. Makroperusteisessa kirjanpitokäytännössä puolestaan kirjanpidon ja sen kehittämisen lähtökohtina ovat kansalliset makroekonomistiset tavoitteet. Yksittäisen yrityksen tavoitteilla ei ole keskeistä roolia muu-

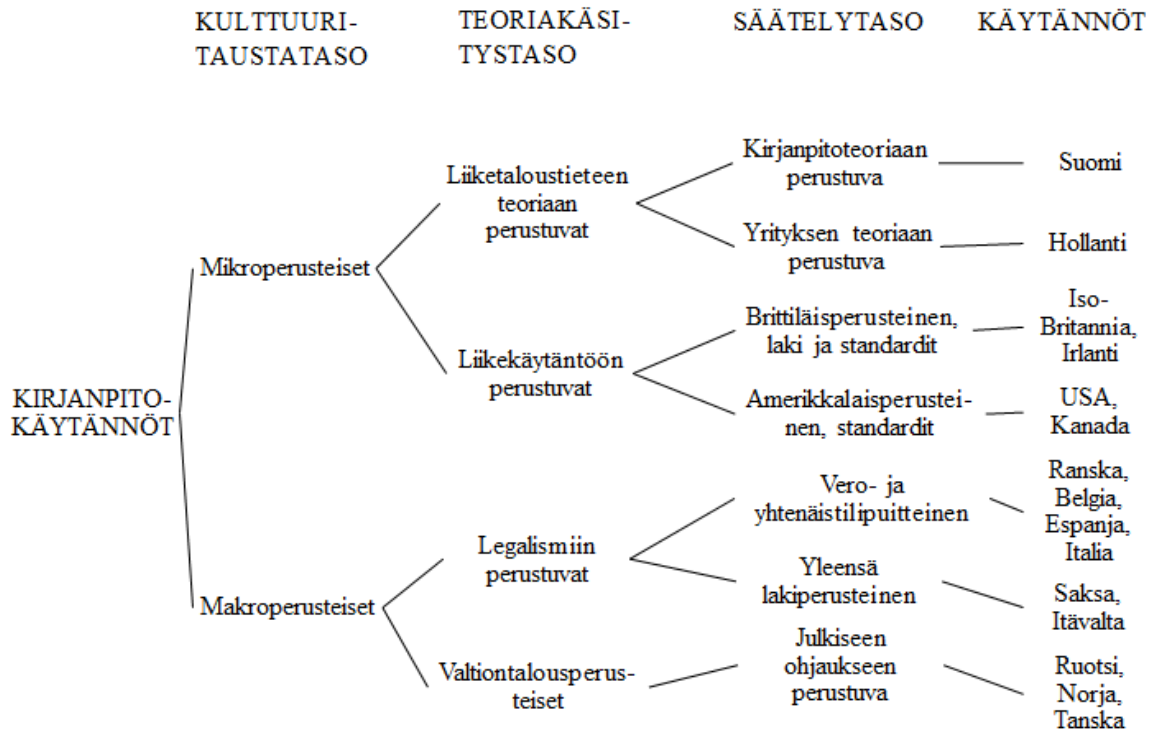
³ Müller, C. G. (1967) *International Accounting*. MacMillan, New York.

ten kuin kansallisten tavoitteiden myötäilijöinä. Ruotsin kirjanpitokäytäntö on rakentunut makroperusteisen kirjanpitokäytännön pohjalle.

Riippumattomaan käytäntöön perustuvassa järjestelmässä kirjanpitokäytäntö kehittyi talouden yleisten käytäntöjen mukaan yrityksen ja erehdyksen periaatteella. Kirjanpito nähdään palveluna, joka mukautuu talouden toimintoihin, eikä niinkään kansantalouteen. Kirjanpitokäytäntö perustuu riippumattomaan käytäntöön esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa. Yhtenäistilipuitejärjestelmässä kirjanpitokäytäntö on maan keskusjohdon käyttämä standardisoitu väline, jolla pyritään hallinnoimaan yritysten toimintaa. Keskusjohdon pyrkimyksenä on vaikuttaa kirjanpidon avulla yritysten suoriutumiseen, raaka-aineiden jakautumiseen, verotukseen ja hintatasoon. Yhtenäistilipuitejärjestelmä on käytössä lähinnä sosialistisissa valtioissa, mutta myös Ranskassa. (Choi & Meek 2005, 55–56.)

Nobes ja Parker (2008, 65) kehittivät oman kirjanpitokäytäntöjen luokittelunsa Müllerin jaottelun pohjalta. Nobesin ja Parkerin perusjaottelu tapahtuu mikro- ja makroperusteisten kirjanpitokäytäntöjen välillä ja erottaviksi tekijöiksi on listattu verotus, suhtautuminen varovaisuuden periaatteeseen, kirjanpidon tavoite sekä raportoinnin kohde. Mikroperusteisessa järjestelmässä verotuksella on vain vähän vaikutusta kirjanpitokäytäntöön ja tilinpäätöksessä korostuu oikean kuvan antaminen yrityksen toiminnasta ja taloudellisesta tilasta. Kirjanpidon tavoitteena on olla todenmukainen ja oikea ja raportoinnin kohteena ovat yrityksen nykyiset ja potentiaaliset osakkeenomistajat. Makroperusteisessa järjestelmässä verotuksella on sen sijaan keskeinen rooli, sillä se määrää kirjanpidon arvostus- ja jaksotusratkaisut. Varovaisuuden periaate näkyy makroperusteisessa kirjanpitokäytännössä voiton laskemisessa ja tilinpäätöserien arvostamisessa. Kirjanpidon tavoitteena on olla lainmukainen ja oikea ja raportoinnin ensisijaisina kohteina ovat verottaja ja luotonantajat. (Majala 1987, 56.)

Majala (1987, 60–61) on kirjanpitokäytäntöjen vertailevan tutkimuksen käsitteellistä viitekehystä hahmotellessaan esittänyt tarkennetun version kirjanpitokäytäntöjen luokittelusta. Majalan luokittelu perustuu hänen omaan kirjanpitokäytäntöjen nelijakoonsa sekä Nobesin ja Parkerin ja Müllerin jaotteluihin. Majalan malli on esitetty mukailtuna kuviossa 4. Mallista on jätetty pois sosialistiset kirjanpitokäytännöt, sillä useimmat niitä aikoinaan soveltaneet maat ovat Majalan luokittelun jälkeen luopuneet sosialismista.

Kuvio 4 Kirjanpitokäytäntöjen luokittelua (mukaillen: Majala 1987, 61.)

Majala jakaa kirjanpitokäytäntöjen luokittelun kolmeen tasoon: kulttuuritasoon, teoriakäsitystasoon ja säätelytasoon. Kulttuuritasolla kirjanpitokäytännöt jaotellaan mikroperusteisiin ja makroperusteisiin. Teoriataustatasolla kirjanpitokäytännöt luokitellaan sen mukaan, perustuvatko ne johonkin tiettyyn teoriaan, liikekäytäntöön vai julkisen vallan säätelyyn. Säätelytasolla kirjanpitokäytäntöjen luokittelu määräytyy säätelyn ja sen lähtökohdan mukaan. Toisistaan erotetaan teoriaan, tapakäytäntöön ja lainsäädäntöön perustuvat kirjanpitokäytännöt. Luokittelussa on lisäksi annettu esimerkkejä maista, jotka soveltavat kutakin kirjanpitokäytäntöä.

4.2 Pk-IFRS- ja FAS-standardien vertailu viitekehyksen eri tasoilla

4.2.1 Kulttuuritason tarkastelu

Pk-IFRS-standardin ja Suomen kirjanpitolain mukaisen FAS-standardin (Finnish Accounting Standard) erojen kulttuuritason tarkastelussa keskitytään standardeja soveltavien yhteisöjen kulttuurien ja historian eroavaisuuksiin. FAS-standardilla tarkoitetaan tässä yhteydessä suomalaista kirjanpitokäytäntöä, joka muodostuu kirjanpitolaista, kirjanpitoasetuksesta ja kirjanpitolautakunnan yleisohjeista sekä joukosta kauppa- ja teolli-

suusministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön päätöksiä ja asetuksia. Standardien taustalla olevat kirjanpitokäytännöt ovat muokkautuneet aikojen saatossa yhteisöjen kulttuurien mukaisiksi ja mukautuneet vallitseviin olosuhteisiin. Kulttuuritason vertailun kannalta kirjanpitokäytäntöjen tarkastelussa keskeisimpiä tekijöitä ovat yhteisöjen taloudellinen kehitys ja talousjärjestelmä. (Majala 1987, 26, 29.)

Kirjanpito on kulttuuriin sidonnainen ilmiö, johon vaikuttavat kunkin yhteisön, poliittiset, maantieteelliset ja yhteiskunnalliset tekijät. Yhteisöt, joilla on vakiintunut kirjanpitokäytäntö, eivät sopeudu helposti kirjanpidon muutoksiin ja saattavat jopa vastustaa niitä. (Pajunen 2010, 38, 64.) Monissa maissa kirjanpito on lakien ja asetusten myötä kansallisesti säänneltyä, eikä muiden maiden vastaavia kirjanpitosäännöksiä hyväksytä. Tästä huolimatta kirjanpito palvelee usein ihmisiä ja organisaatioita, joiden päätöksenteolla on yhä enenevässä määrin kansainvälistä merkitystä. (Choi & Meek, 2005, 2.)

Suomalaisen kirjanpitokäytännön kehittymistä voidaan selvittää helposti historian, kulttuurin, taloudellisen kehityksen ja talousjärjestelmän muutosten kautta, mutta pk-IFRS-standardin taustalla vaikuttavaa kirjanpitokäytäntöä on hankalampi määritellä. Pk-IFRS-standardi ei ole kehittynyt minkään tietyn yhteisön kulttuurin ja historian muutosten myötä, vaan standardi on kansainvälinen ja sen taustalla vaikuttaa useita eri kirjanpitokäytäntöjä ja kulttuureja. Standardin voidaan kuitenkin katsoa saaneen eniten vaikutteita anglosaksisesta kulttuuripiiristä. (Nobes & Parker 2008, 79.)

Pk-IFRS- ja FAS-standardien välisiä kulttuuritason eroja voidaan lähestyä Duffyn ja Neubergerin (1976, 102–119) talousjärjestelmäluokittelun kautta. Duffyn ja Neubergerin mukaan talousjärjestelmät voidaan luokitella kapitalistisiin, markkinataloudellisiin ja suunnitelmataloudellisiin. Puhtaasti kapitalismille, markkinataloudelle tai suunnitelmataloudelle pohjautuvia yhteisöjä ei maailmalla juuri ole ja useimpien yhteisöjen kohdalla onkin kyse eri talousjärjestelmien piirteitä yhdisteleivistä sekatalouksista. Länsimaissa yhdistyvät kapitalismin ja markkinatalouden piirteet muodostaen sekatalousjärjestelmän siten, että markkinat toimivat pääosin kysynnän ja tarjonnan ohjaamina, mutta myös valtiolla on oma roolinsa säätelijänä. Sekatalousjärjestelmä on niin pk-IFRS- kuin FAS-standardinkin taustalla, joten talousjärjestelmää ei voida pitää standardeja erottavana tekijänä. (Majala 1987, 78.)

Suomi kuuluu länsimaisen kulttuurin piiriin, mutta suomalaisessa kulttuurissa näkyy vahvasti myös pohjoismaisuus (Majala 1987, 78). Suomalainen kirjanpitokulttuuri pohjautuu vahvasti Saarion meno-tulo-teorialle, mikä on omalta osaltaan jopa hidastanut suomalaisen kirjanpitokäytännön kansainvälistymistä. Meno-tulo-teoria oli vuosikymmeniä keskeinen osa suomalaista laskentatoimen opetusta, joten kirjanpidon hahmottaminen esimerkiksi pk-IFRS-standardin kautta on valtava muutos ja voi tuntua monille laskentatoimen ammattilaisille vieraalta. Kirjanpitokäytännön pysyvät muutokset vievät aikaa ja uuden toimintatavan käyttöönotto ei automaattisesti tarkoita, että sillä olisi pysyvää arvoa yhteisölle. (Pajunen 2010, 12, 65, 72.)

Suomalainen kirjanpitokulttuuri on EU:n yhtenäissääntelyn myötä kehittynyt kansainvälisempään suuntaan, kun Suomen kirjanpitokäytäntö on altistunut EU-jäsenyyden myötä uusille poliittisille ja taloudellisille vaikutteille. Pk-IFRS-standardin käyttöönottoon liittyy kuitenkin Suomen kirjanpitokäytäntöön nähden kokonaan uusi kirjanpitofilosofia, joka korostaa pääomamarkkinoiden asemaa (Pajunen 2010, 64, 74). Taseen rooli on pk-IFRS-tilinpäätöksessä keskeinen, kun taas suomalaisessa käytännössä on totuttu tuloslaskelmakeskeiseen ajatteluun. Lisäksi suomalainen kirjanpitojärjestelmä perustuu velkojien suojaan, siinä missä pk-IFRS-standardiston voidaan katsoa perustuvan lähtökohtaisesti sijoittajan suojalle. (Haaramo & Rätty 2009, 31.)

Kirjanpitokulttuuri vaikuttaa vahvasti myös siihen, millaiseksi yritysjärjestelmä muodostuu. Yksi tunnetuimpia ja käytetyimpiä tapoja luokitella yritysjärjestelmiä on La Portan, Lopez-de-Silanosin, Shleiferin ja Vishnyn (1999) jaottelu, jossa yritysjärjestelmät jaetaan keskittyneen omistuksen ja hajautuneen omistuksen järjestelmiin. Keskittyneen omistuksen järjestelmissä yrityksen omistus on keskittynyt muutamille suuromistajille, kun taas hajautuneen omistuksen järjestelmissä yrityksen omistus on hajautunut useille sijoittajille.

Keskittyneen omistuksen järjestelmän muita ominaispiirteitä ovat pienet ja heikot arvopaperimarkkinat, keskittyneeseen omistukseen liittyvät suuret edut osakkeenomistajille ja alhainen läpinäkyvyys markkinoilla. Markkinoilla ei ole keskittyneen omistuksen järjestelmässä kovinkaan suurta roolia yrityksen toiminnan valvonnassa. Sen sijaan valvojan rooli on keskittynyt pankeille, jotka toimivat heikon sijoittajan suojan järjestelmässä myös yritysten suurimpina rahoittajina. (Coffee 2001, 5; La Porta ym. 1999, 28–30.) Suomen yritysjärjestelmän voidaan katsoa olevan varsin keskittynyt, sillä suomalaiset rahoitusmarkkinat ovat varsin pienet, yritysten rahoitus on pankkikeskeistä ja monet suomalaisyritykset ovat alkujaan perheyrityksiä, joissa omistus on keskittynyt harvoille suuromistajille.

Hajautuneen omistuksen järjestelmät ovat puolestaan rakentuneet vahvojen arvopaperimarkkinoiden ympärille. Markkinat ovat laajojen ja yksityiskohtaisten raportointivaatimusten myötä myös hyvin läpinäkyvät. Näin ollen markkinat toimivat myös yritysten tärkeimpänä valvojana ja rangaistukset vilpillisestä tai virheellisestä raportoinnista jaetaan suoraan markkinoilla yrityksen osakekurssin laskun muodossa. (Coffee 2001, 5; La Porta ym. 1999, 28–30.) Pk-IFRS-standardi korostaa sijoittajan suojaa ja sisältää hyvin yksityiskohtaisia raportointisäännöksiä yritysten tilinpäätösten vertailukelpoisuuden ja läpinäkyvyyden takaamiseksi. Pk-IFRS-standardin voidaankin nähdä istuvan parhaiten juuri hajautuneen omistuksen järjestelmään, joka on vallalla erityisesti Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa.

Pk-IFRS-standardi ei ole kehittynyt minkään tietyn yhteisön kirjanpitokäytännön pohjalta, mutta standardin laatijajärjestö IASB:n taustalla on sen perustamisesta saakka vaikuttanut vahvasti anglosaksinen kirjanpitoperinne. IASB:n edeltäjän IASC:n perusti-

vat vuonna 1973 Australian, Kanadan, Ranskan, Japanin, Meksikon, Alankomaiden, Iso-Britannian, Irlannin, Yhdysvaltojen ja Saksan kirjanpitoelimet. Maat valikoituivat mukaan niiden vahvan laskentatoimen osaamisen ja standardienlaatimiskokemuksen takia. IASB:n laatima IFRS-standardien teoreettinen viitekehys on hyvin samankaltainen kuin vastaavat viitekehukset Yhdysvalloissa, Iso-Britanniassa ja Australiassa. Viitekehystä hyödynnetään paitsi standardeja tulkittaessa, myös uusia standardeja laadittaessa. Tällainen standardien laatimistapa on tavallinen angloamerikkalaisen kirjanpitooperinteen maissa ja näissä maissa yksityisen tahon säätämien standardien omaksuminen on luontevaa. (Nobes & Parker 2008, 79–80.)

IASB:n yksityinen standardinlaadinta ja tapa korostaa sijoittajien asemaa sekä oikean ja riittävän kuvan näyttämistä ovat vieraita suomalaiselle kirjanpitooperinteelle (Nobes & Parker 2008, 85). Pk-IFRS-standardin myötä suomalainen kirjanpitokäytäntö sekoittuu anglosaksiseen käytäntöön. Suomalainen kirjanpitokäytäntö on kuitenkin ollut lähes pakotettu uudistumaan sitten meno-tulo-teorian kultakauden, sillä EU-jäsenyys velvoitti EU:n tilinpäätösdirektiivien omaksumiseen sekä tilinpäätöksen antaman oikean ja riittävän kuvan korostamiseen. (Pajunen 2010, 38–39.) Myös globalisaatio asettaa omat haasteensa kirjanpitokulttuurille. IFRS-standardit tulivat osaksi pakottavaa lainsäädäntöä Suomessa ja koko EU:ssa vuonna 2005, joten IFRS-maailma ei ole täysin vieras suomalaiselle kirjanpitokulttuurille. Pienten ja keskisuurten yritysten kohdalla siirtyminen pk-IFRS-standardin käyttöön olisi sen sijaan merkittävä, muutos, sillä pk-yritysten tilinpäätössääntely on tähän asti ollut kansallisesti säädeltyä.

4.2.2 Teoriatason tarkastelu

Teoriakäsitysten tasolla kirjanpitokäytäntöjen välisiä eroja pyritään selittämään eri yhteisöissä vallitsevilla teoriakäsityksillä. Majala (1987, 34) on luokitellut kirjanpitokäytännöt teoriaperusteisiin, standardiperusteisiin ja lainsäädäntöperusteisiin sen mukaan, perustuuko yhteisön kirjanpitokäytäntö erityiseen kirjanpito teoriaan, yleisesti hyväksytyihin käytäntöihin ja periaatteisiin vai lainsäädäntöön. Pk-IFRS- ja FAS-standardeja vertailtaessa suurimmaksi teoriakäsitystason eroavaisuudeksi muodostuukin juuri se, että pk-IFRS-standardi perustuu yleisesti hyväksytyihin käytäntöihin ja periaatteisiin, kun taas FAS-standardin pohjana on Suomen kirjanpitokäytäntöön vahvasti vaikuttanut Saarion meno-tulo-teoria.

Martti Saarion (1969) meno-tulo-teorian taustalla on ajatus siitä, että kirjanpito velvollisuus merkitsee ennen kaikkea erilläänpito velvollisuutta. Näin ollen kunkin kirjanpidon kohteena olevan talousyksikön osalta tulisi selvittää tarkasti rajat suhteessa yksikön sidosryhmiin, etteivät yksikön ja sen sidosryhmien varat mene sekaisin. Saarion meno-tulo-teorian peruskäsitteitä ovat menot, tulot ja rahoitustapahtumat. Meno-tulo-

teorian mukaan tilikaudelle kuuluvat tulot kirjataan tuotoiksi tulostilin kredit-puolelle ja menot puolestaan jaetaan kuluiksi tulostilin debet-puolelle ja aktiivaksi tasetilin debet-puolelle. Menojen jakaminen kuluiksi ja aktiivaksi perustui varovaisuuden periaatteelle. Taseeseen merkittävien varojen tulee olla rahaksimuuttokelpoisia, eikä niitä saa merkitä liian suurina. Kulut puolestaan tulee arvioida mieluummin liian suuriksi kuin liian pieniksi. Tällä tavoin myös tilikauden voitto tulee lasketuksi alakanttiin varovaisuuden periaatteen mukaisesti. (Virtanen 2007, 72–73; Lukka & Pihlanto 1993, 264; Saario 1969, 84, 93, 110.)

Menojen jakamisen tarkoituksena on kohdistaa tuotot ja niitä vastaavat kulut keskenään ja siirtää loput menot taseeseen tulevien tilikausien tuotoista vähennettäväksi. Meno-tulo-teoria korostaa tuloslaskennan merkitystä ja tasetta pidetään lähinnä jäännöslaskelmana, jota käytetään menojen ja tulojen kohdistamisessa sekä rahoituserien ja tuloista vielä vähentämättä jääneiden menojen siirtämiseen seuraavalle tilikaudelle. Meno-tulo-teorian mukaan kirjanpitolapahtumat voidaan kirjata joko suorite- tai kassaperusteisesti. Saario itse piti suoriteperustetta parempana, mutta totesi kassaperusteellakin olevan käyttöä tietyissä tapauksissa. Myös realisointiperiaate on keskeinen osa meno-tulo-teoriaa. Realisointiperiaatteen mukaan menot tulee kirjata hankintahintaan, eikä hankintahintaan tule missään olosuhteissa tehdä arvonkorotuksia. Lisäksi tuotoiksi voidaan kirjata vain realisoituneita eriä ja realisoituminen määräytyy hyödykkeen luovutushetken mukaan. (Virtanen 2007, 72–73; Pihlanto 2003, 9–10; Lukka & Pihlanto 1993, 265; Saario 1969, 25–26, 29, 90.)

Meno-tulo-teorian mukainen tuloslaskelman korostaminen oli uutta suomalaisessa kirjanpitoikäntäntössä, joka oli aiemmin ollut hyvin tasekeskeinen. Saario kuitenkin korosti, että tuloslaskelma on kaiken muun ohella myös verolaskelma ja kaikkien tuloslaskelmaan kirjattujen tulojen tulisi olla vähennyskelpoisia myös verotuksessa, sillä verottaja ottaa osansa tuloksesta joka tapauksessa. Saarion teoria saavutti kiivaasta keskustelusta ja ajoittaisesta kritiikistä huolimatta vankan aseman suomalaisessa kirjanpitolätkulttuurissa. Suomen kirjanpitolaki pohjautui Saarion meno-tulo-teoriaan vuodesta 1973 vuoteen 1997. Vuonna 1997 kirjanpitolaki uudistettiin kansainvälisten harmonisointiperiaatteiden mukaiseksi ja meno-tulo-teorian mukaiset säännökset poistettiin laista. (Pajunen 2010, 17–18, 224; Virtanen 2007, 73, 89; KPL 1997/1336; KPL 1973/655.)

Pk-IFRS-standardi perustuu suomalaiseen FAS-standardiin verrattuna aivan toisenlaiseen tapaan säätää tilinpäätöksen muodosta ja sisällöstä. Pk-IFRS:n taustalla ei ole mitään yhtenäistä pohjateoriaa, joka korostaisi kansainvälisen tilinpäätössääntelyn tarpeellisuutta ja osoittaisi standardin sisältämät tilinpäätösäännökset muita vastaavia säännöksiä paremmiksi (Ball 2006, 6). Majalan (1987) kolmijaon perusteella pk-IFRS-standardi voidaan luokitella standardiperusteiseksi järjestelmäksi. Pk-IFRS-standardi on IASB:n laatima kokoelma parhaaksi katsottuja tilinpäätöksen esittämiseen sekä tilinpäät-

töserien arvostamiseen liittyviä säännöksiä. IASB:n 15 jäsentä ovat vastuussa standardien laatimisesta ja kehittämisestä. Säännösten laadinnassa IASB pyrkii avoimeen ja läpinäkyvään toimintaan ja jokaisen uuden säännöksen tai säännösuodistuksen osalta kerätään näkemyksiä ja lausuntoja laskentatoimen asiantuntijoilta ympäri maailmaa. (About the IFRS foundation and IASB 2012.)

IASB:n standardien laadinnan taustalla on erillinen teoreettinen viitekehys, joka sisältää tilinpäätösten laadinnan ja esittämisen taustalla olevat periaatteet. Viitekehysten tarkoituksena on ennen kaikkea ohjata pk-IFRS-standardin käyttäjiä standardin soveltamisessa ja toimia IASB:lle pohjana uusien säännösten luomiselle. Viitekehysten perimmäisenä tavoitteena on estää säännösten välinen ristiriitaisuus ja edistää säännösten yhdenmukaisuutta ja loogisuutta. Viitekehysten olemassaolo on tyypillistä standardiperusteisissa järjestelmissä ja myös IASB:n teoreettisen viitekehysten ja standardien voidaan katsoa kehittyneen käytännön tarpeisiin. Tällainen yleisesti hyväksytyihin periaatteisiin ja käytännön tarpeisiin perustuva standardien laadinta on tyypillistä anglosaksiselle kirjanpitoläytännölle, joka on ollut vahvasti vaikuttamassa IASB:inkin toimintaan. (The conceptual framework – – 2010; Majala 1987, 35.)

Pk-IFRS- ja FAS-standardien perustavanlaatuisen ero teoriakäsityksissä voi vaikuttaa olennaisesti siihen, miten luontevasti siirtyminen pk-IFRS-standardin käyttöön tarvittaessa tapahtuu Suomessa. Tilinpäätössääntely ei ole Suomessa koskaan perustunut hyväksi havaittuihin käytäntöihin, vaan sen taustalla on aina ollut vahvasti teoriaperusteinen kirjanpitolaki. Näin ollen osa pk-IFRS-standardin saamista kritiikistä perustuu juuri eroon teoriakäsitystason ajattelussa. Standardiperusteisen järjestelmän voidaan kuitenkin joustavuutensa takia katsoa soveltuvan parhaiten kansainvälisen tilinpäätöskäytännön pohjaksi. (Majala 1987, 37.)

4.2.3 Sääntelytason tarkastelu

Sääntelytasolla tilinpäätöskäytäntöjen eroavaisuuksia tutkitaan yhteiskunnan taholta tulevan sääntelyn valossa. Tilinpäätössääntely muodostuu laeista, asetuksista, standardeista ja erilaisista viranomaisohjeista. Lakeja ja asetuksia antavat useimmiten kansalliset lainsäädäntöelimet, kun taas vailla lainvoimaa olevia standardeja ja suosituksia voivat antaa myös yksityiset järjestöt ja lautakunnat. Sääntelytasolla pk-IFRS- ja FAS-standardit eroavat siinä suhteessa, että Suomen tilinpäätöskäytäntöä säätelevät kirjanpitolaki ja kirjanpitolautakunnan antamat asetukset, mutta pk-IFRS-standardi on yksityisen ja riippumattoman IASB:n laatima standardi, jolla ei itsessään ole lainvoimaa. Pk-IFRS-standardin käyttöön ottavat maat voivat kuitenkin halutessaan sisällyttää standardin osaksi tilinpäätössääntelyä koskevaa lainsäädäntöään. (Who we are and what we do – – 2012; Majala 1987, 26, 37–39.)

Säätelytasolla merkittävimmäksi tekijäksi muodostuu se, säännelläänkö kirjanpitoa lailla vai ei. Useimmissa maissa on tilinpäätössääntelyä koskeva lainsäädäntö, mutta lait voivat olla luonteeltaan hyvin erilaisia. Lainsäädäntöjärjestelmät luokitellaan yleisesti järjestelmän historiallisen taustan ja kehityksen, teoriaperusteisuuden, juristien työskentelytapojen, lainsäädäntöperiaatteiden ominaisuuksien, instituutioiden sekä lakien jaottelun perusteella tapaoikeudellisiin ja säädösoikeudellisiin järjestelmiin. (La Porta ym. 1998, 1118; Majala 1987, 79.)

Suomessa kirjanpidosta säädetään eduskunnan päätöksen mukaisesti kirjanpitolailalla sekä lakia täydentävällä kirjanpitoasetuksella ja kirjanpitolautakunnan yleisohjeilla (Kirjanpitoasetus 1997/1339; KPL 1997/1336). Lisäksi yleiseen kirjanpitolainsäädäntöön luetaan joukko kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksiä ja asetuksia sekä työ- ja elinkeinoministeriön asetuksia. Kirjanpitolainsäädännön pohjana ovat EU:n neljäs ja seitsemäs yhtiöoikeudellinen direktiivi eli tilinpäätös- ja konsernitilinpäätösdirektiivit, jotka säätelevät tilinpäätöksen laadintaperiaatteita ja esittämistä. (Leppiniemi 2002.)

Suomi kuuluu La Portan ym. (1998, 1118–1119, 1138, 1150) lainsäädäntöjärjestelmien luokittelun perusteella säädösoikeudellisten järjestelmien luokkaan. Säädösoikeudelliselle järjestelmälle on tyypillistä lakien ja asetusten järjestäminen kattaviksi kokoluokiksi. Säädösoikeudellisissa järjestelmissä lainsäädäntöön erikoistuneiden tutkijoiden rooli lakien ja asetusten muotoilussa on keskeinen. Säädösoikeudelliset järjestelmät luokitellaan edelleen ranskalaisiin, saksalaisiin ja skandinaavisiin järjestelmiin, joista Suomen kirjanpitokäytäntö muistuttaa eniten skandinaavista järjestelmää. Skandinaavissa säädösoikeudellisessa järjestelmässä sijoittajien ja lainanantajien suoja on keskitäsoa ja lakien täytäntöönpano tehokasta. Suojatakseen omistuksiaan tehokkaammin sijoittajat pyrkivät saamaan suurempia omistusosuuksia yrityksissä, jolloin omistus keskittyy harvoille.

Säätelytasolla pk-IFRS-standardi poikkeaa olennaisesti Suomen kirjanpitolain mukaisesta FAS-standardista, sillä pk-IFRS-standardi ei pohjaudu lakiin, eikä sillä itsessään ole lainvoimaa. Pk-IFRS-standardin laatija IASB on yksityinen ja itsenäinen, hyötyä tavoittelematon organisaatio, jonka tavoitteena on kehittää yleisesti hyödyllisiä ja laadukkaita, kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja. IASB:n yksityisestä ja riippumattomasta luonteesta johtuen järjestöllä ei ole valtaa laatia yrityksiä velvoittavia laintasoisia tilinpäätösstandardeja. IASB:n roolina on olla standardien kehittäjä ja laatija, siinä missä päätöksen standardien käyttöönotosta tekee käyttöönotto riippuen esimerkiksi maan hallitus tai arvopaperipörssi. (Who we are and what we do – – 2012; Nobes & Parker 2008, 84, 190–191; Choi & Meek 2005, 282.)

IASB:n taustalla vaikuttava vahvasti anglosaksinen kirjanpitokäytäntö on vaikuttanut myös pk-IFRS-standardin laadintatapaan. Siinä missä Suomi FAS-standardeineen kuuluu La Portan ym. (1998) luokittelun mukaan säädösoikeudellisten lainsäädäntöjärjestelmien luokkaan, voidaan IASB ja sen pk-IFRS-standardi luokitella tapaoikeudellisten

järjestelmien luokkaan. Tapaoikeudelliselle järjestelmälle on tyypillistä lakien ja asetusten muokkautuminen ja kehittyminen oikeuskäytännön myötä. Juristeilla on vahva rooli tapaoikeudellisessa järjestelmässä, sillä heidän ratkaisemistaan ennakkotapauksista tulee osa lainsäädäntöä, johon vedotaan vastaavia tapauksia ratkaistaessa. Tapaoikeudellisissa lainsäädäntöjärjestelmissä sijoittajan ja lainanantajan suoja on korkea ja lakien täytäntöönpano melko tehokasta. Yritysten omistus on hajautunut useille sijoittajille, joilla ei ole tarvetta vahvistaa sijoittajan suojaansa keskittämällä omistuksiaan. (La Porta ym. 1998, 1119, 1138, 1150–1151.)

Eroavaisuuksien ohella pk-IFRS- ja FAS-standardistoilla on myös yhteisiä säätelytason piirteitä. Molemmat standardit ovat nimittäin periaatepohjaisia. Suomen kirjanpitolaki on säädetty teorian pohjalta ja sisältää kirjanpidon peruseriaatteet. Laki ei ohjeista yksittäisten kirjanpitotapahtumien tekemisessä, vaan kirjanpidon yksityiskohdat on jätetty hyvän kirjanpitotavan pohjalta ratkaistaviksi. (Majala 1987, 79.) Myös IASB soveltaa standardeja laatiessaan periaatepohjaista lähestymistapaa. Kaikki IASB:n laatimat standardit pohjautuvat teoreettisessa viitekehyksessä määriteltyihin peruseriaatteisiin. Tällä tavoin IASB pyrkii rajoittamaan yksityiskohtiin menevän tilinpäätöseräkohtaisen ohjeistuksen määrää ja rohkaisemaan standardin soveltajia ammatilliseen harkintaan. Periaatepohjaisella lähestymistavalla pyritään myös välttämään sääntöpohjaiselle järjestelmälle tyypillistä sääntöjen kiertämisen ongelmaa. (Doupnik & Pereira 2009, 91–92.)

4.2.4 Formaattitason tarkastelu

Formaattitasolla kirjanpitokäytäntöjen eroavaisuuksien tarkastelu keskittyy tilinpäätösinformaation muotoihin. Formaattitason eroavaisuudet ovat kulttuuri-, teoriakäsitys- ja säätelytason eroista poiketen varsin näkyviä, sillä yritys viestii sidosryhmilleen taloudellisesta tilastaan juuri formaattitasolla. Formaattitason tarkastelu mahdollistaa eri kirjanpitokäytäntöjen vertailemisen numeerisesti, mutta pelkkä lukujen vertaileminen ei kerro, mistä tilinpäätöksen luvut on johdettu, miten lukuja tulisi tulkita ja missä määrin luvut ylipäätään ovat keskenään vertailukelpoisia. Näin ollen tilinpäätöksiä vertailtaessa tulisi kattavan, luotettavan ja oikean kuvan saamiseksi tarkastella formaattitason eroavaisuuksien lisäksi myös kulttuuri-, teoriakäsitys- ja säätelytason eroavaisuuksia. (Majala 1987, 27.)

Formaattitason tarkastelu kohdistetaan niihin laskentamalleihin ja -kaavoihin, joita käyttäen tilinpäätökset on laadittu. Keskeisiä ovat erityisesti taseen ja tuloslaskelman kaavat sekä niissä esiintyvät nimikkeet ja nimikkeiden järjestys. Myös liitetietoihin tulee kiinnittää huomiota, sillä ne voivat kirjanpitokäytännöstä riippuen joko tarjota olennaista selvennystä varsinaisten tilinpäätösasiakirjojen tietoihin tai sisältää uutta tietoa,

jonka informatiivisuutensa takia tulisi ennemminkin sisältyä varsinaisiin tilinpäätösasiakirjoihin. (Majala 1987, 40.)

Suomen kirjanpitolain mukaisen FAS-standardin ja IASB:n laatiman pk-IFRS-standardin formaattitason tarkastelussa tulee kiinnittää huomiota standardien säännöksiin tilinpäätöksen esittämisestä. Suomen kirjanpitolain (KPL 3:1) mukaan tilikaudelta on laadittava tilinpäätös, joka sisältää tilinpäätöspäivän taloudellista asemaa kuvaavan taseen, tuloksen muodostumista kuvaavan tuloslaskelman, tilikaudenaikaista varojenhankintaa ja -käyttöä kuvaavan rahoituslaskelman sekä taseen tuloslaskelman ja rahoituslaskelman liitteenä olevat liitetiedot. Tilinpäätökseen on lisäksi sisällytettävä kirjanpitovelvollisen toiminnan kehittymistä, riskejä ja epävarmuustekijöitä kuvaava toimintakertomus. Rahoituslaskelman ja toimintakertomuksen laatimisesta on kuitenkin vapautettu sellaiset listaamattomat yritykset, jotka työllistävät alle 50 henkilöä ja joiden liikevaihto on alle 7,3 miljoonaa euroa tai taseen loppusumma alle 3,65 miljoonaa euroa.

Pk-IFRS-standardissa (IFRS for SME's 2009, 25) säädetään, että tilinpäätökseen tulee sisällyttää yrityksen tilinpäätöspäivän taloudellista asemaa kuvaava tase, tuloksen muodostumista kuvaava laaja tuloslaskelma, tilikauden oman pääoman muutoksia kuvaava oman pääoman muutoslaskelma, tilikauden rahavirtoja kuvaava rahoituslaskelma sekä liitetiedot, jotka sisältävät keskeisimpien sovellettujen tilinpäätösperiaatteiden ohella selventävää informaatiota muista laskelmista. Näin ollen pk-IFRS-standardi poikkeaa FAS-standardista tilinpäätöksen esittämisen osalta laajan tuloslaskelman ja oman pääoman muutoslaskelman vaatimuksissa. Taseen osalta standardien eroavaisuudet liittyvät lähinnä tase-erien jaotteluun ja arvostamiseen. Standardien rahoituslaskelmaa koskevat säännökset ovat yhteneviä, sillä Kirjanpitolautakunta käytti IAS 7 -standardia pohjana rahoituslaskelmaa koskevan yleisohjeen laadinnassa. Myös liitetiedot ovat molempien standardien kohdalla pääpiirteittäin samat, mutta pk-IFRS-standardin liitetietovaatimukset ovat huomattavasti laajemmat kuin FAS-standardin. (Haaramo & Rätty 2009, 94–95, 156; Honkamäki 2009, 70; Suomela & Tiihonen 2007, 28.)

Pk-IFRS-standardin mukainen laaja tulos muodostuu tilikaudenaikaisista oman pääoman muutoksista, jotka johtuvat liiketoimista ja muista tapahtumista, mutta eivät liity omistajien kanssa tehtyihin liiketoimiin. Laaja tuloslaskelma voidaan esittää joko yhtenä laskelmana tai kahtena erillisenä laskelmana, joista toinen sisältää voiton ja tappion osatekijät ja toinen muut laajan tuloksen erät, kuten uudelleenarvostusrahaston muutokset, vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot sekä valuuttakurssimuutokset. Yritys voi esittää pelkän voiton ja tappion osatekijät sisältävän suppean tuloslaskelman erityistapauksessa, mikäli tilikauden ja sitä edeltävien vertailutilikausien aikana ei ole kertynyt normaalien voitto- ja tappiokirjausten lisäksi muita raportoitavia laajan tuloksen eriä. Suomalaisesta käytännöstä poiketen laajaan tulokseen tai sen liitetietoihin ei voi sisäl-

lyttää satunnaisia eriä, sillä satunnaisten erien käsitettä ei tunneta IFRS-maailmassa. (IFRS for SME's 2009, 25, 31–33; Haaramo & Rätty 2009, 111–112.)

Pk-IFRS-standardi vaatii erillisen oman pääoman muutoksia kuvaavan laskelman laatimista, mikä poikkeaa suomalaisesta tilinpäätöskäytännöstä. Syynä laskelman sisällyttämiselle pk-IFRS-tilinpäätökseen on standardin tavoite pitää erillään yrityksen omistajiin liittyvät ja liittymättömät oman pääoman muutokset. Oman pääoman muutoslaskelmaan tulee sisällyttää tilikauden laaja tulos, takautuvan soveltamisen tai oikaisun vaikutukset oman pääoman eriin, liiketoimet omistajien kanssa sekä oman pääoman erien täsmäytyslaskelmat. Pk-IFRS-standardi sallii oman pääoman muutoslaskelmalle kaksi vaihtoehtoista esittämistapaa. Laskelma voidaan esittää joko erittelynä omaan pääoman kirjatuihin tuotoista ja kuluista sekä kaikista oman pääoman muutoksista tai yhdistelmänä tuotoista ja kertyneistä voittovaroista. Yhdistetty laskelma voidaan kuitenkin laatia vain, jos ainoat oman pääoman muutokset johtuvat tilikauden tuloksesta, osinkojen maksamisesta, aikaisempien tilikausien virheiden korjaamisesta tai laatimisperiaatteiden muutoksista. (IFRS for SME's 2009, 34–35; Haaramo & Rätty 2009, 111, 143; Suomela & Tiihonen 2007, 28.)

Tilinpäätöksen esittämisen osalta pk-IFRS- ja FAS-standardit eroavat siis ennen kaikkea pk-IFRS-standardin vaatimien laajan tuloslaskelman ja oman pääoman muutoslaskelman sekä liitetietovaatimusten osalta. Lisäksi pk-IFRS-standardi velvoittaisi kaikki pienet ja keskisuuret yritykset rahoituslaskelman laatimiseen, kun FAS-standardi nykyisellään vapauttaa pienimmät yritykset laskelman laatimisesta. Toisaalta toimintaker-
tomuksen laatimisvelvollisuus poistuisi pk-IFRS-standardin myötä isoimmiltakin pk-yrityksiltä. Keskeinen ero standardien välillä liittyy myös tuloslaskelma- ja tasekaavoihin. Suomen kirjanpitolaki vaatii taseen ja tuloslaskelman esittämistä erillisten kaavojen mukaisesti. Tuloslaskelma- ja tasekaavat on esitetty kirjanpitoasetuksessa (1997/1339), jossa määritetään taseen ja tuloslaskelman erien järjestys ja jaottelu. Pk-IFRS-standardi ei puolestaan aseta muotovaatimuksia tilinpäätösraporteille, vaan määrittelee pelkästään niihin sisällytettävät erät (IFRS for SME's 2009, 27, 32).

4.2.5 Yhteenveto pk-IFRS- ja FAS-standardien vertailusta viitekehysten eri tasoilla

Majalan (1987) viitekehysten läpi tarkasteltuna pk-IFRS- ja FAS-standardit eroavat toisistaan kaikilla viitekehysten neljällä tasolla. Standardit eivät ole kehittyneet tyhjiössä, vaan ne heijastelevat ympäröivän yhteiskunnan ja kulttuurin ominaispiirteitä. Pk-IFRS- ja FAS-standardien väliset erot voidaan jakaa kulttuuri-, teoria-, sääteley- ja formaattitasojen eroihin, joita on käsitelty edellä. Standardien väliset tasokohtaiset erot on esitetty tiivistettynä taulukossa 4.

Taulukko 4 PK-IFRS- ja FAS-standardien erot kulttuuri-, teoria-, säätely- ja formaattitasolla

	FAS	Pk-IFRS
Kulttuuritaso	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjanpitokulttuurin kehitystä voidaan selittää historiassa, kulttuurissa ja taloudessa tapahtuneilla muutoksilla. • Sekatalousjärjestelmä. • Länsimainen kulttuuri, pohjoismaisia erityispiirteitä. • Kirjanpitokäytäntö on tuloslaskelmakeskeinen korostaa velkojansuojaa. • Pienet rahoitusmarkkinat ja pankkikeskeisyys. • Verotus perustuu tilinpäätökseen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjanpitokulttuurin kehitys ei selity yksittäisen valtion historian, kulttuurin ja talouden muutoksilla. • Sekatalousjärjestelmä. • Länsimainen kulttuuri, anglosaksinen kirjanpitoperinne vaikuttaa vahvasti taustalla. • Kirjanpitokäytäntö on tasekeskeinen ja korostaa sijoittajansuojaa. • Laajat rahoitusmarkkinat ja sijoittajakeskeisyys. • Tilinpäätöksellä ja verotuksella ei kytkestä.
Teoriataso	<ul style="list-style-type: none"> • Teoriaperusteinen kirjanpitokäytäntö. • Saarion meno-tulo-teoria. 	<ul style="list-style-type: none"> • Standardiperusteinen kirjanpitokäytäntö. • Standardit pohjautuvat yleisesti hyväksytyihin periaatteisiin ja käytännön tarpeisiin.
Säätelytaso	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjanpitokäytäntö pohjautuu lakeihin ja asetuksiin. • Säädoikeudellinen järjestelmä. • Periaatepohjaisuus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yksityisen ja riippumattoman lautakunnan laatima standardi, jolla ei ole lainvoimaa. • Tapaoikeudellinen järjestelmä. • Periaatepohjaisuus.
Formaattitaso	<ul style="list-style-type: none"> • Tilinpäätös muodostuu tuloslaskelmasta, taseesta, rahoituslaskelmasta ja liitetiedoista. Tilinpäätökseen on lisäksi liitettävä toimintakertomus. • Pienimmät yritykset vapautettu rahoituslaskelman ja toimintakertomuksen laatimisesta. • Määrätyt tase- ja tuloslaskelmakaavat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tilinpäätös muodostuu laajasta tuloslaskelmasta, taseesta, oman pääoman muutoslaskelmasta, rahoituslaskelmasta ja liitetiedoista. • Rahoituslaskelman laatiminen pakollista kaikille yrityksille, ei toimintakertomuksen laatimisvelvoitetta. • Ei muotovaatimuksia taseelle ja tuloslaskelmalle.

Kulttuuritasolla pk-IFRS- ja FAS-standardit eroavat toisistaan ennen kaikkea siinä, että FAS-standardin kehitystä voidaan selittää suoraan suomalaisessa kulttuurissa sekä Suomen historiassa ja taloudessa tapahtuneilla käännteillä. Pk-IFRS-standardi ei puolestaan rakennu yhtenäiselle kulttuuripohjalle, vaan se on kehittynyt useiden kulttuuritaustaltaan anglosaksisten valtioiden yhteistyönä. Molempia standardeja yhdistää länsimaisuus ja standardit on myös kehitetty sekatalousjärjestelmän tarpeisiin. Siinä missä suo-

malainen FAS-standardi on kehittynyt pienille, pankkikeskeisille rahoitusmarkkinoille, on pk-IFRS-standardi kuitenkin suunnattu laajoille ja läpinäkyville sijoittajakeskeisille markkinoille. Tämä näkyy myös siinä, että FAS-standardi korostaa tuloslaskelman merkitystä ja velkojan suojaa, kun taas pk-IFRS-standardissa keskeistä on taseen asema ja sijoittajien suoja. FAS-standardin mukainen tilinpäätös on lisäksi suoraan pohjana yrityksen verotukselle, kun taas pk-IFRS-tilinpäätöksellä ja verotuksella ei ole kiinteää kytköstä, eikä pk-IFRS-tilinpäätös Suomessa kelpaisi verotuksen pohjaksi.

Teoriatasolla FAS- ja pk-IFRS-standardit eroavat ennen kaikkea siinä suhteessa, että FAS-standardi on laadittu alkuaan Saarion meno-tulo-teorian pohjalta, siinä missä pk-IFRS-standardin taustalla ei ole mitään yhtenäistä kirjanpidon yleisteoriaa. Sen sijaan pk-IFRS-standardi pohjautuu yleisesti hyväksytyihin käytäntöihin ja tapoihin. Samansuuntaisia eroja standardien välillä on nähtävissä myös sääätelytasolla, sillä FAS-standardi on tiukasti laki- ja asetuspohjainen ja pk-IFRS-standardi puolestaan tapaoikeuteen perustuva säännöskokoelma, jolla ei ole lainvoimaa. Molempia standardeja kuitenkin yhdistää periaatepohjaisuus, jossa jokaista säännöstä ohjaa periaate. Tämä tekee säännösten kiertämisestä vaikeaa.

Formaattitaso on yhdistelmä kulttuuri-, teoria- ja sääätelytason eroja ja ominaispiirteitä. Formaattitason erot näkyvät konkreettisesti tilinpäätöksen laadinnassa ja sovelletuissa kirjauskäytännöissä. Tilinpäätöksen esittämisen osalta FAS- ja pk-IFRS-standardit eroavat lähinnä siinä suhteessa, että pk-IFRS-standardissa vaaditaan laajan tuloslaskelman ja oman pääoman muutoslaskelman laatimista FAS-standardin mukaisen tuloslaskelman laatimisen sijaan. Lisäksi pk-IFRS-standardi velvoittaa kaikki yritykset rahoituslaskelman laatimiseen, eikä sisällä toimintakertomusta koskevia vaatimuksia, kun taas FAS-standardi vapauttaa pienimmät yritykset rahoituslaskelman laatimisesta ja edellyttää toimintakertomuksen laatimista. Standardien tuloslaskelma- ja tasekaavoja koskeva sääätely on myös eriävä. FAS-standardissa on säädetty tuloslaskelman ja taseen esittämistavasta, mutta pk-IFRS-standardi ei aseta tuloslaskelmalle tai taseelle muotovaatimuksia.

4.3 Pk-IFRS- ja FAS-standardien mukaisten tilinpäätöserien kirjanpitokäsittelytapojen vertailu

Honkamäki (2009) sekä Suomela ja Tiihonen (2007) ovat selvittäneet FAS- ja pk-IFRS-standardien välisiä eroja ja löytäneet eroavaisuuksia tilinpäätöksen esittämistä ja konsernitilinpäätöksen laatimista sekä yrityshankintojen, liikearvon, rahoitusinstrumenttien, rahoituskulujen, henkilöstöetujen, laskennallisten verojen, aineettomien omaisuuserien, leasing-sopimusten, tuloutuksen, osakepalkitsemisjärjestelyjen, sijoituskiinteistöjen ja varausten kirjaamista koskevissa säännöksissä.

Tässä tutkielmassa painotetaan erityisesti yrityksen lainansaannin ja pääomakustannusten kannalta olennaisia eroavaisuuksia. Seuraavassa käsitellään pk-IFRS- ja FAS-standardien eroja vuokrasopimusten, työsuhde-etuuksien, yritysten yhteenliittymien, liikearvon, arvonalentumisten, varausten, rahoitusinstrumenttien ja suojauslaskennan kirjauskäytäntöjen osalta. Muut havaitut eroavaisuudet jätetään tarkastelun ulkopuolelle, sillä niiden merkitys yrityksen lainansaannin ja pääomakustannusten kannalta voidaan katsoa vähäiseksi.

4.3.1 Vuokrasopimukset, työsuhde-etuudet ja yritysten yhteenliittymät

Vuokrasopimukset

Vuokrasopimusten kirjanpitokäsittelytavoissa pk-IFRS- ja FAS-standardit eroavat vuokrasopimusten jaottelun ja kirjauskäytäntöjen osalta. Pk-IFRS-standardissa vuokrasopimukset luokitellaan rahoitusleasingsopimuksiin ja muihin vuokrasopimuksiin. Suomen kirjanpitolaki ei puolestaan tunne lainkaan rahoitusleasingsopimusta, vaan sen mukaan kaikki vuokrasopimukset on määriteltävä muiksi vuokrasopimuksiksi. Ainoa kirjanpitolain poikkeus koskee IFRS-tilinpäätöksen laativia yrityksiä, joiden kohdalla laki sallii rahoitusleasingsopimukseksi luokittelun. (IFRS for SME's 2009, 110; Aromäki – Halonen – Jalkanen – Seppänen – Skogberg – Sundvik – Tolvanen – Torkkel – Tornainen – Tuomala – Viljanen 2004, 143; KPL 9:2.)

Vuokrasopimuksia luokiteltaessa keskeiseksi nousee vuokrattavaan hyödykkeeseen liittyvien olennaisten taloudellisten tuottojen ja riskien siirtyminen vuokralle antajalta vuokralle ottajalle. Rahoitusleasingsopimuksen kohdalla voidaan katsoa, että vuokrattavaan hyödykkeeseen liittyvät olennaiset taloudelliset tuotot ja riskit siirtyvät hyödykkeen vuokranneelle taholle. Lähtökohtaisesti vuokralle antaja käsittelee hyödykettä kirjanpidossaan myytynä ja vuokralle ottaja ostettuna. Vuokralle ottaja merkitsee hyödykkeen taseeseensa arvostettuna käypään arvoon tai sitä alhaisempaan vähimmäisleasingmaksujen nykyarvoon. Kirjanpitoon merkittävään määrään sisällytetään myös vuokrasopimuksen tekemisestä syntyneet välittömät menot. Jatkossa hyödykettä käsitellään yrityksen taseessa kuin se olisi yrityksen omistuksessa ja hyödykkeestä kirjataan tilikausittain tulosvaikutteiset poistot. Vuokrattua hyödykettä vastaava rahoitusvelka eli leasingvuokra jaetaan rahoitusmenoon ja vuokran maksuun siten, että rahoitusmeno vastaa jokaisena tilikautena yhtä suurta osuutta vuokratun hyödykkeen jäljellä olevasta velasta. (Haaramo & Rätty 2009, 238–240; Honkamäki 2009, 70; IFRS for SME's 2009 111–112; Aromäki ym. 2004, 143–144, 148–149.)

Muissa vuokrasopimuksissa vuokrattavaan hyödykkeeseen liittyvät taloudelliset tuotot ja riskit jäävät vuokralle antajalle. Näin ollen vuokratusta hyödykkeestä kirjataan tuloslaskelmaan vuokratuloja tasasuuruksina erinä vuokra-ajan kuluessa. Yrityksen vuokrasopimuksesta saamat hyödyt saattavat kuitenkin jakaantua tasaeristä poikkeavalla tavalla, jolloin yrityksen kirjanpitoon syntyy leasingmaksuista johtuvia siirtosaamisia ja siirtovelkoja. Tällainen ajan kulumisen perusteella kuluksi kirjaaminen vastaa myös Suomen kirjanpitolain mukaista vuokrasopimusten kirjanpitokäsittelyä. FAS-standardiston mukaan tätä kirjausmenettelyä tulee kuitenkin soveltaa kaikkiin vuokrasopimuksiin niiden luonteesta riippumatta. Suomalaisessa kirjanpitokäytännössä tällaista menettelyä on perusteltu erityisesti sisältöpainotteisuuden periaatteella. (Haaramo & Rätty 2009, 233, 241–242; Honkamäki 2009, 70–71; IFRS for SME's 2009 112–113; Aromäki ym. 2004, 152.)

Siirryttäessä Suomen kirjanpitolain mukaisen FAS-standardin käytöstä pk-IFRS-standardin käyttöön totutut kirjauskäytännöt muuttuvat, mikä voi näkyä sekä yrityksen avaavassa että lopettavassa taseessa. Pk-IFRS-standardin mukaisella vuokrasopimusten jaottelulla ja kirjaamisella voi olla yrityksen avaavan taseen omaa pääomaa pienentävä tai kasvattava vaikutus, mutta oman pääoman pieneneminen on yleisempää. Lisäksi vuokrasopimusten kirjauskäsittelyllä voi olla lopettavan taseen omaa pääomaa alentava tai kasvattava vaikutus. Myös avaavan ja lopettavan taseen lyhyt- ja pitkäaikaisten korollisten velkojen määrä voi kasvaa. Lopettavan taseen osalta vaikutus korollisiin velkoihin on kuitenkin avaavaa tasetta suurempi. Tasevaikutukset johtuvat erityisesti FAS-standardin mukaisesti muihin vuokrasopimuksiin kirjattujen leasingsovimusten siirtämisestä pk-IFRS-standardin mukaisiin rahoitusleasingsovimuksiin. Rahoitusleasingsovimukseksi kirjaaminen lisää yrityksen tasevarallisuutta ja kasvattaa rahoituskuluja. Kaiken kaikkiaan vaikutus taseen omaan pääomaan on kuitenkin varsin pieni, usein alle prosentin luokkaa. (Kallunki, Lantto & Sahlström 2008, 102–103, 109–112.)

Työsuhde-etuudet

Työsuhde-etuuksien kirjanpitokäsittelytapojen suhteen pk-IFRS- ja FAS-standardit eroavat toisistaan niin ikään etuuksien jaottelun ja kirjauskäytäntöjen osalta. Työsuhde-etuudet ovat yhtiön henkilöstölleen työsuoritusta vastaan antamia vastikkeita. Yhtiö voi suorittaa vastikkeet rahana, tavaroina, palveluina tai oman pääoman ehtoisina instrumentteina. Suomen kirjanpitolaki ei tarkastele erikseen työsuhde-etuuksien kirjanpitokäsittelyä, vaan palkka ja siihen liittyvät sosiaalimenot nähdään yritystoiminnassa syntyvänä menolajina, joka tulee kohdistaa tuloksenlaskennassa yritystoiminnassa syntyviin tuloihin. Pk-IFRS-standardissa työsuhde-etuudet luokitellaan puolestaan lyhytaikaisiin työsuhde-etuuksiin, työsuhteen päättymiseen liittyviin työsuhde-etuuksiin, muihin

pitkäaikaisiin työsuhde-etuuksiin sekä irtisanomisten yhteydessä suoritettaviin työsuhde-etuuksiin. Työsuhteen päättymisen jälkeiset etuudet, kuten eläkkeet ja terveydenhuolto, jaetaan pk-IFRS-standardin nojalla edelleen maksuperusteisiin ja etuusperusteisiin järjestelyihin. (Haaramo & Rätty 2009, 376–377, 381; IFRS for SME's 2009, 166; Aromäki ym. 2004, 75.)

Pk-IFRS-standardin mukaiset lyhytaikaiset työsuhde-etuudet eräännyvät kokonaisuudessaan maksettaviksi kahdentoista kuukauden sisällä sen tilikauden päättymisestä, jonka aikana etuuteen oikeuttava työ on suoritettu. Ne kirjataan kuluksi sillä tilikaudella, jonka aikana työntekijä on suorittanut työsuorituksen. Valtaosa yritystoiminnassa maksettavista työsuhde-etuuksista on juuri lyhytaikaisia työsuhde-etuuksia, sillä esimerkiksi työntekijöille maksettavat palkat sisältyvät lyhytaikaisiin etuuksiin. (Haaramo & Rätty 2009, 378; IFRS for SME's 2009, 167.)

Työsuhteen päättymisen jälkeisiä työsuhde-etuuksia ovat pääasiassa työntekijöiden eläkkeet. Maksupohjaisissa järjestelyissä yritys suorittaa kiinteitä, ennalta sovittuja maksuja erilliselle yksikölle, kuten rahastolle. Maksuja suorittavan yrityksen oikeudellinen tai tosiasiallinen velvoite ei voi ylittää sitä määrää, jonka se on sopinut suorittavansa rahastolle. Vakuutusmatemaattinen riski etuuskien odotettua pienemmästä arvosta sekä sijoitusriski sijoitettujen varojen riittämättömyydestä odotettuihin etuuksiin jäävät tällöin edun saavan työntekijän kannettaviksi. Kulut kirjataan sille tilikaudelle, jolta maksu suoritetaan ja velka vastaavasti sille tilikaudelle, jonka aikana työntekijän työsuoritus on vastaanotettu. Kulujen ja maksujen välinen erotus kirjataan siirtovelkoihin tai siirtosaamisiin. (Haaramo & Rätty 2009, 380–382; IFRS for SME's 2009, 168–169.)

Etuus pohjaisissa järjestelyissä yhtiölle jää tilikaudelle kuuluvien maksujen jälkeinkin velvoitteita suorittaa sovittuja etuuksia sen nykyiselle ja entiselle henkilöstölle. Etuus pohjaiset järjestelyt voivat olla rahastoimattomia tai rahastoitavia. Rahastoimattomissa järjestelyissä työsuhteen jälkeiset etuudet kirjataan kuluksi ja velvoitteiksi työsuoritusten perusteella. Rahastoitavissa järjestelyissä yrityksen ja työntekijöiden tekemät maksut rahastoidaan yrityksestä erilliseen yksikköön, joka ei kuitenkaan kannaa vastuuta tulevien maksujen suorittamisesta. Näin ollen vakuutusmatemaattinen riski ja sijoitusriski jäävät pääosin yhtiölle. Etuus pohjaisten järjestelyjen seurauksena taseeseen merkitään järjestelystä johtuvan velvoitteen tilinpäätöspäivän nykyarvo, johon on lisätty kirjaamattomat vakuutusmatemaattiset voitot ja josta on vähennetty takautumattomiin työsuorituksiin perustuvat kirjaamatta olevat menot sekä järjestelyyn kuuluvien varojen tilinpäätöspäivän käypä arvo. (Haaramo & Rätty 2009, 383; IFRS for SME's 2009, 168–169; Aromäki ym. 2004, 75.)

Muita pitkäaikaisia työsuhde-etuuksia ovat etuudet, jotka eivät eräänny kokonaisuudessaan maksettaviksi kahdentoista kuukauden kuluessa sen tilikauden päättymisestä, jonka aikana etuuteen oikeutettu työsuoritus on suoritettu. Muihin pitkäaikaisiin työsuhde-etuuksiin kuuluvat esimerkiksi pitkäaikaisen työsuhteen perusteella määräytyvät

lomat ja sapattivapaat. Muiden pitkäaikaisten työsuhde-etuuksien tavoitteena on sitouttaa työntekijä yhtiöön. Irtisanomisen yhteydessä maksettavat etuudet puolestaan tulevat maksettaviksi, kun yritys lopettaa henkilön työsuhteen ennen normaalia eläkkeellejäämisaikaa tai henkilö itse vapaaehtoisesti irtisanoutuu yhtiön irtisanomisen perusteella tarjoamia etuuksia vastaan. Useimmiten irtisanomisien yhteydessä maksettavat etuudet liittyvät yhtiön uudelleenjärjestelytilanteisiin ja ovat kertaluontoisia. (Haaramo & Rätty 2009, 401–403; IFRS for SME's 2009, 173–174.)

Kaiken kaikkiaan pk-IFRS-standardin lähtökohtana on työsuhde-etuuksista aiheutuvien menojen kirjaaminen kuluksi tasasuhteisesti työssä olevien henkilöiden palvelusajalle. Suomalaisen käytännön mukaan työsuhde-etuudet kirjataan kuluksi silloin, kun ne syntyvät, eikä etuusperusteisia järjestelyjä tunneta. Valtaosa suomalaisista pk-yrityksistä kuuluu työeläkejärjestelmään, joka on maksupohjainen siltä osin, kun työeläkejärjestelyn hoitaa yrityksen ulkopuolinen vakuutusyhtiö. Etuusperusteiseksi järjestely voidaan katsoa ainoastaan silloin, kun siitä on vastuussa yrityksen oma eläkekassa tai -säätiö. Tämä lienee kuitenkin harvinaista pienten ja keskisuurten yritysten keskuudessa. (Suomela & Tiihonen 2007, 28–29.)

Pk-IFRS-standardin käyttöönotto aikaansaa tuloslaskelma- ja tasevaikutuksia, kun työsuhde-etuuksien kirjanpitokäsittely muuttuu suhteessa FAS-standardin mukaiseen kirjanpitokäsittelyyn. Pk-IFRS-standardin mukaan kirjattuina työsuhde-etuudet kasvattavat yrityksen tulosta. Tulosta kasvattavia muutoksia ovat erityisesti työkyvyttömyyseläkkeeseen liittyvän lisävastuun tulouttaminen ja eläkesäätiöiden varojen arvomuutosten kirjaaminen tuloslaskelmaan. Muutoksia aiheuttavat etenkin sellaiset järjestelyt, jotka FAS-standardin mukaan kirjataan maksupohjaisesti, mutta pk-IFRS-standardin mukaan etuusperusteisesti. (Kallunki ym. 2008, 98.)

Tulolaskelmavaikutusten lisäksi työsuhde-etuuksien kirjaamisella pk-IFRS-standardin mukaisesti on myös tasevaikutuksia. Työsuhde-etuuksien kirjaamisessa tapahtuvat muutokset voivat joko pienentää tai kasvattaa avaavan taseen omaa pääomaa, mutta valtaosassa tapauksista vaikutus on omaa pääomaa pienentävä. Lisäksi työsuhde-etuuksien kirjaamisella voi olla lopettavan taseen omaa pääomaa pienentävä tai kasvattava vaikutus. Useimmiten vaikutus on omaa pääomaa pienentävä ja johtuu eläkejärjestelyjen uudelleenluokittelusta. Työsuhde-etuuksien kirjaamisen tase- ja tuloslaskelma-vaikutukset ovat pk-yritysten kannalta merkittäviä, sillä kaikissa yrityksissä maksetaan palkkoja ja eläkemaksuja. (Kallunki ym. 2008, 98, 101, 108–109.)

Yritysten yhteenliittymät

Yritysten yhteenliittymässä on kyse erillisten yritysten yhdistämisestä yhdeksi raportointiyksiköksi. Pk-IFRS- ja FAS-standardit eroavat toisistaan yritysten yhteenliittymien

kirjaamis- ja arvostamiskäytäntöjen osalta. Pk-IFRS-standardin mukaan yritysten yhteenliittymät tulee kirjata hankintamenomenetelmää soveltaen, eikä muita kirjaamiskäytäntöjä sallita. Suomen kirjanpitolaki puolestaan mahdollistaa hankintamenomenetelmän ohella myös pooling- eli yhdistelymenetelmän käytön yritysten yhteenliittymien kirjaamisessa. (Honkamäki 2009, 68; IFRS for SME's 2009, 104; Suomela & Tiihonen 2007, 29.)

Pk-IFRS-standardin mukaista hankintamenomenetelmää soveltaen yritysten yhteenliittymiä kirjattaessa tulee määrittää yrityshankinnan hankkijaosapuoli ja yrityshankinnan kustannukset sekä kohdistaa hankintameno hankitun varallisuuden, velkojen ja ehdollisten velkojen kesken. Hankintamenoon luetaan hankitun yrityksen varat, velat, ehdolliset velat ja liikkeeseen lasketut oman pääoman instrumentit sekä muut hankintaan välittömästi liittyvät kustannukset arvostettuna käypään arvoon. Mikäli hankintameno ei vastaa hankitun yrityksen varojen ja velkojen käypää arvoa, tulee hankintameno ja käyvän arvon ero kirjata liikearvoksi. Hankintamenomenetelmä on myös Suomen kirjanpitolain sallimista menetelmistä ensisijainen, eikä sen käytöstä voida poiketa kuin erityistapauksissa. (IFRS for SME's 2009, 104–106; Aromäki ym. 2004, 209.)

Suomen kirjanpitolaki sallii pooling- eli yhdistelymenetelmän käytön yritysten yhteenliittymien kirjaamisessa ainoastaan silloin, kun hankkijayrityksellä on hallussaan vähintään yhdeksän kymmenesosaa hankinnan kohteena olevan yrityksen osakkeista; hankinnan kohteena olevan yrityksen osakkeet on hankittu siten, että hankkijaosapuoli on laskenut niiden vastikkeeksi liikkeelle omia osakkeitaan; hankinnan kohteena olevan yrityksen osakkeista mahdollisesti maksettu rahavastike on suuruudeltaan enintään kymmenesosa hankkijaosapuolen liikkeelle laskemien omien osakkeiden nimellisarvosta; ja hankkijaosapuoli ja hankinnan kohteena oleva yritys eivät kooltaan tai toiminnaltaan olennaisesti poikkea toisistaan. Mikäli kaikki nämä ehdot eivät täyty yhtäaikaisesti, on yritysten yhteenliittymän kirjaamisessa sovellettava hankintamenomenetelmää. Yhdistelmämenetelmää sovellettaessa hankinnan kohteena olevan yrityksen osakkeiden hankintameno vähennetään hankkijaosapuolen omistusosuutta vastaavasta määrästä hankinnan kohteena olevan yrityksen osakepääomaa tai sitä vastaavaa omaa pääomaa. Hankintameno ja osakepääomaa vastaavan oman pääoman välinen erotus merkitään hankkijaosapuolen oman pääoman lisäykseksi tai vähennykseksi. (Yleisohje konsernitilinpäätöksen laatimisesta 2006.)

4.3.2 *Liikearvo, arvonalentumiset ja varaukset*

Liikearvo

Yrityskaupoissa voi joskus olla perusteltua maksaa hankittavasta yrityksestä sen varojen ja velkojen käypää arvoa suurempi hinta. Käyvän arvon ylittävää osaa kutsutaan liikearvoksi. Liikearvo voi olla positiivinen tai negatiivinen. Positiiviseen liikearvoon eli yrityskaupoissa maksettuun ylihintaan voivat olla syynä esimerkiksi odotetut tulevaisuuden tuotot, olemassa oleva asiakaskunta, synergiaedut tai hankinnan kohteena olevassa yrityksessä oleva tietotaito. Negatiivinen liikearvo puolestaan syntyy, kun yrityskaupan kohteena olevasta yrityksestä maksetaan sen varojen ja velkojen käypää arvoa alempi hinta. Syynä alihinnoittelulle voivat olla esimerkiksi hankintahinnan virhearviointi, yrityksen taseen ulkopuolisten varojen aliarviointi tai taseen ulkopuolisten velkojen yliarviointi. (IFRS for SME's 2009, 106; Fülbier ym. 2008, 693–694.)

Liikearvon kirjanpitokäsittely eroaa pk-IFRS- ja FAS-standardeissa erityisesti poistojen osalta. Suomen kirjanpitolain (KPL 5:9) mukaan liikearvo tulee kirjata vaikutusajanaan poistoina kuluksi. Pk-IFRS-standardi ei puolestaan salli suunnitelman mukaisten poistojen tekemistä liikearvosta, vaan aktivoidun liikearvon mahdollista arvonalentumista tulee arvioida arvonalentumistestein silloin, kun arvonalentumisesta on olemassa viitteitä ja liikearvon poistosuunnitelman tulee vastata liikearvon tulevaisuudessa odotettujen tuottojen kertymistä. Pk-IFRS-standardin käyttöönotolla voi olla suuri vaikutus suomalaisyritysten tulokseen, kun mahdollisuus tehdä säännönmukaisia poistoja liikearvosta poistuu. Vaikutus on suuri erityisesti silloin, kun liikearvon tulevaisuudessa todennäköisesti kerryttämä tulo on pysyvästi pienempi kuin vielä poistamaton hankintameno ja erotus on kirjattava yleisten arvostusperiaatteiden nojalla arvonalennuksena kuluksi. (IFRS for SME's 2009, 101, 107; Suomela & Tiihonen 2007, 29.)

Suomen kirjanpitolain (KPL 5:9) mukaan liikearvo voidaan aktivoida, mutta siitä on tehtävä suunnitelman mukaiset poistot. Poistoajaksi kirjanpitolaki määrittelee enintään viisi vuotta tai liikearvon vaikutusajan ollessa viittä vuotta pidempi, enintään kaksikymmentä vuotta. Pk-IFRS-standardi velvoittaa niin ikään liikearvon aktivoimiseen taseeseen, mutta aktivoinnin jälkeinen kirjanpitokäsittely eroaa FAS-standardin mukaisesta kirjanpitokäsittelystä. Taseeseen kirjaamisen jälkeen liikearvo tulee vastaisuudessa arvostaa käypään arvoonsa vähennettynä poistoilla ja tehdyillä arvonalentumisilla. Liikearvosta tulee pk-IFRS-standardin mukaan tehdä poistot vaikutusajanaan, joka on määritelty kymmeneksi vuodeksi, ellei kirjanpitovelvollinen pysty luotettavasti osoittamaan muuta vaikutusaikaa. (IFRS for SME's 2009, 107.)

Liikearvosta on kirjattava arvonalentuminen, mikäli voidaan katsoa, että sen käypä arvo on pysyvästi laskenut alle sen kirja-arvon. Käyvän arvon ja kirja-arvon erotus on

kirjattava tulosvaikutteisesti liikearvon arvoa alentavasti. Liikearvon mahdollista arvonalentumista tulee tarkkailla raportointiajankohtina tehtävin arvonalentumistestein. Mikäli arvonalentumistesteissä ilmenee, että on olemassa viitteitä liikearvon pysyvistä arvonalentumisesta, tulee kirjanpitovelvollisen arvioida liikearvon käypä arvo ja verrata sitä vastaavaan kirja-arvoon. Liikearvon käypää arvoa voi kuitenkin olla hankala määrittää, sillä liikearvolle ei ole olemassa markkinoita. Tällöin käypä arvo tulee määrittää liikearvoon kiinteästi liittyvien rahaa tuottavien yksiköiden käyvän arvon avulla. (IFRS for SME's 2009, 159, 162.)

Viitteitä liikearvon käyvän arvon alenemisesta tulee hakea sekä yrityksen sisäisistä että ulkopuolisista lähteistä. Viitteitä voivat olla esimerkiksi

- tilikaudenaikainen liikearvon käyvän arvon aleneminen huomattavasti enemmän kuin voitaisiin normaalin kuluman tai käytön seurauksena olettaa
- tilikauden aikana tai lähitulevaisuudessa tapahtuvat huomattavat epäsuotuisat muutokset yrityksen teknologia-, markkina-, talous- tai lainsäädäntöympäristössä
- markkinakorkojen tai muiden investointien tuottoihin vaikuttavien korkojen nousu, jolla voidaan olettaa olevan huomattavia vaikutuksia liikearvon käyvän arvon laskemisessa käytettyyn diskonttokorkoon
- yrityksen arvioidun käyvän arvon laskeminen yrityksen nettovarallisuuden kirja-arvon alle
- yrityksen varallisuuden vanhentuneisuus tai vaurioituminen
- tilikauden aikana tai lähitulevaisuudessa tapahtuvat huomattavat epäsuotuisat muutokset yrityksen varallisuuden nykyisissä tai odotetuissa käyttötavoissa tai -laajuudessa
- sisäisen raportoinnin tuottama tieto siitä, että yrityksen varallisuuden tuottamat tulokset ja kassavirrat ovat tai tulevat olemaan odotettua huonompia.

Vaikka liikearvon arvonalentumisen viitteet eivät olisikaan niin merkittäviä, että ne johtaisivat liikearvon arvonalentumiskirjauksen tekemiseen, voivat ne silti johtaa liikearvon poistoajan, poistometodin tai jäännösarvon uudelleenarvointiin. Mikäli liikearvosta päädytään tekemään arvonalentumiskirjaus, ei kirjausta voida myöhemmin missään olosuhteissa perua. (IFRS for SME's 2009, 159–160, 163.)

Pk-IFRS-standardin käyttöönoton myötä poistuva mahdollisuus Suomen kirjanpitolain sallimien suunnitelmanmukaisten liikearvopoistojen tekemiseen näkyy tuloslaskelmatasolla tuloksen parantumisena. Siirryttäessä pk-IFRS-tilinpäätökseen aiemmin tehdyt liikearvopoistot tulee perua tulosvaikutteisesti, koska pk-IFRS-standardi ei salli niiden tekemistä. Liikearvopoistojen peruuntuminen koskee valtaosaa yrityksistä, mikäli siirtyminen pk-IFRS-standardin käyttöön tulee pakolliseksi. Näin ollen siirtymällä voi olla hyvinkin merkittäviä tuloslaskelmavaikutuksia. Purettavat liikearvopoistot ovat

myös todennäköisesti kokoluokaltaan merkittäviä, mikä lisää niiden tuloslaskelmavai-
kutusta entisestään. (Kallunki ym. 2008, 96–97.)

Arvonalentumiset

Liikearvon lisäksi arvonalentumisia voi olla syytä kirjata myös useista muista tase-
eristä. Arvonalentumisia koskevat yleiset säännökset ovat pk-IFRS- ja FAS-standardien
osalta yhtenevät siltä osin, että molemmat standardit edellyttävät arvonalentumisen kir-
jaamista tulosvaikutteisesti silloin, kun hyödykkeen todennäköisesti tulevaisuudessa
kerryttämä tulo on pysyvästi vielä poistamatonta taseen kirjanpitoarvoa pienempi. Pk-
IFRS-standardi kuitenkin edellyttää huomattavasti tarkempaa arvonalentumisten arvi-
ointia kuin FAS-standardi. (IFRS for SME's 2009, 158; KPL 5:13.)

Suomen kirjanpitolaki ei anna hyödykkeen tulevaisuudessa kerryttämän tulon ja kir-
janpitoarvon vertailemista tarkempia säännöksiä tase-erien arvonalentumisten määrittä-
misestä. Pk-IFRS-standardi sen sijaan ohjeistaa hyvinkin yksityiskohtaisesti arvonalen-
tumistestauksen suorittamiseen. Pk-IFRS-standardin mukaan yrityksen tulee arvioida
tase-erien arvonalentumisia jokaisena raportointiajankohtana. Mikäli viitteitä arvonalen-
tumisesta löytyy, tulee yrityksen määrittää tase-erän käypä arvo. Jos tase-erän käypää
arvoa ei kyetä määrittämään esimerkiksi sen takia, ettei tase-erä itsessään aikaansaa
rahavirtoja, tulee määrittää tase-erään kiinteästi liittyvän rahaa tuottavan yksikön käypä
arvo. (IFRS for SME's 2009, 159; Aromäki ym. 2004, 283.)

Viitteitä tase-erän arvon alenemisesta tulee hakea sekä yrityksen sisäisistä että ulko-
puolisista lähteistä. Viitteitä voivat olla esimerkiksi

- tilikaudenaikainen tase-erän markkina-arvon aleneminen huomattavasti enem-
män kuin voitaisiin normaalin kuluman tai käytön seurauksena olettaa
- tilikauden aikana tai lähitulevaisuudessa tapahtuvat huomattavat epäsuotuisat
muutokset yrityksen teknologia-, markkina-, talous- tai lainsäädäntöympäris-
tössä
- markkinakorkojen tai muiden investointien tuottoihin vaikuttavien korkojen
nousu, jolla voidaan olettaa olevan huomattavia vaikutuksia tase-erän käyvän
arvon laskemisessa käytettyyn diskonttokorkoon
- yrityksen arvioidun käyvän arvon laskeminen yrityksen nettovarallisuuden kir-
ja-arvon alle
- tase-erän pysyvä vanhentuneisuus tai vaurioituminen
- tilikauden aikana tai lähitulevaisuudessa tapahtuvat huomattavat epäsuotuisat
muutokset tase-erän nykyisissä tai odotetuissa käyttötavoissa tai -laajuudessa
- sisäisen raportoinnin tuottama tieto siitä, että tase-erän tuottamat tulokset ja
kassavirrat ovat tai tulevat olemaan odotettua huonompia.

Vaikka tase-erän arvonalentumisen viitteet eivät olisikaan niin merkittäviä, että ne johtaisivat arvonalentumiskirjauksen tekemiseen, voivat ne silti johtaa tase-erän poistoajan, poistometodin tai jäännösarvon uudelleenarviointiin. (IFRS for SME's 2009, 159–160; Aromäki ym. 2004, 285–286.)

Jokaisena raportointiajankohtana yrityksen tulee myös arvioida, ovatko edellytykset aiemmin tehdyille arvonalentumiskirjauksille muuttuneet tai poistuneet kokonaan. Mikäli arvonalentumisen tai sen osan voidaan katsoa peruuntuneen, tulee yrityksen määrittää tase-erän käypä arvo. Jos tase-erän käypä arvo ylittää sen kirja-arvon tulee yrityksen purkaa arvonalentumiskirjausta tulosvaikutteisesti siltä osin, kun käypä arvo ylittää kirja-arvon. Arvonalentumista ei kuitenkaan voi purkaa yli sen määrän, joka alun perin on kirjattu arvonalentumiseksi. Arvonalentumiskirjauksen purkamisen jälkeen yrityksen tulee mukauttaa tase-erän poistosuunnitelma purkamisen jälkeiseen arvoon. Kirjanpitolautakunnan suunnitelman mukaisista poistoista antaman yleisohjeen mukaan arvonalentumiskirjauksen purku tulee kirjata satunnaisiin tuottoihin, joita IFRS-maailma ei tunne. (IFRS for SME's 2009, 163–164; Yleisohje suunnitelman mukaisista poistoista 1999.)

Siirryttäessä FAS-standardin käytöstä pk-IFRS-standardin käyttöön arvonalentumistarkastelusta tulee tarkempaa ja arvonalentumisia tulee kirjata useammin. Omaisuuserien arvonalentumisten kirjaamisella pk-IFRS-standardin mukaisesti voi olla yrityksen lopettavan taseen omaa pääomaa alentava vaikutus. Oman pääoman alentuminen johtuu niistä omaisuuseriin kirjatusta arvonalentumisista, joita ei välttämättä olisi huomattu tai edes täytynyt kirjata FAS-standardin mukaan meneteltäessä. Arvonalentumisten lopettavan taseen omaa pääomaa alentava vaikutus ei kuitenkaan ole odottamaton, sillä arvonalentumiset alentavat aina yrityksen omaa pääomaa ja aiheuttavat tuloslaskelmaan kulun. (Kallunki ym. 2008, 109.)

Varaukset

Varausten kirjanpitokäsittelyn osalta pk-IFRS- ja FAS-standardeissa on sekä yhteneväisyyksiä että eroavaisuuksia. Yhtäältä pk-IFRS-standardissa määritelty varauksen käsite vastaa FAS-standardin pakollisen varauksen käsitettä. Toisaalta taas pk-IFRS-standardi ei tunne lainkaan FAS-standardin mukaisia vapaaehtoisia varauksia, sillä ne eivät pk-IFRS-standardin mukaan täytä velan kirjaamisedellytyksiä. Pk-IFRS-standardin asettamat edellytykset varausten kirjaamiselle ovat huomattavasti tiukemmat kuin FAS-standardissa. Suomalaisyriyten kannalta siirtyminen pk-IFRS-standardin käyttöön tarkoittaisikin erään tärkeän verosyistä hyödynnettävän tuloksenjärjestelykeinon poistumista käytöstä. (Suomela & Tiihonen 2007, 30; Aromäki ym. 2004, 160.)

Pk-IFRS-standardin mukaan varaus on velka, jonka toteutumismäärä ja -ajankohta ovat epävarmoja. Jotta varaus voitaisiin kirjata, on kaikkien seuraavien ehtojen standardin nojalla täytyttävä:

- yhtiöllä on olemassa oleva velvoite jonkin aiemman tapahtuman seurauksena
- on todennäköistä, että aiemman tapahtuman seurauksena syntyneen velvoitteen täyttäminen edellyttää taloudellista hyötyä ilmentävien voimavarojen poistumista yhtiöstä
- syntyneen velvoitteen määrä on arvioitavissa luotettavasti.

Suomen kirjanpitolain (KPL 5:14) pakollisen varauksen kirjaamista koskevat ehdot ovat hyvin samansisältöiset. Edellytykset varaukset kirjaamiseksi voivat täytyä esimerkiksi lainmuutoksen tai ympäristöä saastuttavan toiminnan myötä. Varaukset tulee pk-IFRS-standardin mukaisesti kirjata taseeseen siihen arvoon, joka vastaa yrityksen parasta arviota velvoitteen aiheuttamista menoista tilinpäätösajankohtana. Varausten arvoa tulee tarkastella uudelleen jokaisena raportointiajankohtana ja tarvittaessa oikaista kuvaamaan tilinpäätöshetken parasta arviota. Oikaisut tulee kirjata tulosvaikutteisesti. Mikäli varauksen kirjaamisen edellytykset poistuvat, tulee varaus purkaa ja tulouttaa. Varausta voidaan käyttää vain niiden menojen kattamiseen, joita varten varaus on alun perin kirjattu. (Haaramo & Rätty 2009, 363–364, 366; IFRS for SME's 2009, 118–120; Aromäki ym. 2004, 161, 164, 168, 170–171.)

Pk-IFRS ei salli yleisluontoisten varausten tekemistä, vaan jokainen varaus tulee kohdistaa tietyille yksilöitävissä olevalle aikaisemman tapahtuman seurauksena syntyneelle velvoitteelle. Näin ollen FAS-standardi poikkeaa olennaisesti pk-IFRS-standardista suomalaisen kirjanpitokäytännön mukaan kirjattujen yleisten, toista velvoitetta vastaan purettavien varausten kohdalla. FAS-standardin mukaan varauksia voi tehdä muulloinkin kuin yritystä koskevan oikeudellisen tai tosiasiallisen velvoitteen seurauksena. Suomen kirjanpitolaki (KPL 5:15) sallii vapaaehtoisen varauksen tekemisen esimerkiksi investoinnin tai toiminnan jatkuvuuden turvaamisen vuoksi. Vapaaehtoisten varausten tekeminen onkin eräs tuloksentasauksen keino suomalaisessa kirjanpitokäytännössä. Tekemällä varaus voidaan tilikaudenaikaista voittoa pidättää laskennallisesti yrityksessä esimerkiksi investointien tulorahoitusta varten. Vapaaehtoinen varaus ei perustu liiketoimintaan, vaan sen tarkoitus on pelkästään tuloksenjärjestely, joten se tulee kirjata tilinpäätössiirtojen ryhmään. (Haaramo & Rätty 2009, 364; Aromäki ym. 2004, 160, 171.)

4.3.3 *Rahoitusinstrumentit ja suojauslaskenta*

Rahoitusinstrumentit

Rahoitusinstrumentit ovat sopimuksia, jotka aikaansaavat toiselle yritykselle rahoitusvaroihin kuuluvan erän ja samalla toiselle yritykselle rahoitusvelan tai oman pääoman ehtoisen instrumentin. Pk-IFRS-standardissa rahoitusinstrumentit on jaettu kahteen ryhmään: perusrahoitusinstrumentteihin ja muihin rahoitusinstrumentteihin. Perusrahoitusinstrumentteihin sisältyvät esimerkiksi saamiset, vaihtovelkakirjalainat, yritystodistukset ja vaadittaessa maksettavat talletukset. Muihin rahoitusinstrumentteihin puolestaan lukeutuvat esimerkiksi johdannaiset, optiot, futuurit ja warrantit. (Honkamäki 2009, 69; IFRS for SME's 2009, 54–55.)

Pk-IFRS-standardin mukaan yritys voi kirjata rahoitusinstrumentit taseeseensa, kun se tulee osapuoleksi kyseistä rahoitusinstrumenttia koskevaan sopimukseen. Rahoitusinstrumenttien arvostaminen riippuu pk-IFRS-standardissa niiden luokittelusta. Perusrahoitusinstrumentit tulee arvostaa taseessa hankintamenoon ja alkuperäisen arvostamisen jälkeen tilinpäätöspäivinä jaksotettuun hankintamenoon. Hankintamenon jaksotukset lasketaan efektiivisen koron menetelmällä. Efektiivinen korko on se sisäinen korko, jolla kaikki rahoitusinstrumentin tulevaisuuden arvioidut vastaiset maksut tulevat täsmälleen yhtä suureksi rahoitusvaroihin tai -velkoihin kuuluvan erän kirjanpitoarvon kanssa. Sisäinen korkokanta lasketaan instrumentin odotettavissa olevalta juoksuajalta. Jokaisena tilinpäätöspäivänä yrityksen tulee arvioida, onko rahoitusinstrumentin arvo alentunut. Mikäli tilinpäätöspäivänä ilmenee viitteitä siitä, että rahoitusinstrumentin arvo on alentunut, tulee arvonalennus kirjata tulosvaikutteisesti. (Haaramo & Rätty 2009, 334; IFRS for SME's 2009, 57–58, 61.)

Pk-IFRS-standardin mukaiset muut rahoitusinstrumentit tulee puolestaan merkitä taseeseen käypään arvoon arvostettuina, mikäli niiden käypä arvo voidaan luotettavasti määrittää. Tilinpäätöspäivinä muiden rahoitusinstrumenttien käyvän arvon muutokset tulee kirjata tulosvaikutteisesti. Mikäli rahoitusinstrumentin käypää arvoa ei kyetä määrittämään luotettavasti, tulee se arvostaa hankintamenoonsa ja hankintamenosta tulee tilikausittain vähentää arvonalentumiset. Mikäli yritys ei ole arvostanut rahoitusinstrumentteja käypään arvoon taseessa, tulee niiden käyvät arvot esittää tilinpäätöksen liitetiedoissa. Tämä vaatimus koskee myös perusrahoitusinstrumentteja, eikä yritys voi näin ollen välttyä rahoitusinstrumenttien käypien arvojen laskemiselta ja esittämiseltä pk-IFRS-tilinpäätöstä laatiessaan. (IFRS for SME's 2009, 70; Suomela & Tiihonen 2007, 31.)

Suomen kirjanpitolain (5:2) mukaan saamiset ja velat tulee arvostaa taseessa niiden nimellisarvoon. Kirjanpitolaki kuitenkin sallii tietyin edellytyksin rahoitusvälineiden

arvostamisen käypään arvoon. Käypään arvoon voidaan arvostaa vain sellaiset taseen vastaaviin merkityt rahoitusvälineet, joiden käypä arvo on luotettavasti määriteltävissä. Riittävän luotettavana pidetään arvoa, joka on johdettavissa rahoitusvälineen osien tai vastaavien rahoitusvälineiden markkina-arvosta sekä arvoa, joka on laskettavissa rahoitusmarkkinoilla yleisesti hyväksytyillä, luotettavan arvion antavilla arvostusmalleilla. Käyvän arvon muutos voidaan merkitä joko tulosvaikutteisesti tuloslaskelmaan tai erityistapauksissa taseen omaan pääomaan sisältyvään käyvän arvon rahastoon. Tällaisia erityistapauksia ovat suojausinstrumentit, valuuttakurssimuutokset ja vailla kaupankäyntitarkoitusta pidetyt rahoitusinstrumentit, jotka eivät ole johdannaissopimuksia. (Asetus rahoitusvälineiden arvostamisesta – – 2004.)

Käypään arvoon ei FAS-standardiston mukaan koskaan saa arvostaa

- rahoitusvälineitä, jotka eivät ole johdannaissopimuksia ja joita pidetään niiden eräpäivään saakka
- saamisia, joita ei pidetä kaupankäyntitarkoituksessa
- osuuksia tytä-, omistusyhteys- ja yhteisyrityksissä
- oman pääoman ehdoin liikkeeseen laskettuja rahoitusvälineitä
- ehdollista vastiketta koskevia sopimuksia yritysten yhteenliittymässä
- muita rahoitusvälineitä, jotka yleisesti hyväksytyyn käytännön mukaisesti arvostetaan käyvältä arvosta poikkeavasti.

Rahoitusveloista käypään arvoon voidaan arvostaa vain rahoitusjohdannaiset ja kaupankäyntisalkun osana olevat rahoitusvälineet. (Asetus rahoitusvälineiden arvostamisesta – – 2004.)

Siirryttäessä FAS-standardin käytöstä pk-IFRS-standardin käyttöön rahoitusinstrumenttien kirjauskäytännöt muuttuvat ja niiden arvostaminen käypään arvoon yleistyy. Tällä voi olla vaikutusta yrityksen taseeseen. Pk-IFRS-standardin mukaisella rahoitusinstrumenttien luokittelu- ja kirjaustavalla voi olla yrityksen avaavan taseen omaa pääomaa pienentävä tai kasvattava vaikutus. Lisäksi rahoitusinstrumenttien kirjauskäytäntöjen muutoksella voi olla lopettavan taseen omaa pääomaa pienentävä vaikutus. Myös avaavan ja lopettavan taseen lyhyt- ja pitkäaikaisten korollisten velkojen määrä voi kasvaa. Lopettavan taseen osalta kasvu on aloittavaa tasetta suurempaa. Tasetta kasvattava vaikutus johtuu useiden rahoitusinstrumenttien käypään arvoon arvostamisesta. Kaiken kaikkiaan rahoitusinstrumenttien kirjaamisen tasevaikutukset jäävät kuitenkin melko pieniksi. (Kallunki ym. 2008, 101–102, 104, 109, 111–112.)

Suojauslaskenta

Suojauslaskentaa sovelletaan sellaisissa tilanteissa, joissa yrityksen tavoitteena on suojautua omaisuus- ja velkaerien sekä mahdollisten tulevien rahavirtojen arvoissa tai mää-

rissä tapahtuvilta rahoitusriskien aiheuttamilta muutoksilta. Muutoksia voivat aiheuttaa esimerkiksi korkojen ja valuuttakurssien vaihtelut. Muutokset ovat markkinoista johtuvia, eikä yritys voi omilla toimillaan vaikuttaa niihin, joten sen ainoa keino on suojautuminen. Suojauslaskenta on laskentametodi, jonka tavoitteena on sovittaa yhteen suojattavan erän ja suojaavan instrumentin tuloslaskelmavaikutukset. (Haaramo & Rätty 2009, 343–344; Aromäki ym. 2004, 261.)

Pk-IFRS-standardi sallii rahoitusinstrumentin kirjaamisen suojausinstrumentiksi, mikäli:

- yritys nimeää ja dokumentoi suojaussuhteen siten, että riski, jolta suojaudutaan, suojauksen kohde ja suojausinstrumentti ovat tarkasti määriteltäviä ja suojauksen kohteeseen sisältyvä riski on sama riski, jolta pyritään suojautumaan suojausinstrumentin avulla
- riski, jolta suojaudutaan, on velkainstrumenttiin liittyvä korkoriski, ulkomaankauppaan liittyvä valuuttakurssiriski, yrityksen hallussaan pitämään hyödykkeeseen liittyvä hintariski tai ulkomaaninvestointiin liittyvä valuuttakurssiriski
- suojausinstrumentti on koronvaihtosopimus, valuutanvaihtosopimus, valuuttakurssijohdannainen tai hyödykejohdannainen, jonka voidaan katsoa olevan erittäin tehokas riskiltä suojaautumisessa
- suojausinstrumenttisopimukseen liittyy yrityksen ulkopuolinen osapuoli ja suojausinstrumentin nominaaliarvo vastaa suojauksen kohteen nominaaliarvoa
- suojausinstrumentti ei sisällä ennakkomaksu-, etukäteiseräyttämistä tai juoksuajanpidentämismahdollisuutta.

Suojausinstrumentin voidaan katsoa olevan tehokas silloin, kun sen käyvän arvon tai kassavirran vaihtelut kumoavat suojattavan riskin toteutumisesta johtuvat suojauskohteen käyvän arvon tai kassavirran vaihtelut. (IFRS for SME's 2009, 71–72; Aromäki ym. 2004, 263.)

Suojausinstrumentit jaotellaan pk-IFRS-standardissa kahteen luokkaan: käyvän arvon suojauksiin ja rahavirtojen suojauksiin. Käyvän arvon suojauksella voidaan suojautua esimerkiksi suojattavan erän hinnanmuutokselta, korkotason muutokselta tai valuuttakurssimuutoksesta johtuvalla käyvän arvon muutoksella. Käyvän arvon suojauksessa suojausinstrumentti kirjataan taseeseen ja sekä suojausinstrumentin että suojauskohteen käyvän arvon muutokset kirjataan tulosvaikutteisesti tuloslaskelmaan. Rahavirtojen suojauksessa suojauksen kohteena on tulevaisuuden rahavirta tai valuuttamääräinen sitova sopimus, joten käyvän arvon muutoksia ei voida merkitä kirjanpitoon. Suojausinstrumentin kirjaamisessa tulee eriyttää instrumentin tehokas ja tehoton osa. Tehokkaan osan arvonmuutos kirjataan omaan pääomaan ja tehottoman osan arvonmuutos puolestaan tulosvaikutteisesti tilikauden tuloslaskelmaan. (IFRS for SME's 2009, 73–74; Aromäki ym. 2004, 265–269.)

Suojauslaskennan soveltaminen tulee lopettaa, mikäli suojausinstrumentti eräännyy, tai se myydään tai toteutetaan; suojauslaskennan kriteerit eivät enää täyty tai ennakoitun liiketoimen tai kiinteän sitoumuksen ei enää odoteta toteutuvan. Poistettaessa käyvän arvon suojausiksi luokiteltuja instrumentteja taseesta tulee ottaa huomioon instrumentin kirjanpitoarvoon tehdyt oikaisut. Kirjanpitoarvon oikaisut tulee jaksottaa tulosvaikutteisesti instrumentin jäljellä olevalle juoksuajalle. Rahavirtojen suojausiksi luokiteltujen instrumenttien kohdalla omaan pääomaan kirjatut instrumentin tehokkaan osan arvonmuutokset tulee siirtää taseesta tuloslaskelmaan tulosvaikutteisesti. (IFRS for SME's 2009, 73–74; Aromäki ym. 2004, 279.)

FAS-standardi ei juurikaan sisällä johdannaisinstrumentteja ja suojauslaskentaa koskevia säännöksiä. Kirjanpitolautakunnan yleisohjeessa ulkomaanrahan määräisten saamisten, velkojen ja muiden sitoumusten muuttamisesta euromääräiseksi (2005) kuitenkin ohjeistetaan, että niissä tilanteissa, joissa suojauslaskentaa koskevaa kysymystä ei nimenomaisesti ole ratkaistu Suomen lainsäädännössä tai Euroopan unionin tilinpäätös-direktiiveissä, voidaan vastausta hakea IFRS-standardistosta. Yleisohjeessa annetussa suojauslaskentaa ja suojausinstrumenttien kirjaamista koskevassa ohjeistuksessa viitataan IAS 39 -standardiin ja ohjeistus on laadittu samansuuntaiseksi IFRS-standardiston kanssa. Näin ollen ohjeistus vastaa olennaisilta osin myös pk-IFRS-standardin sisältöä. Suomen kirjanpitolain yleisestä varovaisuuden periaatteesta johtuen varat ja velat on kuitenkin totuttu arvostamaan hankintamenoa tai sitä alempana markkinahintaan, joten voidaan olettaa, että myöskään suojausinstrumenttien kohdalla käypään arvoon arvostaminen ei FAS-standardin mukaan laaditussa tilinpäätöksessä ole yhtä yleistä kuin pk-IFRS-tilinpäätöksessä (Aromäki ym. 2004, 260).

Siirryttäessä FAS-standardin käytöstä pk-IFRS-standardin käyttöön suojausinstrumenttien arvostaminen käypään arvoon yleistyy. Tämä aikaansaa tasevaikutuksia. Pk-IFRS-standardin mukainen suojausinstrumenttien kirjauskäsittely kasvattaa yrityksen avaavan taseen omaa pääomaa. Suomalaisen käytännön mukaisesti aiemmin hankintamenoonsa kirjattujen suojausinstrumenttien arvo voi muuttua merkittävästi, kun ne arvostetaan käypään arvoon, mikäli suojausinstrumentin arvo on noussut alkuperäisen kirjausten tekemisen jälkeen. (Kallunki ym. 2008, 106.)

5 TUTKIELMAN EMPIIRINEN OSUUS

5.1 Haastattelujen toteutus

Tutkielman empiirinen osuus toteutettiin haastattelujen avulla. Haastattelumenetelmänä käytettiin analyyttistä haastattelua, jossa haastattelu etenee osin keskustelunomaisesti mahdollistaen haastattelijan esittämät tarkentavat lisäkysymykset, joita ei ole suunniteltu etukäteen (Kreiner & Mouritsen 2006). Analyyttisen haastattelumenetelmän avulla voidaan saada haastateltavilta kattavaa ja syvällistä tietoa ja tuoda esille näkökulmia, joita ei ennen haastattelun alkua osattu ennakoida.

Tutkielmaa varten haastateltiin kuutta pk-yrityksiä luotottavissa rahoituslaitoksissa työskentelevää tilinpäätösanalyysin ja luottopäätöksenteon asiantuntijaa. Lisäksi haastateltavana oli neuvonta- ja konsultointipalveluja tarjoavan asiantuntijaorganisaation IFRS-asiantuntija. Taulukossa 5 on listattu haastateltavat, haastatteluajankohdat ja haastattelujen kestot sekä haastateltavien henkilöiden IFRS-asiantuntemuksen taso.

Taulukko 5 Haastateltavat

Haastattelu	Ajankohta ja kesto	Haastateltavat	Haastateltavan organisaatio	IFRS-asiantuntemus
Haastattelu 1	10.9.2012 1 h 15 min	Yritystutkimuksen asiantuntija 1	Rahoituslaitos A	Kohtalainen
Haastattelu 2	19.9.2012 1 h	IFRS-asiantuntija	Asiantuntijaorganisaatio	Erinomainen
Haastattelu 3	21.9.2012 1 h 15 min	Yritystutkimuksen asiantuntija 2 Tilinpäätösanalyysin asiantuntija 1	Rahoituslaitos B	Kohtalainen
Haastattelu 4	25.9.2012 45 min	Rahoitusasiantuntija 1	Rahoituslaitos C	Kohtalainen
Haastattelu 5	1.10.2012 1 h	Rahoitusasiantuntija 2 Tilinpäätösanalyysin asiantuntija 2	Rahoituslaitos D	Hyvä

Yhteensä tutkielmaa varten tehtiin viisi haastattelua, joista kaksi oli ryhmähaastatteluja. Molemmissa ryhmähaastatteluissa oli haastattelijan lisäksi läsnä kaksi haastateltavaa.

Haastateltavat korostivat, että haastatteluissa esitetyt mielipiteet on annettu asiantuntijaroolissa, eivätkä ne välttämättä vastaa heidän edustamiensa organisaatioiden näkemyksiä. Tästä syystä haastatteluja on käsitelty anonyymisti. Kukin haastattelu kesti noin tunnin.

Haastateltavien IFRS-asiantuntemus vaihteli, millä voidaan aiemmissa tutkimuksissa tehtyjen havaintojen perusteella katsoa olevan vaikutusta haastateltavien antamiin vastauksiin. IFRS-asiantuntemusta on arvioitu asteikolla olematon–vähäinen–kohtalainen–hyvä–erinomainen, jossa olematon viittaa siihen, ettei haastateltava ole lainkaan tutustunut IFRS-standardistoon ja erinomainen puolestaan siihen, että haastateltavaa voidaan pitää IFRS-standardiston sisällön ja soveltamisen erityisasiantuntijana. Kaikilla haastateltavilla oli vähintään kohtalainen IFRS-asiantuntemus. Asiantuntemustaso katsottiin kohtalaiseksi, jos haastateltavan voitiin katsoa tuntevan standardiston peruseriaatteet, mutta standardin yksityiskohtien hallitsemisella ei hänen työtehtävissään ollut keskeistä roolia.

5.2 Haastattelujen tulokset

5.2.1 *Asenteet pk-yritysten tilinpäätössääntelyn kansainvälistä harmonisointia ja pk-IFRS-standardia kohtaan*

Haastateltavat olivat melko yksimielisiä siitä, että kotimaan markkinoilla toimivien suomalaisyritysten kannalta pienten ja keskisuurten yritysten tilinpäätössääntelyn harmonisointi ei ole olennaista eikä tarpeellista. Osa haastateltavista suhtautui harmonisointipyrkimyksiin hyvinkin kielteisesti:

Suhteessa syntyviin kustannuksiin harmonisointi ei taatusti ole tarpeellista. Ihan mielipuolinen operaatio. Ei tuollainen harmonisointi ole realismia tolkullisella aikajänteellä.

(Yritystutkimuksen asiantuntija 1, Rahoituslaitos A)

Ihan turhaa. En näe harmonisoinnissa mitään hyvää. Siinä korostuu liikaa sijoittajan näkökulma.

(Tilinpäätösanalyysin asiantuntija 1, Rahoituslaitos B)

Haastateltavien näkemysten mukaan pk-yritysten tilinpäätössääntelyssä on joka tapauksessa tapahtunut jo riittävää yhdenmukaistumista EU-tasolla, kun tilinpäätöskäytäntöjä koskevat direktiivit on otettu osaksi Suomen lainsäädäntöä. Suomen omaa kirjanpito-

lainsäädäntöä pidettiin myös jo itsessään niin korkeatasoisena, ettei sen koettu tarvitsevan vahvistusta kansainvälisistä standardeista.

Vaikka tilinpäätössääntelyn harmonisointia ei nähtykään kotimaan markkinoilla toimivien yritysten kannalta tarpeellisena, näki muutama haastateltava harmonisoinnin kuitenkin hyödyllisenä kansainvälistä kauppaa harjoittavien yritysten ja erityisesti EU:n ulkopuolisilla markkinoilla toimivien yritysten kannalta. Tärkeänä pidettiin etenkin sitä, että ulkomaista rahoitusta hakevilla tai ulkomaisia yritysostoja tekevillä suomalaisyrityksillä on esittää kansainvälisesti vertailukelpoinen tilinpäätös sidosryhmilleen. Harmonisoinnista saatavat hyödyt nähtiin kuitenkin ennen kaikkea tulevaisuuden hyötyinä:

Jos ajatellaan tulevaisuutta, niin harmonisointi on ihan varmasti tarpeen, koska yhä enemmän pienemmätkin yritykset joutuvat kansainvälistymään. Tänä päivänä vastaukseni olisi, että harmonisointi ei ehkä ole niin tärkeää, mutta jos katsotaan muutama kymmenen vuotta eteenpäin, niin ihan varmasti tulevaisuudessa se on tärkeää.

(Rahoitusasiantuntija 1, Rahoituslaitos C)

Asiantuntijaorganisaation IFRS-asiantuntija myös totesi, ettei pk-yritysten tilinpäätössääntelyn kansainvälisestä harmonisoinnista ole juurikaan käyty keskustelua Suomessa, joten neuvontapalveluidenkin suhteen on jääty odottavalle kannalle ja lähdetty siitä olettamasta, että IFRS-raportointiin siirtyvät pk-yritykset ottavat raportoinnissaan käyttöön listayhtiöiden IFRS-standardiston. Asiantuntija kuitenkin muistuttaa, että esimerkiksi Ruotsissa on jo lähdetty mukauttamaan pk-yrityksiä koskevaa lainsäädäntöä pk-IFRS-standardin mukaiseksi, joten mikään mahdoton ajatus harmonisointi ei ole tulevaisuudessa.

Haastateltavat olivat törmänneet pienten ja keskisuurten yritysten laatimiin IFRS-tilinpäätöksiin verrattain harvoin. Kansainvälisen tilinpäätösstandardin mukaisen raportoinnin valinneita yrityksiä yhdisti usein joko ulkomainen emoyhtiö tai halu löytää yritykselle ulkomainen ostaja. Asiantuntijaorganisaation IFRS-asiantuntijan mukaan myös valtionyhtiöt pyrkivät vertaamaan omaa toimintaansa listayhtiöiden toimintaan laatimalla IFRS-tilinpäätöksen. Perheyrietykset sen sijaan vierastavat IFRS-raportointia muun muassa IFRS-standardiston vaatimien laajojen liitetietojen takia.

Haastateltavat eivät pitäneet erityisen tärkeänä, että pk-yritykset julkaisevat kansainvälisesti vertailukelpoisia tilinpäätöksiä. IFRS-raportointia pidettiin liian raskaana pk-yrityksille ja sen arveltiin vievän liikaa aikaa ja huomiota yritysten ydintoiminnoilta. Kansainvälistä vertailukelpoisuutta tärkeämpänä pidettiin tilinpäätöksen yleistä oikeellisuutta ja yrityksen ydinosaamiseen keskittymistä:

Pääasia, että tilinpäätös on tehty hyvin ja ammattitaitoisesti ja sisältää oikeat tiedot. Tilinpäätöksen täytyy olla lainmukainen ja tilintarkastettu. Nämä asiat ovat lopulta tärkeämpiä kuin kansainvälinen vertailukelpoisuus.

(Yritystutkimuksen asiantuntija 1, Rahoituslaitos A)

Ehkä ei kuitenkaan noin vain, jos on kyseessä esimerkiksi perheyritys, eikä IFRS-raportointiin siirtymiselle ole mitään ulkopuolisten tahojen intressejä. Pk-IFRS edellyttää kuitenkin erityyppistä osaamista kuin meidän kirjanpitolakimme.

(IFRS-asiantuntija, Asiantuntijaorganisaatio)

Turha sotkea pk-yritysten elämää.

(Tilinpäätösanalyysin asiantuntija 1, Rahoituslaitos B)

Toisaalta tilinpäätöksen kansainvälistä vertailukelpoisuutta pidettiin tärkeänä silloin, kun yritys hakee ulkomaista rahoitusta tai pyrkii investoimaan ulkomaille. Asiantuntijaorganisaation IFRS-asiantuntija piti jopa mahdollisena, että yrityksen lainansaanti ulkomaisilta rahoittajilta voisi helpottua, jos se raportoi kansainvälisten standardien mukaisesti.

Huolimatta pienten ja keskisuurten yritysten tilinpäätössääntelyn harmonisoinnin vastustuksesta, haastateltavat näkivät pk-IFRS-standardissa myös hyviä puolia rahoituslaitosten tilinpäätösanalyysi- ja luottoluokitusprosessien kannalta. Standardin uskottiin lisäävän tilinpäätöksen informatiivisuutta erityisesti laajojen liitetietojen, käypien arvojen ja herkkyysanalyysien muodossa. Yrityksen toimintaan liittyvien riskien uskottiin tulevan selkeämmin esiin pk-IFRS-tilinpäätöksestä kuin FAS-tilinpäätöksestä.

Pk-IFRS-standardin oletettuihin etuihin suhtauduttiin kuitenkin myös tietyllä skeptisyydellä. Rahoituslaitos C:n rahoitusasiantuntija kiteytti haastateltavien varauksellisen suhtautumisen seuraavasti:

Ongelma vaan on saada se standardi riittävän yksinkertaiseksi, että se ihan oikeasti sitten palvelee sitä standardisointia, eikä tule vielä hajanaisempi kirjo näissä tilinpäätöksissä kuin mitä tänä päivänä on. Jos tosiaan ne säännöt olisivat vain muutamia ja simppeleitä, niin silloin näkisin, että se olisi ihan hyvä idea. Mutta nytkin, kun standardi on 230 sivua pitkä, niin tuntuu, että simppeleitä se ei ainakaan ole.

(Rahoitusasiantuntija 1, Rahoituslaitos C)

Haastateltavat ennakoivat, että pk-IFRS-standardi voisi vaikuttaa tilinpäätösten analysointiin haitallisesti, jos standardi on liian monimutkainen ja vaikeasti ymmärrettävissä, eivätkä pk-yritykset osaa soveltaa sitä oikein. Haastateltavien mukaan tilinpäätöksen laadun voitiin katsoa ainakin hetkellisesti jopa heikkenevän yritysten siirtyessä FAS-raportoinnista pk-IFRS-standardin käyttöön, kun totuttujen raportointikäytäntöjen sijaan jouduttaisiin opettelemaan uusi raportointitapa. Rahoituslaitoksen A yritystutkimuksen asiantuntija kuitenkin muistutti, että loppupeleissä numerot ovat numeroita ja käsitteet käsitteitä standardista riippumatta eikä yksittäistä standardia pitäisi suoralta kädeltä tyrmätä.

5.2.2 *Luottoluokitusjärjestelmät ja tilinpäätöksen rooli luotonantopäätöksenteossa*

Kaikki haastateltavat pitivät tilinpäätöksen roolia luotonantopäätöksenteossa hyvin merkittävänä ja keskeisenä. Vastauksista kävi selvästi ilmi, että millään muulla informaatiolähteellä ei ole yhtä keskeistä roolia luotonantopäätöksenteossa kuin tilinpäätöksellä:

Tilinpäätöksellä on ihan ratkaiseva rooli, se on kaiken analyysin pohja. Luottokelpoisuusmääritys tapahtuu tilinpäätöksen perusteella. Jos minä saisin päättää, niin yhdellekään yritykselle ei annettaisi rahaa, ilman, että meillä on hallussamme asianmukaisesti laadittu ja tilintarkastettu tilinpäätös. Eikä annetakaan.

(Yritystutkimuksen asiantuntija 1, Rahoituslaitos A)

Kaikki perustuu tilinpäätökselle. Kyllä se pitää olla tehtynä, muuten ei tule luottopäätöstä. Suoraan tilinpäätös vaikuttaa muun informaation rinnalla aika vähän itse luottopäätökseen, mutta epäsuorasti sitten taas kaikkeen.

(Yritystutkimuksen asiantuntija 2, Rahoituslaitos B)

Haastateltavat arvioivat, että tilinpäätöksen osuus kaikesta päätöksentekoon käytetystä informaatiosta on 30–80 %. Arvioiden suuri hajonta johtuu siitä, että osa haastateltavista piti tilinpäätöstä ainoana luotettavan ja todennettavissa olevan tiedon lähteenä, kun taas toiset olivat sitä mieltä, että tilinpäätös yksittäisenä dokumenttina sisältää varsin vähän informaatiota, mutta on yhdessä muiden dokumenttien, kuten budjetin kanssa informatiivinen.

Tilinpäätöstä ei kuitenkaan pidetty ainoana numeerisen tiedon lähteenä, jota hyödynnetään luotonantopäätöksenteossa. Haastateltavat mainitsivat muina kvantitatiivisina informaatiolähteinä muun muassa yrityksen tulevaisuutta koskevat ennustelaskelmat ja

budjetin. Rahoituslaitoksen C rahoitusasiantuntija määritteli tilinpäätöksen ja muun numeerisen tiedon suhteen seuraavasti:

Jos puhutaan ihan periaatteessa vain siitä tilinpäätöksestä, eli siitä, mitä on jo tapahtunut taaksepäin, niin jos nyt jonkun luvun heitän, niin ehkä 50 %. Mutta jos sitten taas otetaan mukaan tilinpäätösinformaation lisäksi saatava muu tieto, kuten budjetit eteenpäin, niin kyllähän se sitten menee varmaan 70–80 prosenttiin. Mehän tietysti katsotaan tulevaisuuteen, koska tulevaisuuden tuotoistahan meidän lainat takaisin maksetaan. Yrityksen johdolla ja strategialla ja muulla on erittäin suuri merkitys, mutta lopputulemahan siitä strategiasta on se, että tehdään bisnestä ja että tulee tulosta. Ja miten se osoitetaan – budjetilla tai tilinpäätöksellä. Eli numerot ovat kaikki kaikessa.

(Rahoitusasiantuntija 1, Rahoituslaitos C)

Rahoituslaitoksen D rahoitusasiantuntija puolestaan arveli, että luotonantopäätöksentekoon vaikuttavasta tiedosta noin 30 % on tilinpäätöksen muodossa saatavaa historiatietoa ja noin 70 % yrityksen tulevaisuudennäkymiä koskevaa tietoa.

Numeerisen tiedon lisäksi haastateltavat pitivät yrityksestä saatavaa ei-numeerista, laadullista informaatiota tärkeänä. Keskeisimpänä kvalitatiivisen tiedon keruun metodina mainittiin yrityskäynnit ja yritysten kanssa käydyt keskustelut:

Isojen yritysten kohdalla asiakasyrityksen kanssa tavataan kerran vuodessa tilinpäätösanalyysimielessä, mutta puhutaan toki muustakin. Keskeistä on silloin toimialan tilanne, vertailu kilpailijoihin, johdon ja taloushallinnon tila ja tilinpäätöksen luotettavuus.

(Yritystutkimuksen asiantuntija 2, Rahoituslaitos B)

Aina keskustellaan yritysjohdon kanssa ja monta kertaahan se on itse yrittäjän kanssa, kun puhutaan pk-sektorista. Me käydään yleensä yrityksissä yrityskäynneillä, joissa sitten käydään läpi ihan haastattelumuodossa yritysjohdon näkemyksiä ja suunnitelmia eteenpäin.

(Rahoitusasiantuntija 1, Rahoituslaitos C)

Haastateltavat kuitenkin korostivat, että kaikkien asiakasyritysten kohdalla ei tehdä yrityskäynntejä, vaan tapaamiset suunnitellaan yrityksen riskisyyden perusteella. Isojen asiakkaiden ja suuren riskin yritysten luona pyritään käymään vuosittain. Rahoituslaitoksen A yritystutkimuksen asiantuntija myös tähdensi, että pienten yritysten kohdalla valta on usein hyvin keskittynyttä, jolloin on muodostettava käsitys yrityksen johtajan riski-

profiilista ja riskinottohalukkuudesta. Hän myös mainitsi, että yrityksen iällä on yllättävän paljon merkitystä, kun ennustetaan yrityksen kykyä selviytyä suhdannevaihteluista:

Jos saadaan tilinpäätös vaikka vuonna 1997 perustetulta yritykseltä, niin ei edes vertailu aiempien tilikausien tilinpäätöksiin kerro mitään yrityksen kyvystä selviytyä suhdannevaihteluista, koska viimeisin talouskriisi ennen nykytilaa oli 90-luvun alussa. Sen sijaan vaikka 1800-luvulla perustetun yrityksen voidaan olettaa selviytyvän, koska se on selvinnyt aiemminkin esimerkiksi sota-ajoista. Tuskin se tähän talouskriisiin silloin kaatuu.

(Yritystutkimuksen asiantuntija 1, Rahoituslaitos A)

Kvalitatiivisella tiedolla katsottiin kuitenkin olevan lähinnä avustava rooli luotonantopäätöksenteossa, sillä luottoluokitusta tehtäessä kaiken käytetyn informaation täytyy olla loogisesti perusteltavissa ja todennettavissa, eikä luokitus voi perustua subjektiiviseen tuntumaan yrityksestä.

Tilinpäätöksen rooliin liittyen haastateltavilta kysyttiin myös mielipidettä nykymuotoisesta FAS-tilinpäätöksestä ja sen informatiivisuudesta luotonantopäätöksenteon kannalta. Haastateltavia pyydettiin arvioimaan, voisiko jonkin tiedon esittämistavan muutos tai suoranainen lisätieto jostakin tilinpäätöserästä helpottaa tilinpäätösten analysointia. Haastateltavat pitivät nykymuotoista FAS-tilinpäätöstä varsin informatiivisena silloin, kun se on tehty huolellisesti ja sääntöjä noudattaen. Informatiivisuuden katsottiin olevan myös toimialariippuvaista ja FAS-tilinpäätöksen todettiin sopivan erityisesti kaupan- ja teollisuudenalojen raportointitarpeisiin.

Kehitystoiveitakin haastateltavilla kuitenkin oli. Tilinpäätökseen kaivattiin nykyistä enemmän tietoa erityisesti omaisuuserien käyvistä arvoista sekä yrityksen tulevaisuudennäkymistä ja niihin sisältyvistä riskeistä:

Jos ajatellaan vaikka kiinteistöyhtiötä, joka omistaa jonkun vanhan jugend-talon Kaivopuistossa ja se talo on hankittu joskus 1900-luvun alussa parillasadalla tonnilla. Se on taseessa poistoilla vähennettyyn hankintamenuon arvostettuna ja todellisuudessa sen arvo on ihan valtavan paljon suurempi. Sellainen piiloarvo olisi hyvä kertoa ja todentaa tilinpäätöksessä. Toinen ääripää on sitten esimerkiksi tietyn yrityksen toimintaa varten rakennettu tehdasrakennus jossain Sonkajärvellä. Sen hankintameno voi olla miljoonia euroja, mutta ei sillä ole mitään jälleenmyyntiarvoa. Kiinteistöjen arvojen ja tehtyjen poistojen laajempi selostaminen tilinpäätöksessä helpottaisi analysointia.

(Yritystutkimuksen asiantuntija 1, Rahoituslaitos A)

Pk-yrityksillä on usein puutteellinen toimintakertomus. Se on monissa tapauksissa lyhyt, eikä siinä anneta riittävästi tietoa yrityksen tulevaisuudennäkymistä.

(Tilinpäätösanalyysin asiantuntija 2, Rahoituslaitos D)

Luottopäätöstä varten tarvitaan myös tulevaisuustietoa ja sitä sieltä tilinpäätöksestä ei yleensä saa, vaikka olisikin toimintakertomus. Harvemmin siellä on kuitenkaan paljon tietoa, että miten on ajateltu eteenpäin.

(Rahoitusasiantuntija 1, Rahoituslaitos C)

Muita yksittäisiä tekijöitä, joista haastateltavat olisivat kaivanneet tilinpäätöksessä lisätietoa, olivat vieraan pääoman rakenne ja erääntyminen sekä monialayritysten liiketoimintayksiköiden erot.

Kaikissa haastateltavien edustamissa rahoituslaitoksissa oli käytössä sisäinen luottoluokitusjärjestelmä, jota käytettiin asiakasyritysten luottokelpoisuuden määrittämiseen. Haastateltavien kuvailemat luottoluokitusjärjestelmät toimivat pääpiirteittäin samalla tavalla. Keskeisintä järjestelmissä oli yrityksen kannattavuutta, omavaraisuutta ja maksuvalmiutta koskevien tunnuslukujen laskeminen. Järjestelmän antama tunnuslukuihin perustuva luokitus ei kuitenkaan itsessään määrännyt asiakasyrityksen lopullista luottoluokitusta, vaan toimi vain avustavana arviona lopullisen luokituspäätöksen tekeväälle henkilölle. Haastateltavat totesivat, että luokituksesta vastuussa olevan henkilön manuaalinen työ oli järjestelmän antamaa luokitusehdotusta merkittävämmässä roolissa asiakasyrityksen luottoluokitusta määritettäessä.

Tunnuslukujen lisäksi haastateltavat mainitsivat luottoluokitukseen vaikuttavina ja luottoluokitusprosessissa huomioon otettavina tekijöinä yrityksen laadulliset ominaisuudet kuten yritysjohton, toimialan ja kilpailutilanteen. Luokitusprosessia ei myöskään automaattisesti lähdetty viemään läpi kaikkien yritysten kohdalla, vaan osa haastateltavista mainitsi, että luokitusta ei tehty lainkaan pienimpien yritysten kohdalla tai, että rahoituslaitoksen yritystutkimusosasto päätti omien selvitystensä perusteella, mitkä asiakasyritykset tulee luokitaa.

Haastateltavilta tiedusteltiin luottoluokitusjärjestelmiin liittyen myös erilaisten tilinpäätösstandardistojen mukaan laadittujen tilinpäätösten analysointi- ja luokitusprosesseista. Aiemmissa tutkimuksissa on saatu selville, että rahoituslaitokset käyttävät kahta vaihtoehtoista tapaa eri tilinpäätösstandardistojen mukaisten tilinpäätösten analysointiin. Yksi tapa on standardisoida kaikki tilinpäätökset yhtenäiseen, vertailukelpoiseen muotoon ja toinen tapa on puolestaan pitää yllä erillisiä luottoluokitusjärjestelmiä eri tilinpäätösstandardistojen mukaan laadituille tilinpäätöksille. Lähes kaikkien haastateltavien

mukaan heidän edustamassaan rahoituslaitoksessa asiakasyritysten tilinpäätökset standardisoidaan yhtenevään muotoon sovelletusta tilinpäätösstandardistosta huolimatta. Ainoastaan yhden rahoituslaitoksen edustaja totesi, ettei tilinpäätöksiä heillä standardisoida:

Meillä on oma analyysiohjelma, joka on meidän itse tekemä ja sillä tehdään tilinpäätösanalyysit. Jos kyseessä on IFRS-tilinpäätös, niin kyllä se siihen samaan muottiin vaan menee. Siinä korostuu tietysti tilinpäätöksen analysoijan osaamistaso – että osaa arvioida, mihin erään mikäkin luku kuuluu ja ottaa huomioon esimerkiksi juuri nämä käypään arvoon arvostamiset ja arvonalentumiset. Meidän kannalta tärkeintä on kuitenkin kassavirta ja se, onko yrityksellä riittäviä kassavirtoja tulevaisuudessa maksaa lainaa takaisin ja ylläpitää kannattavuutta. Eli meillehän se on sitten tärkeää, että me osataan tehdä sellainen analyysi, josta ihan oikeasti saadaan irti ne erät, jotka menevät kassavirtaan ja nähdään, miltä ne erät näyttävät tulevaisuudessa budjetin perusteella.

(Rahoitusasiantuntija 1, Rahoituslaitos C)

Asiantuntijaorganisaation IFRS-asiantuntija ei puolestaan pitänyt eri tilinpäätösstandardien mukaan laadittujen tilinpäätösten keskinäistä vertailua lainkaan järkevänä. Hänen mukaansa tilinpäätökset sisältävät niin erilaisia kirjauskäytäntöjä tiettyjen erien kohdalla, ettei esimerkiksi yritysten tuloskehityksen vertailu ole järkevää.

Haastateltavat mainitsivat myös syyn rahoituslaitosten yhtenevälle käytännölle eri tilinpäätösstandardistojen mukaan laadittujen tilinpäätösten analysoinnissa:

Standardisoidut tilinpäätökset saadaan Suomen Asiakastiedolta. Siellä tapahtuu ns. numeronmurskaus, jonka jälkeen kaikki tilinpäätökset ovat saman muotin mukaisia. Tätä käyttävät kaikki suomalaiset isot rahoituslaitokset.

(Yritystutkimuksen asiantuntija 1, Rahoituslaitos A)

Yritystutkimus ry (entinen Yritystutkimusneuvottelukunta) on määrittänyt tilinpäätösanalyysia varten oikaisuperiaatteet, joita kaikki suomalaiset analyytikot soveltavat. Suurempien yritysten tilinpäätökset saadaan Suomen Asiakastiedolta valmiiksi standardisoituina.

(Rahoitusasiantuntija 2, Rahoituslaitos D)

Varsinainen tilinpäätösten standardisointi tapahtuu siis rahoituslaitosten ulkopuolella ja rahoituslaitokset syöttävät luottoluokitusjärjestelmiinsä valmiiksi käsiteltyjä ja yhden-

mukaistettuja tilinpäätöstietoja. Standardisointi puolestaan tapahtuu Yritystutkimus ry:n ohjeistuksen mukaisesti. Haastateltavien edustamilla rahoituslaitoksilla voidaan näin ollen olettaa olevan hallussaan yhtä laadukasta tilinpäätöstietoa asiakasyrityksistään.

Haastateltavat pitivät IFRS-tilinpäätöksen analysointia yleisesti ottaen työläämpänä kuin FAS-tilinpäätöksen analysointia, eikä tilinpäätöksen informatiivisuuden lisääntymisestä IFRS-raportointiin siirtymisen myötä oltu vakuuttuneita. Eniten analysointia hankaloittivat haastateltavien mukaan IFRS-tilinpäätöksen laajat liitetiedot:

Kai IFRS-tilinpäätös olisi informatiivinen, jos sen jaksaisi lukea läpi, täytyyhän sen olla. Mutta kun on edessä 200-sivuinen tilinpäätös, niin ei sitä kukaan jaksa kahlata läpi. Jos kyseessä on riittävän iso yritys, niin on oltava aikaa lukea se läpi, mutta ei voi ajatella, että pienten yritysten kohdalla käytetään kaksi viikkoa tilinpäätöksen lukemiseen. Voidaan ajatella niin, että FAS on se objektiivinen totuus ja IFRS taas antaa jonkun tuloksen ja taseen ja sitten 400 sivua liitetietoja. Kaikki tarpeelliset tiedot siitä varmasti löytyy ja jokaiselle juuri ne tiedot, joita tarvitsee. Käytännössä IFRS olisi varsinkin pienten yritysten kohdalla kuitenkin vaikeaselkoinen.

(Yritystutkimuksen asiantuntija 1, Rahoituslaitos A)

IFRS-tilinpäätös voi tietysti jonkun mielestä sisältää liikaakin tietoa. Ne tilinpäätökset alkavat olla jo aika massiivisia.

(IFRS-asiantuntija, Asiantuntijaorganisaatio)

Pk-IFRS-tilinpäätös sisältäisi paljon turhaa tietoa, kuten sivutolkulla informaatiota henkilöstöetuuksista. Pk-IFRS-tilinpäätöksen analysointi aiheuttaisi enemmän työtä kuin FAS-tilinpäätöksen analysointi. Tokihan tilinpäätöstä luetaan meillä pankin kannalta ja pk-IFRS-tilinpäätös sisältäisi varmasti eri ihmisille eri tavalla hyödyllisiä asioita. Kyllä tilinpäätöksen informatiivisuus paranisi, mutta samalla analysoinnista tulisi työläämpää ja paljon tietoa hukkuisi suureen sivumäärään.

(Yritystutkimuksen asiantuntija 2, Rahoituslaitos B)

FAS-tilinpäätöstä pidettiin yleisesti varsin informatiivisena ja haastateltavat kokivat, että tarvittavia lisätietoja voitiin melko helposti saada myös pyytämällä niitä yritykseltä itseltään sen sijaan, että tiedot edellytettäisiin sisällytettäväksi yrityksen tilinpäätöksen liitetietoihin.

5.2.3 *Pk-IFRS ja FAS-standardien väliset erot luotoantopäätöksenteon kannalta*

Haastateltavat eivät nähneet ongelmana sitä, että pk-IFRS on standardiperusteinen järjestelmä, joka korostaa taseen asemaa ja sijoittajan suojaa. FAS-tilinpäätös nähtiin kuitenkin paremmin sopivana suomalaisen kirjanpitokäytäntöön, joka painottaa tuloslaskelmaa ja velkojan suojaa. Enemminkin ongelmallisena nähtiin kirjanpidon ja verotuksen suhde. Suomalaisessa käytännössä verotuksen ja kirjanpidon suhde on kiinteä, joten pk-IFRS-raportointiin siirtyminen voisi pahimmillaan aiheuttaa yrityksille odottamattomia veroseuraamuksia. Haastateltavat kokivat, ettei rahoituslaitoksilla ole muuta vaihtoehtoa kuin sopeutua, mikäli pk-IFRS-standardi otetaan laajalti käyttöön Suomessa:

Ei tilinpäätös muutu periaatteiltaan miksiäkään. Kyllä pankit siihen sopeutuvat.

(Tilinpäätösanalyysin asiantuntija 1, Rahoituslaitos B)

Ei luottopäätöksenteossa voida jatkossakaan löysätä. Jos tulee käyttöön uudenlainen standardi, niin sitten muokataan analyysijärjestelmää ja pyritään saamaan yrityksestä samat tiedot kuin ennenkin.

(Rahoitusasiantuntija 2, Rahoituslaitos D)

Sopeutumiskeinoina haastateltavat näkivät ennen kaikkea rahoituslaitosten luottoluokitusprosessien mukauttamisen pk-IFRS-tilinpäätösten analysointiin sopiviksi sekä yritystapaamisissa läpi käytävien teemojen ja kysymysten muokkaamisen. Lisäksi koettiin, että pk-IFRS-tilinpäätöstä analysoitaessa tulee olla erityisen tarkkana, sillä Suomessa on totuttu varovaisuuden periaatteen mukaiseen raportointiin, joka ei IFRS-maailmassa ole yhtä keskeisessä asemassa.

Haastatteluissa pyrittiin selvittämään myös haastateltavien näkemyksiä pk-IFRS- ja FAS-standardien välisistä formaattitason eroista. Haastateltavilta kysyttiin mielipidettä tuloslaskelma- ja tasekaavojen, satunnaisten erien erittelemisen, arvonmuutosten yksityiskohtaisen erittelemisen, oman pääoman muutoslaskelman, rahoituslaskelman ja toimintakertomuksen tarpeellisuudesta. Haastateltavia pyydettiin ottamaan kantaa formaattitason kysymyksiin ennen kaikkea tilinpäätöksen informatiivisuuden ja tilinpäätösanalyysin näkökulmasta.

Kaikki haastateltavat pitivät yhtenäisiä tuloslaskelma- ja tasekaavoja tärkeinä. Haastateltavat kokivat, että tilinpäätösten vertailukelpoisuus heikkenisi, jos yrityksissä siirryttäisiin pk-IFRS-raportointiin, eikä yhtenäisiä kaavoja enää olisi:

Kyllä standardisoitu tase ja tuloslaskelma ovat tärkeitä. Se vaikeuttaisi analyysia, jos yritykset laatisivat erinäköisiä laskelmia.
(Tilinpäätösanalyysin asiantuntija 1, Rahoituslaitos B)

Mielestäni on hyvin selkeää, kun on peruskaava, jota käytetään. Varsinkin, jos puhutaan pienistä yrityksistä, niin mistä ne keksisivät sen itse. Kyllä se heikentäisi informatiivisuutta, jos ei olisi yhtenäistä kaavaa.
(Rahoitusasiantuntija 1, Rahoituslaitos C)

Asiantuntijaorganisaation IFRS-asiantuntija oli niin ikään siitä mieltä, että yhtenäiset tuloslaskelma- ja tasekaavat ovat hyvä asia tilinpäätösten vertailukelpoisuuden kannalta, mutta arveli myös, että yritykset pyrkisivät joka tapauksessa samannäköisten laskelmien laatimiseen. Hän nosti esille myös kehitteillä olevan XBRL-raportointikielen (eXtensible Business Reporting Language), joka mahdollistaisi kunkin yrityksen sidosryhmän tarpeiden mukaisen raportoinnin tulevaisuudessa. Raportointikielen yleistyessä käytetyillä tuloslaskelma- ja tasekaavoilla ei enää olisi merkitystä.

Myös satunnaisten erien erittelemistä tuloslaskelmassa pidettiin yksinomaan hyvänä asiana. Satunnaisten erien koettiin olevan arvokasta tietoa yrityksen peruskannattavuutta määritettäessä ja haastateltavat toivoivatkin, että yritykset sisällyttäisivät pk-IFRS-tilinpäätöksen liitetietoihin tietoa satunnaisista eristä, kun standardi itsessään ei tunne satunnaisia erinä osana tuloslaskelmaa. Satunnaisten erien esittämättä jättämisellä arvioitiin olevan vaikutusta erityisesti tilinpäätöksen vertailukelpoisuuteen:

Kyllä jäisin kaipaamaan sitä tietoa, jos sitä ei tilinpäätöksessä olisi. Ei olisi selitystä, jos joku vuosi yhtäkkiä poikkeaa hirveästi toisesta.
(Rahoitusasiantuntija 1, Rahoituslaitos C)

Pyritään siihen, että yrityksen tulos on vertailukelpoinen paitsi sen aiempien tilikausien tuloksiin, myös samalla toimialalla toimivien muiden yritysten tuloksiin.
(Rahoitusasiantuntija 2, Rahoituslaitos D)

Kyllä yrityksen itsensäkin kannalta olisi hyvä kertoa, jos tilinpäätöksessä on joku yksittäinen erä, joka selittäisi esimerkiksi sitä, että jonain vuonna on huonompi tulos kuin muuten.
(IFRS-asiantuntija, Asiantuntijaorganisaatio)

Asiantuntijaorganisaation IFRS-asiantuntija kuitenkin totesi, että myös pk-IFRS-standardi mahdollistaisi olennaisina pidettyjen erien esittämisen omalla rivillään tilin-

päätöksessä. Näin ollen satunnaiset erät eivät välttämättä löytyisi tuloslaskelmasta samalla nimellä kuin ennen, mutta ne olisi kuitenkin mahdollista pitää erillään muista eristä.

Haastateltavien suhtautuminen arvonmuutosten yksityiskohtaiseen raportointiin tilinpäätöksessä vaihteli suuresti. Osa rahoituslaitosten edustajista piti arvonmuutosten raportointia positiivisena, tilinpäätöksen informatiivisuutta lisäävänä asiana, kun taas toiset olivat sitä mieltä, että arvonmuutosten yksityiskohtainen raportointi on työlästä ja turhaa. Haastateltavat suhtautuivat varauksella erityisesti realisoitumattomien arvonmuutosten kirjaamiseen ja arvonmuutoslaskelmien luotettavuuteen:

Jos on kyseessä likvidi erä, jonka arvo on selkeästi määriteltävissä, on erittäin hyvä, että se arvostetaan tilinpäätöspäivän arvoon. Jos taas kyseessä on epälikvidi erä, kuten liikearvo, niin arvonalentumistestaus ei toimi ollenkaan. Tuloksena on jotain ihan höpöä. Kyllä ne laskelmat jotenkin saadaan muokattua halutunlaisiksi.

(Yritystutkimuksen asiantuntija 1, Rahoituslaitos A)

Kyllä se on enemmän sellaista poikkileikkaustietoa. Jos esimerkiksi määritetään yrityksen luottokelpoisuutta syyskuussa 2012 ja meillä on käytössä vuoden 2011 tilinpäätös, niin ne arvonmuutokset kertovat vain tilinpäätöspäivän tilanteesta ja tilanne voi olla ihan eri nyt. Viime tilikauden lopulla näkymät olivat jokseenkin positiivisemmat kuin tällä hetkellä. Arvonmuutosten raportointi on yrityksen kannalta työlästä ja näkisin, että juuri arvonmuutosten raportointi on yksi niistä tekijöistä, jotka jarruttavat IFRS-raportoinnin käyttöönottoa listaamattomissa yrityksissä.

(Tilinpäätösanalyysin asiantuntija 2, Rahoituslaitos D)

Arvonmuutosten yksityiskohtaiseen raportointiin kielteisesti suhtautuvat haastateltavat pitivät nykyistä FAS-standardin mukaista raportointitapaa hyvänä ja peräänkuuluttivat arvonmuutosten olennaisuutta ja pysyvyyttä sekä varovaisuuden periaatetta arvonmuutoksia kirjattaessa. Toisaalta eräs haastateltavista piti hyvänä asiana, että yrityksen ulkopuolisilla tahoillakin olisi pk-IFRS-tilinpäätöksen myötä saatavillaan aiempaa enemmän tietoa yrityksen omaisuuden arvosta. Rahoituspäätöksenteon kannalta lisätieto on aina tervetullutta.

Kaikki haastateltavat pitivät oman pääoman muutoslaskelmaa rahoittajan kannalta erittäin tärkeänä ja informatiivisena. Haastateltavat muistuttivat, että pk-IFRS-standardin laskelmaa vastaava laskelma löytyy myös FAS-tilinpäätöksen liitetiedoista, mutta moni piti pk-IFRS-standardin mukaista laskelmaa kuitenkin parempana. Asian-

tuntijaorganisaation IFRS-asiantuntija korosti oman pääoman muutoslaskelman tarpeellisuutta erityisesti IFRS-raportoinnissa:

IFRS-puolella suoraan omaan pääomaan kirjattavia eriä on sen verran paljon, että sitä kauttakkin oman pääoman muutoslaskelma on informatiivinen. FAS-tilinpäätöksessä taas suoraan omaan pääomaan kirjattavat erät ovat ihan yksittäisiä. Kyllä se ilman muuta on hyvä laskelma ja sillä on paikkansa nimenomaan IFRS-puolella.

(IFRS-asiantuntija, Asiantuntijaorganisaatio)

Vaikka oman pääoman muutoslaskelman katsottiin kiistatta lisäävän tilinpäätöksen informatiivisuutta, piti osa haastateltavista pk-IFRS-standardin mukaista laskelmaa kuitenkin liian vaikeaselkoisena. Laskelmaan kaivattiin yksinkertaistusta, jotta sitä olisi helpompi tulkita.

Haastateltavat eivät olleet yksimielisiä siitä, pitäisikö rahoituslaskelman laatimista vaatia kaikilta yrityksiltä niiden koosta riippumatta. Mielenpiteet jakautuivat jyrkästi kahdella:

Ei pitäisi vaatia kaikilta. Eivät ne osaa sellaista tehdä kuitenkaan.

(Yritystutkimuksen asiantuntija 1, Rahoituslaitos A)

Kyllä rahoituslaskelman laatiminen on hyödyllistä. Eikä se epäsuoran rahoituslaskelman laatiminen nyt ole niin iso rutistus pieneltäkään yhtiöltä. Tosin pk-IFRS-standardi suosittaa kyllä suoran rahoituslaskelmallin käyttöä, mikä tekee laskelman laatimisesta vaikeampaa. Kyllä rahoituslaskelma parantaa tilinpäätöksen informaatioarvoa varsinkin, jos siirrytään pk-IFRS-raportointiin. Pk-IFRS-standardin myötä tilinpäätökseen tulee aktivoitavaksi ja kirjattavaksi erityyppisiä velkoja ja varauksia, joiden kirjaamisessa huomioidaan soveltuvien osien myös diskonttauksen vaikutus, minkä lisäksi käytetään enemmän käypiä arvoja arvostuksessa. Tästä johtuen rahoituslaskelman rooli korostuu entisestään siirryttäessä pk-IFRS-raportointiin. Ja onhan se tärkeä osa myös FAS-tilinpäätöstä.

(IFRS-asiantuntija, Asiantuntijaorganisaatio)

Pk-IFRS-standardin myötä tulevaan rahoituslaskelman laatimispakkoon kielteisesti suhtautuvien haastateltavien mielestä rahoituslaskelman laatiminen olisi varsinkin pienille yrityksille liian vaikeaa ja työlästä, eikä yritysten uskottu suoriutuvan laskelman laatimisesta. Rahoituslaskelman puolustajat taas pitivät laskelmaa tilinpäätöksen informatiiv-

visuutta parantavana, eivätkä uskoneet laskelman laatimisen olevan ylitsepääsemätön rasite yrityksille. Kaikki haastateltavat kuitenkin totesivat, että tarvittaessa vastaava laskelma voidaan muodostaa rahoituslaitoksessa itsekkin tilinpäätöksen analysointivaiheessa.

Lähes kaikki haastateltavat pitivät toimintakertomusta tärkeänä osana tilinpäätöstä. Haastateltavat uskoivat, että vastaavat tiedot löytyisivät tarvittaessa pk-IFRS-tilinpäätöksen liitetiedoista, mutta toimintakertomusta pidettiin tiiviinä ja informatiivisena raporttina, josta tiedot ovat helposti saatavilla. Toimintakertomusta pidettiin hyvänä kanavana yrityksen riskien ja tulevaisuudennäkymien esiin tuomiseen:

Mielestäni toimintakertomus on kyllä informatiivinen, koska siinä edellytetään mm. yrityksen lähiajan riskeistä kertomista. Se jotenkin mielestäni sitoo tilinpäätöksen yhteen ja siinä on johdolla on mahdollisuus tuoda esille sellaisia asioita, jotka eivät muuten ilmene mistään. Näkisin, että toimintakertomus on tärkeä ajatellen mm. tavarantoimittajia ja rahoittajia. Joutuuhan johto toimintakertomuksessa arvioimaan yhtiön riskejä ja epävarmuustekijöitä ja antamaan ennusteen yhtiön lähiajan kehityksestä.

(IFRS-asiantuntija, Asiantuntijaorganisaatio)

Toimintakertomus on olennainen osa tilinpäätöstä etenkin sellaisissa yrityksissä, joita tavataan harvoin. On hyvä, että riskeistä ja epävarmuustekijöistä on olemassa tietoa sanallisessa muodossa.

(Yritystutkimuksen asiantuntija 2, Rahoituslaitos B)

Toisaalta haastateltavat kaipasivat toimintakertomuksen laatimiseen tarkempaa ohjeistusta, jotta toimintakertomuksista saataisiin entistä informatiivisempi. Rahoituslaitoksen C rahoitusasiantuntijan mielestä toimintakertomuksella ei nykymuodossaan ole kovin paljon lisäarvoa yrityksen rahoittajalle, sillä toimintakertomuksia ei useinkaan laadita kovin kattaviksi, eikä niissä anneta riittävästi tietoa yrityksen riskeistä ja tulevaisuudennäkymistä. Hyvät toimintakertomukset ovat hänen mukaansa harvinaisia.

Pk-IFRS- ja FAS-standardin tilinpäätösraportteja koskevien erojen lisäksi haastateltavia pyydettiin arvioimaan eräiden tase-erien kirjanpitokäsittelytapojen eroja ja erojen merkitystä tilinpäätösanalyysin kannalta. Standardien väliset erot tase-erien kirjanpitokäsittelyssä ovat suurimmillaan vuokrasopimusten, työsuhde-etuuksien, yritysten yhteenliittymien, liikearvon, arvonalentumisten, varausten, rahoitusinstrumenttien ja suojauslaskennan kirjausmenetelmien kohdalla. Haastateltavat ottivat kantaa siihen, kumman standardin mukainen kirjanpitokäsittely oli heidän mielestään kunkin tase-erän kohdalla asianmukaisempi ja informatiivisempi.

Vuokrasopimusten osalta haastateltavien mielipiteet leasingvastuiden jakamisesta rahoitusleasingsopimuksiksi ja muiksi vuokrasopimuksiksi vaihtelivat. Osa piti jaottelua täysin turhana, kun taas toisten mielestä jaottelu helpottaisi tilinpäätösten analysointia:

Luokittelu on ihan turhaa. Pankki ottaa kaikki vuokrasopimukset huomioon korollisena velkana analysoidessaan yrityksen tilinpäätöstä.

(Tilinpäätösanalyysin asiantuntija 1, Rahoituslaitos B)

Itse kyllä tykkään siitä, että rahoitusleasingsopimukset on jo valmiiksi eritelty. Siinä säästyy ylimääräiseltä työltä. Mutta analysoitaessa sillä ei juuri ole merkitystä, koska vuokrasopimukset ovat yleinen oikaisuerä.

(Yritystutkimuksen asiantuntija 2, Rahoituslaitos B)

Vuokrasopimusten luokittelua rahoitusleasingsopimuksiksi ja muiksi vuokrasopimuksiksi pidettiin epäolennaisena ennen kaikkea siksi, että vuokrasopimukset on aina osattu ottaa huomioon tilinpäätösanalyysissä ja oikaistu tase on näin ollen vastannut pk-IFRS-standardin mukaista käsittelyä. Osa haastateltavista oli kuitenkin sitä mieltä, että luokittelu säästäisi tilinpäätösanalyytikkojen työaika, kun vuokrasopimukset olisi jo valmiiksi jaettu luonteensa mukaan kahtia, eikä oikaisuja tarvitsisi tehdä. Luokittelun ei kuitenkaan katsottu merkittävästi parantavan tilinpäätöksen informatiivisuutta.

Kaikki rahoituslaitoksia edustavat haastateltavat olivat sitä mieltä, ettei pk-IFRS-standardin mukainen työsuhde-etuuksien luokittelu juurikaan lisää tilinpäätöksen informatiivisuutta. Suomalaisen eläkejärjestelmän ollessa maksuperusteinen ja yritysten suuressa muutenkin maksuperusteisia etuusjärjestelyjä pk-IFRS-standardin mukaista luokittelua ei nähty järkevänä. Asiantuntijaorganisaation IFRS-asiantuntija piti kuitenkin pk-IFRS-standardin mukaista jaottelua perusteltuna:

Sanoisin, että IFRS-raportointi on myös edesauttanut siinä, että esimerkiksi etuuspohjaisia eläkejärjestelyjä tehdään aiempaa vähemmän tai erilaisilla ehdoilla, kun on ymmärretty jo järjestelyjä suunniteltaessa aiempaa selkeämmin, miten isoja maksuvelvoitteita ne yrityksille jatkossa aiheuttavat. Kyllähän silloin FAS-tilinpäätöksestä on näiltä osin puuttunut tietoa. IFRS-standardit korostavat sisältöpainotteisuutta ja niin sanottua sisältö ennen muotoa -ajattelua. Kyllä kallistuisin IFRS-puolelle tässä asiassa.

(IFRS-asiantuntija, Asiantuntijaorganisaatio)

Useimmat haastateltavat pitivät työsuhde-etuuksia kaikesta huolimatta yrityksen kokonaisliikevaihtoon suhteutettuna pieninä erinä, eikä niiden kirjanpitokäsittelyn muutoksella uskottu olevan merkittäviä tuloslaskelmavaikutuksia.

Yritysten yhteenliittymien kirjanpitokäsittelyn osalta kaikki haastateltavat pitivät yksimielisesti hankintamenomenetelmää parhaana ja informatiivisimpana menetelmänä. Suomen kirjanpitolain erityistapauksissa sallimaan pooling- eli yhdistelymenetelmään ei juurikaan ollut törmätty, eivätkä yritykset haastateltavien kokemusten mukaan käyttäneet menetelmää. Rahoituslaitoksen B yritystutkimuksen asiantuntija totesi, että pooling-menetelmän soveltaminen johtaa yrityksen kannalta parempaan lopputulokseen kuin hankintamenomenetelmä ja tästä syystä menetelmän soveltaminen saattaa jopa asettaa yrityksen rahoituksen saannin kannalta epäilyttävään valoon. Haastateltavat eivät nähneet, että pk-IFRS-raportointiin siirtymisen myötä poistuva mahdollisuus pooling-menetelmän soveltamiseen vaikuttaisi millään tavalla tilinpäätösten informatiivisuuteen tai tilinpäätösanalyysiin.

Haastateltavat suhtautuivat varovaisen positiivisesti liikearvon arvonalentumistestauksesta saatavaan informaatioon ja pitivät sitä suunnitelman mukaisia poistoja parempana tapana liikearvon tasearvostamiseen. Haastateltavat kuitenkin totesivat, etteivät yritykset todennäköisesti osaisi tai haluaisi tehdä todenmukaisia arvomuutoslaskelmia, varsinkaan, jos ne voisivat johtaa liikearvon alaskirjauksiin. Näin ollen vaarana olisi, että yritysten taseet paisuisivat, eikä liikearvo poistuisi koskaan taseesta. Pk-IFRS-standardin mukaista liikearvon arvonalentumistestausta pidettiin yleisesti liian vaikeana pienille ja keskisuurille yrityksille:

Jos liikearvon arvonalentumistestaus tulisi pakolliseksi pk-yrityksille, niin ne tekisivät sen samalla tavalla kuin isotkin yritykset eli pitäisivät liikearvon vakaana. Ei sitä arvonalentumista osata siellä laskea ja jos osataan, niin silloinkin arvonalennus tehdään vain, kun se on yrityksen kannalta suotuisaa, esimerkiksi tavallista suurempien voittojen tasaamiseksi.

(Tilinpäätösanalyysin asiantuntija 1, Rahoituslaitos B)

Uskon, että arvonalentumistestaus on pienissä yrityksissä hankala ja jää tekemättä ja silloin on se riski, että taseet alkavat olla liian suuria ja yliarvostettuja. Siellä on liikearvoa, jonka ei pitäisi olla liikearvoa, jos ei se ostettu yritys tuota mitään ja silloin tase ei anna enää oikeaa kuvaa. Arvonalentumistestaus voisi antaa hyvinkin hyödyllistä tietoa, jos se vain tehtäisiin oikein. Arvonalentumistestauksesta saatava informaatio on ainakin teoreettisesti parempaa kuin mekaanisten poistojen tekeminen, mutta siihen liittyy myös riski väärinkäytöksistä.

(Rahoitusasiantuntija 1, Rahoituslaitos C)

Ei pk-yrityksillä ole siihen resursseja. Kuka sen heille sitten tekisi, kun on saatava luotettava arvio? Yrityksellä itsellään ei ole tarvittavaa laskentaosaamista ja tilitoimisto taas ei tunne yrityksen liiketoimintaa riittävän hyvin. Kyllä se olisi tilitoimistoille turhan rankka laskuharjoitus ja tulisi yrityksille kalliiksi. Jos laskelma tehdään väärin, se voi heikentää tilinpäätöksen informatiivisuutta.

(Tilinpäätösanalyysin asiantuntija 2, Rahoituslaitos D)

Pk-IFRS-standardin mukaisen liikearvokäsittelyn positiivisena puolena nähtiin se, että liikearvon avulla voidaan seurata yrityksen tekemiä yritysostoja ja yrityskaupoissa maksettua ylihintaa. Lisäksi liikearvon määrä voidaan suhteuttaa oman pääoman määrään ja rahoituslaitokset voivat näin tarkastella yrityksen tulevaisuudenodotusten realistisuutta. Säännönmukaisten poistojen tekemistä pidettiin puolestaan sinällään hyödyllisenä, että se alentaisi arvonalentumiskirjausten riskiä yksittäisinä vuosina.

Haastateltavien näkemysten mukaan pk-IFRS-standardin edellyttämä tiheä tase-erien arvonalentumistestaus voisi teoriassa lisätä tilinpäätöksen informatiivisuutta, mutta useimmat haastateltavat epäilivät silti yritysten tekemien käyvän arvon laskelmien luotettavuutta. Rahoituslaitoksen C rahoitusasiantuntija pohti käyvän arvon ongelmallisuutta seuraavasti:

Arvonalentumistestaus olisi informatiivista, jos tilinpäätöksestä näkisi sovelletut testi- ja vertailulaskelmat. Ja jos olisi selkeät säännöt, miten se käypä arvo määritetään. Mutta yleensä se on vaan jonkun subjektiivinen arvio jostain asiasta. Käyvän arvon määrittely on niin vaikeaa. Mikä se käypä arvo on, jos ei markkinoilla ole vastaavaa tietoa? Kyllähän käyvän arvon pitäisi aina antaa sen hetken parasta tietoa. Mutta miten osataan se käypä arvo ihan oikeasti määrittää ja testata? Ja saavatko silloin myös ulkopuoliset tahot nähdä, mitkä laskelmat siellä on perustana, vai onko se vaan se lopputulema, että näin paljon alennettiin tai ko-

rotettiin arvoa? Yhä enemmän yritykset muokkaavat tilinpäätöstä omien tarpeidensa mukaiseksi. Kun tulee liian paljon tätä, että ei ole sitä faktaa, vaan on pelkästään subjektiivinen näkemys jonkun erän arvosta, niin se mielestäni heikentää tilinpäätösinformaatiota.

(Rahoitusasiantuntija 1, Rahoituslaitos C)

Asiantuntijaorganisaation IFRS-asiantuntija oli sitä mieltä, että tiheästä arvonalentumistestauksesta on hyötyä paitsi yrityksen sidosryhmille, myös yritykselle itselleen ja tällöin arvonalentumistestaukseen vaadittava tietotaito säilyy yrityksessä, kun tase-erien arvoja tulee tarkkailla säännöllisesti. Näin ollen arvonalentumistestauksen ei hänen näkemyksensä mukaan pitäisi olla mikään valtava ponnistus myöskään pienille ja keskisuurille yrityksille.

Vapaaehtoiset varaukset nähtiin haastateltavien keskuudessa ennen kaikkea verotusteknisenä asiana, eikä niiden poistumista käytöstä pk-IFRS-standardin käyttöönoton myötä pidetty ainakaan tilinpäätösanalyysin kannalta olennaisena asiana. Haastateltavat totesivat, että vapaaehtoiset varaukset ovat yritysten tilinpäätöksissä melko harvinaisia ja tilinpäätöstä analysoitaessa ne on aina osattu oikaista. Varausten kirjanpitokäsittelyssä ei nähty merkittäviä eroja FAS- ja pk-IFRS-standardien välillä, joten pk-IFRS-raportointiin siirtymisen ei ainakaan varausten osalta katsottu olennaisesti parantavat tilinpäätöksen informatiivisuutta.

Haastateltavien mielestä pk-IFRS-standardin vaatima rahoitusinstrumenttien laajamittainen käypään arvoon arvostaminen on perusteltua vain sellaisissa tapauksissa, joissa instrumentille on olemassa selkeä ja helposti määritettävissä oleva käypä arvo. Epälikvidien rahoitusinstrumenttien kohdalla haastateltavat pitivät hankintamenoa informatiivisempänä kuin matemaattisten mallien avulla saatua laskennallista käypää arvoa. Useimmat haastateltavat eivät kuitenkaan nähneet rahoitusinstrumenttien kirjanpitokäsittelyä kovin ongelmallisena pienten ja keskisuurten yritysten kannalta:

Pk-sektorilla käytetyt rahoitusinstrumentit eivät ole kovin eksoottisia. Valtaosa niistä on arvostettavissa käypään arvoon.

(Rahoitusasiantuntija 2, Rahoituslaitos D)

Pk-yrityksillä ei useinkaan ole niin hirveästi rahoitusinstrumentteja. Pk-IFRS-standardissa on varsinaiseen IFRS-standardistoon verrattuna yksinkertaistut säännöt koskien rahoitusinstrumentteja, joten en näkisi säännöstön soveltamista kovinkaan suurena ongelmana. Vastapuolena näissä sopimuksissa on usein jokin rahoituslaitos, joten tiedotkin raportointia varten saataneen helposti. Ja FAS-tilinpäätöksessäkkin yritys joutuu antamaan ne käyvät arvot kuitenkin siellä vastuutiedoissa, että kyllä-

hän se tieto on jo nytkin siellä ja lisäksi FAS-standardin mukaan raportoivat yritykset voivat kirjata rahoitusinstrumentit käypiin arvoihini. Oman haasteensa tuovat tietysti laajemmat liitetietovaatimukset.
(IFRS-asiantuntija, Asiantuntijaorganisaatio)

Pk-yritysten kannalta olennaisen rahoitusinstrumentteja koskevan tilinpäätössääntelyn koettiin jo nykyisellään olevan FAS- ja pk-IFRS-standardeissa varsin yhtenäinen. Haastateltavat eivät uskoneet, että pk-IFRS-standardin käyttöönotto aikaansaisi merkittäviä eroja rahoitusinstrumenttien kirjanpitolähtökäsittelyssä, eikä tilinpäätöksen informatiivisuuteen tällöin olennaisesti paranisi.

Myöskään suojauslaskentaa ja suojausinstrumenttien käypään arvoon arvostamista ei pidetty pienten ja keskisuurten yritysten kannalta erityisen merkittävänä asiana. Haastateltavien mukaan pk-yritysten tyypillisimpiä suojausinstrumentteja olivat erilaiset korko- ja valuuttajohdannaiset, mutta kovin monimutkaisiin spekulatiivisiin instrumentteihin haastateltavat eivät olleet törmänneet. Pk-yritysten käyttämien suojausinstrumenttien käyvät arvot olivat haastateltavien näkemysten mukaan myös helposti määriteltävissä. Suojausinstrumentteja pidettiin olennaisena eränä lähinnä ulkomaankauppaa käyvien yhtiöiden ja kansainväliseen konserniin kuuluvien yhtiöiden kannalta. Rahoituslaitoksen C rahoitusasiantuntija kuitenkin totesi, että FAS-tilinpäätöksessä annetaan nykyisellään hyvin vähän tietoa suojausinstrumenteista, vaikka yritys hyödyntäisikin suojauslaskentaa. Näin ollen suojausinstrumentteja koskeva tieto voisi lisääntyä pk-IFRS-raportointiin siirtymisen myötä.

5.2.4 Pk-IFRS-standardiin siirtymisen hyödyt ja kustannukset

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, ettei suomalaisyritys voi kotimaan rahoitusmarkkinoilla saavuttaa merkittäviä etuja pk-IFRS-standardin käyttöönotolla. Haastateltavien mukaan pk-IFRS-raportointiin siirtymisellä ei pitäisi olla minkäänlaista vaikutusta yrityksen luottoluokitukseen, sillä rahoituslaitokset ottaisivat muutoksen huomioon tilinpäätöstä analysoidessaan. Haastateltavat näkivät pk-IFRS-raportoinnissa kuitenkin etuja, mikäli yritys hakee rahoitusta ulkomaisilta rahoitusmarkkinoilta:

Jos yritys hakee ulkomailta rahoitusta, niin pk-IFRS-tilinpäätöksestä voi olla hyötyä, mutta en näkisi, että Suomen oloissa. Heti, kun mennään rajojen ulkopuolelle, niin silloin kyllä pk-IFRS-standardin mukaisesti laadittu tilinpäätös herättää enemmän luottamusta esimerkiksi ulkomaisten rahoittajien keskuudessa.

(IFRS-asiantuntija, Asiantuntijaorganisaatio)

Kansainvälisellä tasolla yritys voi ehkä jopa hyötyä parantuneesta vertailukelpoisuudesta, mutta ei Suomessa.

(Tilinpäätösanalyysin asiantuntija 1, Rahoituslaitos B)

Rahoituslaitoksen A yritystutkimuksen asiantuntija totesi myös, että pk-IFRS-tilinpäätöstä voidaan Suomenkin oloissa pitää eräänlaisena imagovoittona yritykselle, sillä kansainvälinen tilinpäätös viestii pankille, että yritys tietää mitä tekee. Hän kuitenkin totesi, että yritys voi saavuttaa samanlaisen imagovoiton laatimalla ammattitaitoisesti siistin, oikeat ja lainmukaiset tiedot sisältävän FAS-tilinpäätöksen, joka on KHT-tilintarkastettu.

Eräs haastateltavista arvioi, että pk-IFRS-raportointiin siirtymisestä voisi teoriassa olla myös haittaa yritykselle:

Jos aiemmilla tilikausilla on raportoitu FAS-standardin mukaan ja nyt siirrytään IFRS-raportointiin ja annetaankin yhtäkkiä paljon enemmän tietoa kuin aiemmin, niin luottoluokitus voi jopa heikentyä.

(Tilinpäätösanalyysin asiantuntija 1, Rahoituslaitos B)

Rahoituslaitoksen C rahoitusasiantuntija puolestaan arveli, että pk-IFRS-tilinpäätös mahdollistaisi FAS-tilinpäätöstä suuremmissa määrin yrityksen oman harkinnan käytön erilaisia arvostuslaskelmia tehtäessä. Näin ollen yritys pystyisi halutessaan muokkamaan tilikauden tulosta haluamaansa suuntaan, jolloin myös luottoluokitus saattaisi muuttua suotuisammaksi. Hän kuitenkin totesi, että juuri tällaisten seikkojen takia tilinpäätösanalyttikoiden on jatkuvasti seurattava aikaansa ja mukautettava analyysiprosesseja tilinpäätössääntelyn mukaisiksi. Analyttikoiden tietojen, osaamisen ja ymmärryksen ollessa kohdillaan yrityksellä ei pitäisi olla mahdollisuutta vaikuttaa luottoluokitukseensa pk-IFRS-raportointiin siirtymällä.

Haastateltavien mielipiteet olivat hyvin samansuuntaisia myös, kun heiltä kysyttiin, voisiko pk-IFRS-standardin mukaan raportoiva yritys saada helpommin lainaa kuin FAS-standardin mukaan raportoiva yritys. Heidän mukaansa yrityksen tilinpäätöksessä sovelletulla tilinpäätösstandardilla ei pitäisi olla mitään vaikutusta luotonantopäätökseen:

En usko, että tilinpäätösstandardilla voisi olla vaikutusta lainansaantiin. Kyllä sen lopputuleman pitäisi olla sama, oli tilinpäätös sitten tehty millä menetelmällä tahansa.

(Rahoitusasiantuntija 1, Rahoituslaitos C)

Ei sovelletulla tilinpäätösstandardilla ole merkitystä. Kassavirta määrää lainaohjelman korkoineen ja maturiteetteineen. Raakadata on pankin ongelma ja totuus on siitä saatava esiin joka tapauksessa.

(Rahoitusasiantuntija 2, Rahoituslaitos D)

Ainoa lainasopimuksen osa, johon pk-IFRS-raportointiin siirtymisellä voisi haastateltavien mukaan olla vaikutusta, ovat lainakovenantit. Niidenkin osalta vaikutus näkyisi lähinnä siinä, että kovenantit pitäisi neuvotella uudelleen ja kovenanttien rajoja pitäisi tarkistaa yhteensopiviksi pk-IFRS-tilinpäätösraporttien kanssa. Lainan määrään, laina-aikaan, korkoon tai vaadittuihin vakuuksiin pk-IFRS-raportoinnilla ei kuitenkaan arveltu olevan mitään vaikutusta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkielman tavoitteena oli tutkia pk-IFRS-standardin käyttöönoton arvioituja vaikutuksia yrityksen lainansaantiin ja pääomakustannuksiin. Tutkielman teoriaosassa tarkasteltiin tilinpäätöksen ja pankkien luotonantopäätöksenteon suhdetta käsittelevää aiempaa tutkimusta. Aiemman tutkimuksen perusteella pyrittiin muodostamaan käsitys siitä, millainen rooli tilinpäätöksellä on yritysten luottokelpoisuusarvioinnissa, mikä vaikutus tilinpäätösstandardistolla voi olla tilinpäätöksen antamaan kuvaan ja tunnuslukuihin sekä, mitä eroja pk-IFRS- ja FAS-standardien välillä on, ja miten nämä erot voivat vaikuttaa pankkien luotonantopäätöksentekoon. Tutkielman empiriaosuudessa haastateltiin seitsemää asiantuntijaa yritystutkimuksen, tilinpäätösanalyysin, rahoituksen ja kansainvälisen tilinpäätöskäytännön aloilta. Haastatteluissa asiantuntijat toivat esille näkemyksiään pienten ja keskisuurten yritysten tilinpäätössääntelyn harmonisoinnin ja pk-IFRS-standardin tarpeellisuudesta, tilinpäätöksen merkityksestä luotonantopäätöksenteossa, pk-IFRS- ja FAS-standardien välisistä eroista ja niiden olennaisuudesta tilinpäätöksen informatiivisuuden kannalta sekä pk-IFRS-standardin käyttöönoton arvioituista hyödyistä ja kustannuksista.

Pienten ja keskisuurten yritysten tilinpäätössääntelyn kansainvälistä harmonisointia ja erillisen pk-yritysten IFRS-standardin laatimista on perusteltu sillä, että listayhtiöiden IFRS-standardi on pk-yrityksille liian raskas ja pk-yritysten sidosryhmien informaatiotarpeet poikkeavat olennaisesti listayhtiöiden sidosryhmien informaatiotarpeista. Pk-IFRS-standardin käyttöönoton on oletettu lisäävän pienten ja keskisuurten yritysten tilinpäätösten informatiivisuutta ja kansainvälistä vertailukelpoisuutta sekä helpottavan erityisesti ulkomaankauppaa käyvien yritysten asemaa kansainvälisillä markkinoilla.

Tutkielmaa varten tehtyjen asiantuntijahaastattelujen perusteella saatiin selville, että pk-yritysten tilinpäätössääntelyn kansainvälisellä harmonisoinnilla ja tilinpäätösten kansainvälisellä vertailukelpoisuudella ei kotimaisten rahoituslaitosten näkökulmasta ole tällä hetkellä suurta tarvetta tai merkitystä. Asiantuntijat eivät allekirjoittaneet IASB:n näkemystä siitä, että pk-yritysten tilinpäätössääntelyn kansainväliselle harmonisoinnille olisi kysyntää. Kotimaisen rahoittajan kannalta kansainvälistä vertailukelpoisuutta tärkeämpää on, että tilinpäätös on tilintarkastettu ja laadittu lainmukaisesti, huolellisesti ja ammattitaitoisesti. Tulevaisuudessa markkinoiden entisestään globalisoituessa harmonisoinnille voi kuitenkin tulla tarvetta, kun yhä pienemmät yritykset tähtäävät ulkomaan markkinoille. Nykyisellään kansainvälisesti vertailukelpoisesta tilinpäätöksestä olisi hyötyä lähinnä sellaisille yrityksille, jotka hakevat ulkomaista rahoitusta tai, joilla on ulkomainen emoyhtiö.

Aiempi tutkimus on osoittanut, että tilinpäätöksen rooli pankkien luotonantopäätöksenteossa on keskeinen ja pankit käyttävät tilinpäätöstä yrityksen kannattavuuden ja maksuvalmiuden tarkkailemiseen. Tilinpäätöksen ohella rahoittajat hyödyntävät luo-

tonantopäätöksenteossaan tietolähteinä mm. yrityksen budjettia, kassavirtalaskelmaa ja yritysjohtajan kanssa käytyjä keskusteluja. Rahoittajan kannalta olennaisinta on yrityksen tulevaisuudennäkymiä ja -maksukykyä kuvaava informaatio, jonka perusteella pankki arvioi yrityksen kykyä suoriutua lainan takaisinmaksusta ajallaan. Asiantuntijahaastattelujen tulokset tukivat aiempia tutkimustuloksia. Tilinpäätöksen roolia luotonantopäätöksenteossa pidettiin erittäin keskeisenä ja merkittävänä, eikä mikään muu laskelma nousut rahoittajien silmissä luotonantopäätöksenteon kannalta yhtä keskeiseksi. Tilinpäätösinformaatio on kuitenkin historiatietoa ja tilinpäätöksen ohella rahoittajat käyttivät luotonantopäätöksenteossaan myös yrityksen tulevaisuudennäkymiä kuvaavia numeerisia ja ei-numeerisia tietolähteitä kuten budjettia ja yritysjohtajan haastatteluja. Numeerista informaatiota pidettiin laadullista tietoa olennaisempana etenkin todennettavuutensa takia ja laadullisella informaatiolla katsottiinkin olevan lähinnä luotonantopäätöksenteon avustava rooli.

Tilinpäätösstandardistolla ei aiemman tutkimuksen mukaan pitäisi olla vaikutusta tilinpäätöksen antamaan kuvaan tai tilinpäätöksen tunnuslukuihin, mikäli pankin tilinpäätösanalyysimetodit ovat asianmukaiset. Pankin tulee joko standardisoida kaikki analysoitavat tilinpäätökset yhtenäiseen muotoon tai pitää yllä erillisiä analyysijärjestelmiä ja -tietokantoja eri tilinpäätösstandardistojen mukaisille tilinpäätöksille. Asiantuntijahaastattelut osoittivat, että suomalaisissa rahoituslaitoksissa analysoitavat tilinpäätökset standardisoidaan yhtenäiseen muotoon tilinpäätösstandardistosta riippumatta. Standardisointi tapahtuu rahoituslaitosten ulkopuolella Suomen Asiakastieto Oy:ssä ja tilinpäätöksiin tehtävät oikaisut perustuvat Yritystutkimus ry:n ohjeistukseen. Näin ollen voidaan olettaa, että pk-yritysten suurimpiin rahoittajiin kuuluvilla pankeilla on käytössään samantasoista tilinpäätösinformaatiota, eikä tilinpäätöksessä sovelletulla tilinpäätösstandardilla ole merkitystä luotonantopäätöksenteon kannalta. Myöskään tilinpäätösten oikaisuja tekevien analyttikoiden ammattitaidon ei pitäisi vaikuttaa standardisoitujen tilinpäätösten laatuun, kun oikaisujen ohjeistus on kaikille analyttikoille sama.

Pk-IFRS- ja FAS-standardien tilinpäätöksen esittämistä koskevat säännökset eroavat toisistaan paitsi vaadittujen tilinpäätösraporttien myös eräiden tilinpäätöserien kirjanpitoikäisyyden osalta. FAS-standardin mukaiseen tilinpäätökseen kuuluvat tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma, liitetiedot sekä toimintakertomus. Kaikista pienimmät yritykset on kuitenkin vapautettu rahoituslaskelman ja toimintakertomuksen laatimisesta. Pk-IFRS-standardi edellyttää FAS-standardista poiketen laajan tuloslaskelman ja erillisen oman pääoman muutoslaskelman esittämistä ja vaatii rahoituslaskelmaa kaikilta yrityksiltä kokoon katsomatta. Pk-IFRS-standardin mukaiseen tilinpäätökseen ei kuitenkaan sisälly toimintakertomusta. Pk-IFRS-standardin mukaiset liitetiedot ovat huomattavasti laajemmat kuin FAS-tilinpäätöksessä. Standardit eroavat toisistaan myös tuloslaskelman ja taseen esittämisen sekä satunnaisten erien ja arvomuutosten raportoinnin osalta. FAS-standardissa määritellään kaikille yrityksille yhtenäiset tase- ja tuloslaskelmakaa-

vat, kun taas pk-IFRS-standardi sallii yrityksille vapauden laskelmien esittämismuodon valinnassa. Pk-IFRS-standardi ei myöskään tunne FAS-standardin mukaista satunnais-erien käsitettä ja edellyttää FAS-standardista poiketen realisoitumattomien arvomuutosten laajaa raportointia tilinpäätöksessä.

Asiantuntijahaastattelujen pohjalta voidaan todeta, että FAS-tilinpäätös sopii kotimaisten rahoittajien mielestä pk-IFRS-tilinpäätöstä paremmin suomalaiseen tuloslaskelmakeskeiseen ja velkojan suojaa korostavaan kirjanpitokäytäntöön. Suomalaisrahoittajat pitivät FAS-tilinpäätöstä selkeämpänä, informatiivisempänä ja vertailukelpoisempänä kuin pk-IFRS-tilinpäätöstä. FAS-tilinpäätöksen etuina nähtiin ennen kaikkea kaikille yrityksille yhtenäiset tuloslaskelma- ja tasekaavat, satunnaisten erien erittely tuloslaskelmassa sekä toimintakertomuksen sisällyttäminen tilinpäätökseen. Pk-IFRS-tilinpäätöksen ainoana selkeänä etuna suhteessa FAS-tilinpäätökseen pidettiin oman pääoman muutoslaskelmaa. Kotimaisten rahoittajien jokseenkin kielteinen suhtautuminen pk-IFRS-standardia kohtaan johtunee siitä, että FAS-standardi on saavuttanut Suomessa vakiintuneen aseman ja standardia pidetään yleisesti ottaen erittäin laadukkaana. Rahoittajat arvostavat varovaisuuden periaatteen noudattamista tilinpäätöksessä ja pitävät pk-IFRS-standardin mukaista käypään arvoon arvostamista ja realisoitumattomien arvomuutosten raportointia lyhytnäköisenä ja sijoittajakeskeisenä ajattelutapana, joka ei sovi Suomen pienille ja pankkikeskeisille rahoitusmarkkinoille.

Tase-erien kirjanpitokäsittelyn osalta tutkielmassa vertailtiin pk-IFRS- ja FAS-standardien vuokrasopimuksia, työsuhde-etuksia, yritysten yhteenliittymiä, liikearvoa, arvonalentumisia, varauksia, rahoitusinstrumentteja ja suojauslaskentaa koskevia säännöksiä. Nämä erät valittiin vertailun kohteeksi, koska standardit eroavat niiden kohdalla toisistaan kaikkein merkittävimmin ja eroilla voidaan olettaa olevan vaikutusta tilinpäätösten informatiivisuuteen ja tilinpäätösanalyysiin. Asiantuntijahaastattelut kuitenkin osoittivat, etteivät pk-IFRS- ja FAS-standardien väliset tase-erien kirjanpitokäsittelytapojen erot muodostu tilinpäätöksen informatiivisuuden kannalta olennaisiksi.

Pk-IFRS-standardin käyttöönoton myötä tapahtuvalla vuokrasopimusten ja työsuhde-etuksien luokittelu- ja kirjaustapojen muutoksella, pooling-menetelmän käytön ja vapaaehtoisten varausten kieltämisellä tai rahoitus- ja suojausinstrumenttien laajalla käypään arvoon arvostamisella ei voida rahoittajien näkemysten mukaan merkittävästi parantaa tilinpäätöksen informatiivisuutta. Näitä eriä pidettiin joko pk-yritysten liiketoiminnan kannalta epäolennaisina tai niiden kirjanpitokäsittelytapojen ei katsottu olennaisesti eroavan pk-IFRS- että FAS-standardien välillä. Standardien välisten erojen ei myöskään nähty merkittävästi vaikuttavan tilinpäätösten analysointiprosessiin ja osa eristä oikaistaan jo nykyisellään rutiininomaisesti tilinpäätöstä analysoitaessa.

Pk-IFRS-standardin käyttöönoton myötä tapahtuvalla liikearvon ja arvomuutosten kirjanpitokäsittelyn muutoksella voisi kuitenkin asiantuntijoiden mielestä olla vaikutusta tilinpäätöksen informatiivisuuteen. Informatiivisuutta lisäävänä tekijänä nähtiin käy-

pien arvojen käyttöön perustuva liikearvon ja tasevarallisuuden ajantasainen arvostaminen. Informatiivisuuden katsottiin kuitenkin lisääntyvän vain silloin, jos arvonmuutoslaskelmat on laadittu oikein ja luotettavasti ja laskelmista on saatavissa tietoa tilinpäätöksen liitetiedoista. Ongelmallisena pidettiin laskelmien liiallista subjektiivisuutta ja arviovaraisuutta etenkin niissä tapauksissa, joissa arvostettavalla erällä ei ole olemassa likvidiä markkina-arvoa.

Asiantuntijoiden yleinen näkemys oli, ettei tase-erien arvostuksella ole juurikaan vaikutusta pankkien luotonantopäätöksentekoon, vaan pääpaino luottokelpoisuusarvioinnissa on yrityksen kyvyllä tuottaa tulevaisuuden kassavirtoja. Yritys ei voi saada lainaa pelkällä vahvalla taseella, vaan rahoittaja on saatava vakuutetuksi myös yrityksen tulevaisuuden tulontuottamiskyvystä. Pk-IFRS-standardin käyttöönotto ei näin ollen toisi laajoine liitetietoineen ja monimutkaisine tase-erien arvostusmekanismeineen riittävästi lisäarvoa vieraan pääoman ehtoisiin rahoittajille, joita kiinnostavat tilinpäätöksessä ennen kaikkea tuloslaskelma ja rahoituslaskelma. Rahoittajan näkökulmasta pk-IFRS-tilinpäätös saattaisi sisältää jopa turhaa ja epäoleennaista informaatiota, joka tekisi tilinpäätösten analysoinnista työläämpää ja vaikeampaa.

Aiempi tutkimus on osoittanut, että IFRS-raportointiin siirtymisellä voi joissain tapauksissa olla vaikutusta yrityksen luottoluokitukseen, lainansaantiin ja pääomakustannuksiin. Tutkimuksissa on osoitettu, että IFRS-tilinpäätöksen laatineiden yritysten luottoluokitukset parantuivat tilinpäätösstandardiston muutoksen myötä ja myös yritysten lainaehdot muuttuivat aiempaa suotuisammiksi. IFRS-raportointiin siirtyneet yritykset saivat suurempia määriä lainaa alemmalla korolla ja pidemmällä laina-ajalla kuin kansallisen tilinpäätösstandardiston mukaan raportoivat yritykset. Lisäksi IFRS-standardiston mukaan raportoivien yritysten kovenanttiehdot olivat väljempinä ja heiltä vaadittiin harvemmin vakuuksia kuin kansallisen tilinpäätösstandardiston mukaan raportoivilta yrityksiltä.

Kotimaisten pk-yritysten rahoitukseen erikoistuneet asiantuntijat tyrmäsivät kaikki aiempien tutkimusten pohjalta tehdyt oletukset. Asiantuntijoiden mukaan pk-IFRS-raportointiin siirtyminen ei tuo suomalaisille pk-yrityksille merkittäviä etuja kotimaan rahoitusmarkkinoilla. Rahoittajat olivat sitä mieltä, ettei yrityksen luottoluokitus voi ainakaan parantua pk-IFRS-raportointiin siirtymisen myötä, mutta he eivät pitäneet mahdottomana sitä, että luokitus voisi joissain tapauksissa jopa heikentyä, kun yritys joutuisi antamaan itsestään aiempaa enemmän tietoa tilinpäätöksen liitetiedoissa. Asiantuntijoiden näkemyksen mukaan pk-IFRS-raportointiin siirtymisellä ei ole vaikutusta yrityksen lainansaantiin eikä lainasopimuksen lainan määrää, laina-aikaa, korkoa tai vakuuksia koskeviin ehtoihin.

Kaiken kaikkiaan pk-IFRS-standardin käyttöönotolla ei siis voida katsoa olevan vaikutusta yrityksen lainansaantiin tai pääomakustannuksiin kotimaan lainamarkkinoilla. Pk-IFRS-standardin käyttöönotosta voisivat hyötyä lähinnä ulkomaan kauppaa käyvät

yrietykset tai ulkomaista rahoitusta hakevat yritykset, joilla voisi olla tarvetta esittää kansainvälisesti vertailukelpoinen tilinpäätös sidosryhmilleen. Kotimaan markkinoilla toimivan suomalaisen pk-yrityksen kannalta pk-IFRS-standardin käyttöönoton kustannukset ylittävät kuitenkin ainakin nykyisellään selvästi käyttöönotosta saatavat hyödyt. Suomen rahoitusmarkkinat ovat lisäksi pienet ja pankkikeskeiset, joten pk-IFRS-standardi olisi siihen nähden lähtökohdiltaan liian sijoittajakeskeinen – varsinkin, kun sijoittajilta tuleva rahoitus on suomalaisissa pk-yrityksissä vielä hyvin harvinaista.

Kotimaisten rahoituslaitosten suhtautuminen pk-IFRS-standardiin ja sen käyttöönottoon on varsin kielteinen, eikä standardia nähdä tarpeellisena, kun Suomessa on jo olemassa korkeatasoisen FAS-tilinpäätösstandardi. Rahoituslaitosten suhtautumiseen vaikuttaa kuitenkin varmasti myös se, että pk-IFRS-standardi on vielä varsin tuntematon, eikä sitä ole otettu laajalti käyttöön muissa maissa. Myös IFRS-tilinpäätösten osuus kaikista tilinpäätöksistä on Suomessa matala, johtuen rahoitusmarkkinoidemme pienestä koosta ja pörssiyhtiöiden vähyydestä. Nämä tekijät huomioon ottaen asiantuntijoiden IFRS-asiantuntemus on varmasti vaikuttanut heidän lausuntoihinsa. Tätä oletusta tukevat myös aiemmat tutkimukset, joissa on havaittu, että henkilön suhtautuminen IFRS-standardistoon riippuu paljolti siitä, miten hyvin hän tuntee standardin sisällön ja periaatteet.

Tämän tutkielman voidaan katsoa täyttäneen asetetut tavoitteet ja tuottaneen uutta tietoa rahoituslaitosten suhtautumisesta pk-IFRS-standardiin ja sen käyttöönoton vaikutuksiin yrityksen lainansaannin ja pääomakustannusten kannalta. Tutkielman tulosten luotettavuuden takaamiseksi tutkielmaa varten haastatellut henkilöt on pyritty valitsemaan siten, että he edustaisivat mahdollisimman kattavasti pk-yritysten rahoitussektoria ja tuntisivat sekä FAS- että IFRS-tilinpäätösstandardiston. Haastattelut on lisäksi toteutettu anonyymisti, jotta haastateltavat voisivat ilmaista mielipiteensä mahdollisimman vapaasti. Haastattelut on litteroitu ja dokumentoitu huolellisesti ja tutkielman empiirinen osuus on hyväksytty haastateltavilla väärinkäsitysten välttämiseksi.

Tutkielman tulosten merkittävyyttä voidaan arvioida esimerkiksi tulosten hyödyllisyyden ja uutuusarvon näkökulmasta. Tulosten merkittävyyttä lisää myös se, jos ne täyttävät jonkin aukon aiemmassa tietämyksessä tai ovat ristiriidassa aiemmissä tutkimuksissa saatujen tulosten kanssa. Pk-IFRS-standardin käyttöönoton arvioituja vaikutuksia yrityksen lainansaantiin ja pääomakustannuksiin ei ole tutkittu Suomessa aiemmin, joten ainakin siltä osin tutkielma sisältää uutta tietoa. Lisäksi tutkielman tulokset poikkeavat aiempien saksalaistutkimusten tuloksista, jotka osoittavat riippuvuuden IFRS-tilinpäätöksen käyttöönoton ja lainansaannin helpottumisen välillä.

Tämän tutkielman tuloksia ei voida sellaisenaan yleistää koskemaan laajempaa joukkoa, sillä kyseessä on kvalitatiivinen, toiminta-analyttinen tutkimus, jonka tarkoituksena on saavuttaa syvä ymmärrys tutkittavasta aiheesta muutaman haastattelun avulla. Kvalitatiivisen tutkimuksen avulla voidaan kuitenkin hahmottaa pk-IFRS-standardin

käyttöönoton mahdollisia seurauksia ja luoda pohjaa tulevalle tutkimukselle. Jatkossa aiheen tutkimusta voitaisiin laajentaa tekemällä vastaava kvantitatiivinen kyselytutkimus suuremmalla aineistolla ja analysoimalla tuloksia tilastollisten muuttujien avulla. Jatkotutkimus tulisi kuitenkin mielekkääksi lähinnä siinä tapauksessa, että pk-IFRS-standardin käyttöönotosta tehdään EU-tasolla periaatepäätös ja standardin käyttöönottoon aletaan valmistautua Suomessa. Mikäli pk-IFRS-standardi otetaan käyttöön Suomessa, voidaan tutkimusta laajentaa tutkimalla, miten standardin käyttöönotto on todellisuudessa vaikuttanut yritysten lainansaantiin ja pääomakustannuksiin ja verrata tuloksia ennen standardin käyttöönottoa arvioituihin vaikutuksiin. Pk-IFRS-standardin käyttöönoton vaikutuksia voitaisiin tutkia myös oman pääoman rahoituksen kannalta, sillä on hyvin mahdollista, että aiempaa vertailukelpoisempi ja informatiivisempi tilinpäätös houkuttelisi sijoittajia pienten ja keski suurten yritysten rahoittajiksi.

7 YHTEENVETO

Pk-IFRS-standardi on IASB:n pienten ja keskisuurten yritysten tarpeisiin laatima kansainvälinen tilinpäätösstandardi, jonka perimmäisenä tavoitteena on pk-yritysten tilinpäätössääntelyn kansainvälinen harmonisointi. Standardi perustuu samalle viitekehyskelle kuin listayhtiöiden IFRS-standardisto, mutta ei sisällä viittauksia IFRS-standardeihin. IFRS-standardistoon verrattuna pk-IFRS-standardi sisältää useita arvos-tamis- ja jaksotusperiaatteisiin sekä liitetietovaatimukseen liittyviä helpotuksia. Standardista on myös pyritty jättämään pois listaamattomien yritysten kannalta epäolennaiset säännökset ja karsimaan tilinpäätöserien vaihtoehtoisia kirjauskäytäntöjä.

Pk-IFRS-standardi on tarkoitettu sellaisille yrityksille, joiden osakkeet eivät ole julkisen kaupankäynnin kohteena, mutta joiden tulee julkistaa yleiseen käyttöön tarkoitettu tilinpäätös yrityksen ulkopuolisille käyttäjille. Koska standardin soveltamiselle ei ole asetettu muita rajoituksia, koskisi se voimaantullessaan yli 99 prosenttia kaikista yrityksistä niin Suomessa kuin EU-tasollakin. On kuitenkin todennäköistä, että kaikkein pienimmät mikroyritykset jätettäisiin standardin käyttöönotosta huolimatta edelleen kansallisen sääntelyn piiriin.

Pk-IFRS-standardia on kritisoitu sen monimutkaisuudesta ja raskaudesta, eikä standardin ole katsottu ottavan riittävästi huomioon pienten ja keskisuurten yritysten erityispiirteitä ja -tarpeita. Standardia on pidetty myös liian sijoittajakeskeisenä ja sen käyttöönotokustannusten on arveltu nousevan pk-yritysten kannalta kohtuuttoman suuriksi. Pk-IFRS-standardin käyttöönotto voisi kuitenkin useiden tutkijoiden mukaan parantaa tilinpäätöksen laatua sekä lisätä tilinpäätöksen vertailukelpoisuutta, informatiivisuutta ja ajantasaisuutta. Yhtenä konkreettisimmista eduista tutkijat mainitsevat myös yrityksen rahoituksensaannin helpottumisen ja pääomakustannusten alenemisen. Oletusarvoisesti yritys voi laadukkaan ja kansainvälisesti vertailukelpoisen tilinpäätöksen esittämällä saada lainaa aiempaa edullisemmilla ehdoilla. Tämän tutkielman tavoitteena oli tutkia juuri tätä olettamaa ja sen todenmukaisuutta.

Rahoituksensaannin helpottuminen ja pääomakustannusten aleneminen olisivat merkittäviä etuja pienille ja keskisuurille yrityksille, sillä valtaosa niiden rahoituksesta tulee edelleen pankeilta ja julkisilta erityislaitoksilta. Rahoituksen saannin ongelmat ovat selvästi yleisempiä pienten ja keskisuurten yritysten kuin suuryritysten keskuudessa. Pankin näkökulmasta varsinkin pienten yritysten liiketoiminnan rahoittaminen on riski, sillä yritykset ovat usein suhdanneherkkiä ja niille myönnettävät luotot ovat pienehköjä. Näin ollen lainasopimuksen neuvottelukustannukset ylittävät lainapääomasta saatavat korkotuotot ja pääoman takaisinsaanti on epävarmaa. Tämä johtaa yrityksen kannalta kohtuuttomiin lainakustannuksiin, mikäli sillä ei ole tarjota riittäviä vakuuksia pankille.

Tilinpäätöksellä on erittäin keskeinen ja merkittävä rooli pankkien luotonantopäätöksenteossa, joten laadukkaan ja vertailukelpoisen tilinpäätösinformaation saaminen on

yrittäjien rahoittajille tärkeää. Tilinpäätöksen ohella pankit hyödyntävät luotonantopäätöksenteossään yrityksen tulevaisuudennäkymiä kuvaavaa informaatiota, kuten ennustelaskelmia, budjetteja ja yritysjohton haastatteluja. Tilinpäätöksessä sovelletulla tilinpäätösstandardistolla ei pitäisi olla vaikutusta siihen, millaisen kuvan tilinpäätös antaa yrityksen taloudellisesta tilasta, tai millaisia arvoja tilinpäätöksestä lasketut tunnusluvut saavat. Tilinpäätösstandardistolla voi kuitenkin olla vaikutusta pankkien luottoluokitusjärjestelmiin joko luottoluokittajan subjektiivisten näkemysten tai luottoluokitusjärjestelmässä olevan virheen vuoksi.

Yksittäinen luottoluokituksen tekijä voi pitää kansainvälistä tilinpäätöstä statusarvoltaan parempana kuin kansallista tilinpäätöstä, jolloin tilinpäätöksessä sovelletulla tilinpäätösstandardistolla voi olla vaikutusta myös luotonantopäätöksentekoon. Tilinpäätösstandardisto voi vaikuttaa yrityksen luottoluokitukseen myös silloin, jos pankki ei ole ottanut luottoluokitusjärjestelmässään huomioon eri tilinpäätösstandardistojen eroja. Välttääkseen luottoluokitusjärjestelmän antamien tulosten vääristymisen pankin tulee joko oikaista kaikki tilinpäätökset yhdenmukaiseen muotoon tilinpäätösanalyysia varten tai pitää yllä erillisiä luokitusjärjestelmiä eri tilinpäätösstandardistojen mukaan laadittuja tilinpäätöksiä varten. Eri tilinpäätösstandardistojen mukaan laadittujen tilinpäätösten vertaaminen standardisoimattomina saman järjestelmän avulla johtaa vääristyneisiin tuloksiin ja tällöin sovelletulla tilinpäätösstandardistolla voi olla ratkaiseva vaikutus yrityksen luottoluokitukseen.

Pk-IFRS-tilinpäätöstä ja Suomen kirjanpitolain mukaista FAS-tilinpäätöstä vertailtaessa ja analysoitaessa tulee ottaa huomioon paitsi standardien väliset tilinpäätöserien kirjanpitokäsittelyä koskevat erot, myös standardien taustalla vaikuttavat kulttuuri- ja lainsäädäntötekijät. FAS-standardi on kehitetty pienille ja pankkikeskeisille rahoitusmarkkinoille, joilla korostuvat tuloslaskelman rooli ja velkojan suoja. Standardin kehittymiseen ovat vaikuttaneet Suomen historiassa, taloudessa ja kulttuurissa tapahtuneet muutokset. FAS-standardi on aina ollut vahvasti teoriaperusteinen ja pohjautunut lakeihin ja asetuksiin. Pk-IFRS-standardi on puolestaan laadittu laajojen, sijoittajakeskeisten rahoitusmarkkinoiden tarpeisiin ja se korostaa taseen asemaa ja sijoittajan suojaa. Standardin taustalla ei vaikuta mitään yksittäistä valtiota, vaan se on pikemminkin yhdistelmä monien anglosaksisten maiden kirjanpitoperinteistä. Pk-IFRS-standardin taustalla ei ole myöskään yhtenäistä teoriaperustaa, vaan se perustuu yleisesti hyväksytyihin ja parhaiksi havaittuihin käytäntöihin, eikä ole itsessään lainvoimainen.

Tilinpäätöserien kirjauskäytäntöjen osalta pk-IFRS- ja FAS-standardit eroavat toisistaan ennen kaikkea tilinpäätöksen esittämistä sekä vuokrasopimusten, työsuhde-etuuksien, yritysten yhteenliittymien, liikearvon, arvonalentumisten, varausten, rahoitusinstrumenttien ja suojausinstrumenttien kirjaamista käsittelevien säännösten kohdalla. Näiden erojen havaitseminen ja huomioon ottaminen on keskeistä pk-IFRS- ja FAS-tilinpäätöksiä vertailtaessa ja analysoitaessa. Pk-IFRS-tilinpäätös antaa yleisesti ottaen

ajantasaisempaa tietoa tilinpäätöserien arvoista kuin FAS-tilinpäätös ja myös pk-IFRS-tilinpäätöksen liitetiedot ovat kattavammat kuin FAS-tilinpäätöksen liitetiedot. Näin ollen pk-IFRS-raportointiin siirtyminen voi lisätä tilinpäätöksen informatiivisuutta ja helpottaa tilinpäätöksen analysointia rahoituslaitoksissa.

Tämän tutkielman empiirisessä osuudessa tutkittiin haastattelujen avulla yritystutkimuksen, tilinpäätösanalyysin, rahoituksen ja kansainvälisen tilinpäätöksen asiantuntijoiden suhtautumista pk-yritysten tilinpäätössääntelyn kansainväliseen harmonisointiin ja pk-IFRS-standardiin sekä pk-IFRS-standardin käyttöönoton oletettuihin hyötyihin lainansaannin ja pääomakustannusten määräytymisen kannalta. Lisäksi haastateltavat ottivat kantaa tilinpäätöksen rooliin luotonantopäätöksenteossa sekä arvioivat pk-IFRS- ja FAS-standardien välisten erojen vaikutuksia tilinpäätösten informatiivisuuteen ja tilinpäätösanalyysiin. Haastatteluja tehtiin yhteensä viisi ja niistä kaksi oli ryhmähaastatteluja, joissa oli haastattelijan lisäksi läsnä kaksi haastateltavaa.

Haastatellut asiantuntijat eivät pitäneet pienten ja keskisuurten yritysten tilinpäätössääntelyn harmonisointia tai kansainvälistä pk-IFRS-standardia tarpeellisena kotimaan markkinoilla toimivien pk-yritysten kannalta. Standardi koettiin hyödylliseksi lähinnä ulkomaankauppa käyvien yritysten sekä ulkomaista rahoitusta hakevien yritysten kannalta. Haastateltavien mukaan kotimaisten rahoittajien kannalta kansainvälistä vertailukelpoisuutta olennaisempaa on, että yrityksen tilinpäätös on laadittu huolellisesti ja lainmukaisesti. Asiantuntijat eivät näin ollen nähneet pk-IFRS-standardille samanlaista kysyntää kuin standardin laatijat ja standardin hyötyjä selvittäneet tutkijat.

Asiantuntijat pitivät tilinpäätöstä luotonantopäätöksenteon kannalta erittäin tärkeänä ja keskeisenä. Tilinpäätöksen ohella luotonantopäätöksenteossa hyödynnettiin erityisesti yrityksen tulevaisuudennäkymiä kuvaavaa numeerista ja ei-numeerista informaatiota. Tilinpäätöksiä analysoidessaan rahoituslaitokset standardisoivat kaikki tilinpäätökset yhtenäiseen muotoon tilinpäätösstandardistosta huolimatta. Käytännön standardisointia ei kuitenkaan tehty rahoituslaitosten sisällä, vaan standardisoidut tilinpäätökset saatiin Suomen Asiakastieto Oy:ltä, mikä takasi kaikille rahoituslaitoksille yhtenäisen informaation laadun. Tilinpäätöksen roolia ja tilinpäätösstandardistojen vaikutuksia tilinpäätösanalyysiin koskevat tulokset olivat yhteneviä aiempien tutkimusten tulosten kanssa.

Haastateltavat pitivät FAS-tilinpäätöstä sopivana suomalaisen tuloslaskelmakeskeiseen ja velkojan suojaa korostavaan kirjanpitokäytäntöön. FAS-tilinpäätöksen etuina pidettiin erityisesti kaikille yrityksille yhtenäisiä tuloslaskelma- ja tasekaavoja, satunnaisten erien erittelemistä tuloslaskelmassa sekä toimintakertomuksen sisällyttämistä tilinpäätökseen. Pk-IFRS-standardin ainoana etuna suhteessa FAS-standardiin nähtiin oman pääoman muutoslaskelma. Rahoituslaitokset eivät nähneet, että pk-IFRS-standardin käyttöönotto voisi olennaisesti parantaa tilinpäätöksen informatiivisuutta vuokrasopimusten, työsuhde-etuuksien, yritysten yhteenliittymien, varausten, rahoitusinstrumenttien tai suojausinstrumenttien kirjauskäytäntöjen muuttumisen myötä. Li-

kearvon ja arvonalentumisten kirjaaminen käypään arvoon nähtiin informatiivisuutta parantavana tekijänä, mutta vain siinä tapauksessa, että käyvän arvon laskelmat olisivat luotettavia ja läpinäkyviä ja ne esitettäisiin tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Asiantuntijat olivat hyvin yksimielisiä siitä, etteivät kotimaan markkinoilla toimivat pk-yritykset voi pk-IFRS-raportointiin siirtymällä saavuttaa suuria etuja kotimaisilla rahoitusmarkkinoilla. Pk-IFRS-standardin käyttöönotolla ei rahoituslaitosten mukaan voi olla yrityksen luottoluokitusta parantavaa vaikutusta, eikä yritys voi saada pk-IFRS-tilinpäätöksellä lainaa helpommin tai edullisemmilla lainaehdoilla kuin kansallisen tilinpäätösstandardin mukaan raportoiva yritys. Ainoina pk-IFRS-standardin käyttöönotosta hyötyvinä osapuolina rahoituslaitokset näkivät ulkomaista rahoitusta hakevat yritykset. Asiantuntijat pitivät jopa mahdollisena, että yritysten voisi olla helpompi saada ulkomaista rahoitusta pk-IFRS-tilinpäätöksellä kuin FAS-tilinpäätöksellä.

LÄHTEET

- Ahvenniemi, J. (2007) Pk-IFRS:lle viileä vastaanotto. *Tilisanomat*, Vol. 28(2), 3.
- Alinen, H. (2010) Globalisaatio ei horjuta KILAA. *Tilisanomat*, Vol. 31(3), 22–26.
- Aromäki, K. – Halonen, V. – Jalkanen, J. – Seppänen, V. – Skogberg, M. – Sundvik, P. – Tolvanen, M. – Torkkel, T. – Torniainen, T. – Tuomala, M. – Viljanen, J. (2004) *IAS / IFRS käytännön esimerkein*. Edita, Helsinki.
- Asetus rahoitusvälineiden arvostamisesta sekä merkitsemisestä tilinpäätökseen ja konsernitilinpäätökseen 30.12.2004*. (2004) Kauppa- ja teollisuusministeriö, Helsinki.
- Ball, R. (2006) International financial reporting standards (IFRS): pros and cons for investors. *Accounting and Business Research*, Vol. 36(6), 5–27.
- Barker, A. – Derbyshire, J. – Spanikova, V. – Wymenga, P. (2011) *Are EU SMEs recovering? – Annual report on EU SMEs 2010/2011*. <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supporting-documents/2010-2011/annual-report_en.pdf>, haettu 24.2.2012.
- Basis for Conclusions on Exposure Draft: IFRS for Small and Medium-sized Entities* (2007) IASB. <<http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/B34721E3-9E09-47DF-AA84-B9C88E6057CC/0/SMEs.pdf>>, haettu 14.2.2012.
- Bernard, V. L. – Healy, P. M. – Palepu, K. G. – Peek, E. (2007) *Business analysis and valuation – IFRS edition: text and cases*. Thomson, Australia.
- Bertoni, M. – De Rosa, B. (2009) The evolution of financial reporting for private entities in the European union. Työpaperi. University of Trento ja University of Trieste.
- Borchardt, A. – Massenber, H.-J. (2007) Rating und Rechnungslegung im Mittelstand. *Betriebswirtschaftliche Forschung und Praxis*, Vol. 59(4), 346–357.
- Burghardt, S. – Zülch, H. (2010) The granting of loans by German banks to small and medium-sized entities against the background of international financial reporting. *Journal of Applied Accounting Research*, Vol. 11(1), 43–57.
- Chevy, J. – Cisi, M. – Eierle, B. – Evans, L. – Jarvis, R. – Di Pietra, R. (2008) Comment on the IASB's exposure draft 'IFRS for small and medium-sized entities'. *Accounting in Europe*, Vol. 5(1) 27–47.
- Choi, F. D. S. – Meek G. K. (2005) *International Accounting*. 5. uud. p. Prentice Hall, New Jersey.
- Christodoulou, M. (2010) *SME standards set for adoption across the globe*. Accountancy Age. <<http://www.accountancyage.com/aa/news/1775891/sme-standards-set-adoption-globe>>, haettu 14.3.2012.

- Coffee, J. C. Jr. (2001) The rise of dispersed ownership: the role of law in the separation of ownership and control. Columbia Law School working paper series.
- Deegan, C. – Unerman, J. (2006) *Financial accounting theory*. McGraw-Hill, London.
- Delattre, M. – Ocler, R. – Moulette, P. – Rymeyko K. (2009) Singularity of qualitative research: from collecting information to producing results. *Journal of Critical Postmodern Organizations Science*, Vol. 7 (3), 33–50.
- Discussion Paper: Preliminary views on accounting standards for small and medium-sized entities* (2004) IASB. <<http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/40DFAE7D-3B5F-4764-AF05-0E2F0252F7E7/0/DPonSMEs.pdf>>, haettu 14.2.2012.
- Douppnik, T. – Pereira, H. (2009) *International Accounting*. 2. uud. p. McGraw-Hill, Irwin.
- Duffy, W. – Neuberger, E. (1976) *Comparative economic systems. A decision-making approach*. 2. uud. p. Allyn and Bacon Inc, Boston.
- Eierle, B. – Haller, A. (2009) Does size influence the suitability of the IFRS for small and medium-sized entities? – Empirical evidence from Germany. *Accounting in Europe*, Vol. 6(2), 195–230.
- Epstein, B. – Jermakowicz, E. K. (2007) International standards for small and medium-sized entities. Analyzing the IASB exposure draft. *PA Journal*, Vol. 77(10), 38–40.
- Evans, L. – Gebhardt, G. – Hoogendoorn, M. – Marton, J. – Di Pietra, R. – Mora, A. – Thinggård, F. – Vehmanen, P. – Wagenhofer, A. (2005) Problems and opportunities of an international financial reporting standard for small and medium-sized entities. The EAA FRSC's comment on the IASB's discussion paper. *Accounting in Europe*, Vol. 2(1) 23–45.
- Florou, A. – Kosi, U. (2009) IAS / IFRS adoption and debt contracting: evidence from the UK. American Accounting Association 2009 annual meeting and conference on teaching and learning on accounting.
- Frost, R. (1954) The MacMillan Gap 1931–1953. *Oxford Economic Papers*, New series Vol. 6(2), 181–201.
- Fülbier, R. U. – Gassen, J. – Pellens B. – Sellhorn T. (2008) *Internationale Rechnungslegung*. 7. uud. p. Schäffer-Poeschel Verlag Stuttgart, Stuttgart.
- Gedik, H. (2009) Mikroyritysten tilinpäätössääntely puntarissa – Eurooppalainen kehikko vai kansallinen optio? *Tilisanomat*, Vol. 30(3), 18–21.
- Haaramo, V. (2010) IFRS-palsta: PK-yritysten IFRS-tilinpäätösstandardit. *Verotus*, Vol. 62(3), 331–337.
- Haaramo, V. – Rätty, P. (2009) *Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö – IFRS-raportointi*. 3. uud. p. WSOY, Helsinki.

Haller, A. – Löffelmann, J. V. (2008) Financial reporting from the perspective of banks as a major user group of financial statements. Accounting Standards Committee of Germany and University of Regensburg, 1–30.

Honkamäki, T. (2009) Kirjanpitolain ja IFRS for SMEs-standardin eroavaisuuksista. *Tilintarkastus*, Vol. 53(5), 68–71.

Hýblová, E. – Müllerová, L. – Paseková, M. (2010) Harmonization of financial reporting of small and medium-sized enterprises in the Czech Republic. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, Vol. 6(1), 55–64.

IFRS for SME's (2009) IASB. <<http://eifrs.iasb.org/eifrs/sme/en/IFRSforSMEs2009.pdf>>, haettu 14.3.2012.

IFRS for SME's Fact Sheet (2009) IASB. <<http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/FBAE7BA8-8B32-43F8-AE3C-D4DA92D046C6/0/IFRSforSMEsfactsheet2.pdf>>, haettu 14.2.2012.

International Financial Reporting Standards auch für den Mittelstand? Umstellung der Rechnungslegung auf IFRS bei mittelständischen Unternehmen. Durchführung – Erfahrungen – Auswirkungen (2010) Bundesverband der Deutschen Industrie e. V. – Bundesverband Deutscher Banken – Ernst & Young. <http://www.bdi.eu/download_content/Publikation_International_Financial_Reporting_Standards_auch_fuer_den_Mittelstand.pdf>, haettu 18.4.2012.

Ikäheimo, S. – Ojala, H. – Riistama, V. – Stening E.-M. (2008) SME IFRS – Do we need it? Expert based study in Finland. Työpäperi. The 4th annual workshop on “Accounting in Europe” 10–11.9.2008, Lund, Ruotsi.

Kallunki, J.-P. – Lantto, A.-M. – Sahlström, P. (2008) *Tilinpäättöanalyysi IFRS-maailmassa*. Talentum, Helsinki.

Kasanen, E. – Lukka, K. – Siitonen, A. (1993) The constructive approach in management accounting research. *Journal of Management Accounting Research*, Vol. 5 243–264.

Kauniskangas, M. (2011) Taantuman jälkeen – yritysrahoituksen hinta ja saatavuus. *Tilisanomat*, Vol. 32(3), 32–35.

von Keitz, I. – Klaholz, E. – Stibi, B. (2011) IFRS – (auch) nach Verabschiedung des BilMoG ein Thema für den Mittelstand? Ergebnisse einer empirischen Befragung des (gehobenen) Mittelstands in Nordrhein-Westfalen. *Internationale und Kapitalmarktorientierte Rechnungslegung*, Vol. 11(12), 1–17.

Kim, J.-B. – Tsui, J. S. L. – Yi, C. H. (2011) The voluntary adoption of international financial reporting standards and loan contracting around the world. *Review of Accounting Studies*, Vol. 16(4), 779–811.

Kirjanpitoasetus 30.12.1997 / 1339.

Kirjanpitolaki 30.12.1997 / 1336.

Kirjanpitolaki 10.8.1973 / 655.

- Kontkanen, E. (2011) *Pankkitoiminnan käsikirja*. 2. uud. p. lisäpainos. Finanssi- ja vakuutuskustannus, Sastamala.
- Kreiner, K. – Mouritsen, J. (2006) *The analytical interview: relevance beyond reflexivity*, Tengblad et al. (eds.) *The Art of Science*, Liber/CBS Press.
- La Porta R. – Lopez-de-Silanes F. – Shleifer A. – Vishny R. W. (1999) Corporate ownership around the world. National Bureau of Economic Research, working paper series.
- La Porta R. – Lopez-de-Silanes F. – Shleifer A. – Vishny R. W. (1998) Law and finance. *Journal of Political Economy*, Vol. 106(6), 1113–1155.
- Lassila, J. (2011) Tiukentuvasta pankkisääntelystä vauhtia yrityslainamarkkinoille. *Tilintarkastus*, Vol. 55(6), 34–37.
- Leppiniemi, J. (2009) *Rahoitus*. 5. uud. p. WSOY, Helsinki.
- Leppiniemi, J. (2002) *Liikekirjanpito*. Sanoma Pro, Helsinki.
- Lukka, K. – Pihlanto, P. (1993) Martti Saario – suomalaisen laskenta-ajattelun kehittäjä. *Liiketaloudellinen aikakauskirja*, Vol. 41(3), 251–276.
- Majala, R. (1987) *Kirjanpitokäytäntöjen vertailevan tutkimuksen käsitteellisen viitekehityksen kehittäjä*. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja A–5:1987, Turku.
- Neilimo, K – Näsi, J. (1980) *Nomoteettinen tutkimusote ja suomalainen yrityksen taloustiede: tutkimus positivismin soveltamisesta*. Yrityksen taloustieteen ja yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Niemistö, A. (2011) Miten PK-IFRS:n käyttöönotto etenee EU:ssa? *Tilintarkastus*, Vol. 55(4), 10–13.
- Nobes, C. – Parker, R. (2008) *Comparative international accounting*. 10. uud. p. Prentice Hall, Harlow.
- Pacter, P. (2009) IFRS for most private companies goes live. *Financial Executive*, Vol. 25(7), 28–30.
- Pacter, P. (2007) Should U. S. private companies use IFRS for SME's? *Financial Executive*, Vol. 23(8), 16–17.
- Pacter, P. (2004) Will the GAAP widen for SME's? *Accountancy*, Vol. 133(1325), 118–119.
- Pajunen, K. (2010) *The international financial reporting standards from the perspective of the Finnish accounting thought*. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunnan julkaisuja. Itä-Suomen yliopisto, Kuopio.
- Pihlanto, P. (2003) Meno-tulo-teoria IAS-maailman myllerryksessä. *Tilintarkastus*, Vol. 47(5), 9–16.

- Pk-IFRS raskas ja tarpeeton* (2011) Tilisanomat. <<http://www.tilisanomat.fi/node/823>>, haettu 23.2.2012.
- Pk-yrityksen määritelmä.* (2011) Elinkeinoelämän keskusliitto. <http://www.ek.fi/ek/fi/yrityksista_ym/yrityksista/tietoa_pk-yrityksista/pk_maaritelma.php>, haettu 20.3.2012.
- Pk-yritysbarometri.* (2012) Finnvera, Suomen Yrittäjät, Kauppa- ja teollisuusministeriö. <<http://www.yrittajat.fi/File/17345e9d-ffba-4333-a449-4f8c4a573608/Pk-yritysbarometri%20kev%C3%A4t%202012.pdf>>, haettu 24.2.2012.
- Pk-yritysten uusi määritelmä. Käyttäjän opas ja ilmoitusmalli.* (2006) Euroopan komissio, yritys- ja teollisuustoiminnan julkaisut. <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sme_definition/sme_user_guide_fi.pdf>, haettu 19.3.2012.
- Rechnungslegung nach IFRS – auch ein Thema für den Mittelstand? Ergebnisse einer empirischen Befragung des (gehobenen) Mittelstands in Nordrhein-Westfalen.* (2006) 2. uud. p. KPMG & Fachhochschule Münster. <http://www.kpmg.de/docs/Rechnungslegung_2006.pdf>, haettu 24.2.2012.
- Räty, P. (2009) Pienten ja keskisuurten yritysten IFRS valmistui – mikä merkitys Suomelle? *Tilisanomat*, Vol. 30(6), 26–30.
- Räty, P. (2007) Pk-yritysten IFRS – tilannekatsaus. *Tilisanomat*, Vol. 28(3), 20–25.
- Saario, M. (1969) *Kirjanpidon meno-tulo-teoria*. 4. uud. p. Otava, Helsinki.
- Sealy-Fisher, V. (2009) IASB's IFRS for SMEs. *Chartered Accountants Journal*, Vol. 88(6) 30–32.
- Stamp, J. C. (1931) The report of the MacMillan committee. *The Economic Journal*, Vol. 41(163), 424–435.
- Suomela, M. – Tiihonen, J. (2007) Kevennetty IFRS-normisto pk-yrityksille. *Tilintarkastus*, Vol. 51(3), 26–32.
- The conceptual framework of financial reporting* (2010) IASB. <<http://eifrs.iasb.org/eifrs/bnstandards/en/framework.pdf>>, haettu 4.4.2012.
- Uuteen luokituskäytäntöön sopeutuminen – lainarahoituksen käytännön opas pieniä ja keskisuuria yrityksiä varten.* (2007) Euroopan komissio. <http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/_getdocument.cfm?doc_id=1232>, haettu 11.3.2012.
- Virtanen, A. (2007) *Kauppamiehen käytännöstä kansainväliseen kirjanpitoon. Kirjanpidon historia Suomessa 1862–2005*. Taloustieteiden tiedekunnan julkaisu N:o 159/2007. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Watts, R. L. – Zimmerman J. L (1986) *Positive accounting theory*. Prentice Hall, New Jersey.

Who we are and what we do – IFRS foundation. International Accounting Standards Board. (2012) IASB. <<http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/1D35BB5F-6E59-446F-9861-A84F9288CBB4/0/WhoWeAre2012MarchEnglish.pdf>>, haettu 10.4.2012.

Yleisohje konsernitilinpäätöksen laatimisesta 7.11.2006 (2006). Kirjanpitolautakunta, Helsinki.

Yleisohje suunnitelman mukaisista poistoista 27.9.1999 (1999). Kirjanpitolautakunta, Helsinki.

Yleisohje ulkomaanrahanmääriäisten saamisten sekä velkojen ja muiden sitoumusten muuttamisesta euromääräiseksi 13.12.2005 (2005). Kirjanpitolautakunta, Helsinki.

Yritysrekisterin vuositilasto (2010) Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/syr/2010/syr_2010_2011-11-25_fi.pdf>, haettu 24.2.2012.

Yritysten rahoituskysely (2010) Elinkeinoelämän keskusliitto, Työ- ja elinkeinoministeriö. <http://www.ek.fi/ek/fi/tutkimukset_julkaisut/2011/1_tammi/Yritysten-rahoituskysely_2010.pdf>, haettu 27.2.2012.